

Programmabegroting 2024

Inhoudsopgave

Programmabegroting 2024.....	1
Inhoudsopgave.....	2
Aan de raad	3
Aan de gemeenteraad	3
Leeswijzer	5
Financiële positie	6
Inleiding	6
Uitgangspunten begroting	6
Begrotingsresultaat.....	7
Strategisch Vastgoedplan.....	9
Samengevatte meerjarenraming	9
Presentatie van het structureel begrotingssaldo 2024 – 2027.....	9
Gemeentefonds	10
Onderwijshuisvesting.....	10
Reserves en voorzieningen	11
Door de raad te autoriseren begrotingsbedragen 2024-2027	12
Programma 1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	13
Missie en doelstelling: programma 1	13
Programmaonderdeel: Gezondheid en milieu	14
Programmaonderdeel: Noaberschap en gemeenschapsvoorzieningen	16
Programmaonderdeel: Jeugd en jongvolwassenen	17
Programmaonderdeel: Fysieke en sociale veiligheid	18
Programmaonderdeel: Gebiedsgericht werken en gebiedgerichte aanpak	19
Programmaonderdeel: Verenigingsleven en sport	20
Programmaonderdeel: Kunst en cultuur	21
Beleidsindicatoren: programma 1	22
Wat mag het kosten: programma 1	23
Programma 2 Kansen om te groeien in Westerwolde	23
Missie en doelstelling: programma 2.....	23
Programmaonderdeel: Industrie en MKB	24
Programmaonderdeel: Vrijtijdseconomie.....	26
Programmaonderdeel: Werk en inkomen.....	27
Beleidsindicatoren: programma 2	28
Wat mag het kosten: programma 2	28
Programma 3 Mooi Wonen in Westerwolde	29
Missie en doelstelling: programma 3.....	29
Programmaonderdeel: Wonen.....	29
Programmaonderdeel: Ruimtelijke Ordening / Grondzaken	31
Programmaonderdeel: Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)	32
Beleidsindicatoren: programma 3.....	33
Wat mag het kosten: programma 3	33
Programma 4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	34
Missie en doelstelling: programma 4.....	34
Programmaonderdeel: Wegen, Spoor en water.....	34
Wat mag het kosten: programma 4	36
Programma 5 Groen en duurzaam Westerwolde	36
Missie en doelstelling: programma 5.....	36
Programmaonderdeel: Openbaar groen en Landschap.....	36
Programmaonderdeel: Duurzaamheid	37
Programmaonderdeel: Afval & grondstoffen.....	39

Programmaonderdeel: Riolering en water	40
Beleidsindicatoren: programma 5	40
Wat mag het kosten: programma 5	40
Programma 6 Asiel in Westerwolde	41
Missie en doelstelling: programma 6	41
Programmaonderdeel: Asiel & vluchtelingen	41
Wat mag het kosten: programma 6	43
Programma 7 Onderwijs in Westerwolde	43
Missie en doelstelling: programma 7	43
Programmaonderdeel: Openbaar basisonderwijs.....	43
Programmaonderdeel: Onderwijshuisvesting	44
Programmaonderdeel: Onderwijsbeleid en leerlingzaken.....	45
Beleidsindicatoren: programma 7	46
Wat mag het kosten: programma 7	46
Programma 8 Organisatie & Bestuur	47
Missie en doelstelling: programma 8.....	47
Programmaonderdeel: Organisatie	47
Programmaonderdeel: Bestuur.....	51
Wat mag het kosten: programma 8	52
Algemene dekkingsmiddelen.....	52
Overhead.....	58
VPB.....	60
Onvoorzien.....	61
Totaal overzicht lasten en baten van de programma's	62
Mutaties in reserve.....	63
Verplichte paragrafen	65
Lokale heffingen	65
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	71
Onderhoud Openbaar Ruimte.....	74
Sociaal Domein.....	74
Gemeenschappelijke regelingen	74
Grid NV	75
Extra middelen jeugdhulp (Algemene uitkering)	75
Algemene uitkering gemeentefonds (ruimte onder het BCF-plafond)	75
Financiering	79
Onderhoud Kapitaalgoederen.....	81
Bedrijfsvoering Westerwolde.....	86
Verbonden partijen.....	92
Grondbeleid.....	96
Bijlagen	98

Aan de raad

Aan de gemeenteraad

Voor u ligt de begroting 2024-2027. Hierin hebben we de Kadernota 2023 uitgewerkt en op basis van de meest recente financiële perspectieven geactualiseerd. De programmabegroting staat in het teken van uitvoeren, ontwikkelen en versterken van onze gemeente en is daarmee het belangrijkste sturingsinstrument voor de raad als richtinggevend kader in het nieuwe begrotingsjaar.

Er is sprake van een sluitende begroting als de begroting reëel is en de structurele uitgaven worden gedekt door structurele inkomsten. Voor de jaren 2024 en 2025 is dit het geval,

waarbij we de stijging van lokale heffingen hebben weten te beperken tot 5%. Voor 2026 en 2027 nemen we echter het advies van de VNG ter harte om zichtbaar te maken wat er financieel onmogelijk is door het tekort dat ontstaat door aangekondigde bezuinigingen. We leggen voor deze jaren daarom een realistische meerjarenraming voor, gebaseerd op het huidige takenpakket, de noodzakelijke investeringen, de inflatie, de stijgende rente, de ambities uit het college-akkoord en geschatte mee- en tegenvallers. Met name ons vastgoed en de openbare ruimte zullen hierbij nog de nodige keuzes en investeringen vragen. Het financiële ravijn waar het Rijk de gemeente Westerwolde mee confronteert bedraagt in 2026 daardoor € 5,7 mln. euro en in 20276 maar liefst € 7 miljoen. Duidelijkheid over hoe het Rijk zal omgaan met deze onzekere situatie is er nog niet. Er zijn meer ontwikkelingen van invloed op de gemeentelijke koers. Hieronder lichten wij een aantal belangrijke zaken toe.

De lasten voor het sociaal domein zijn de afgelopen jaren, in het bijzonder bij de uitvoering van de Jeugdwet en WMO, fors toegenomen. Dit komt o.a. door vergrijzing en complexiteit van de vraagstukken. Een trend die we niet zomaar en op korte termijn zien veranderen. We zetten echter in op versterking van het toezicht evenals inspanningen gericht op fysieke en mentale gezondheid.

Naast de uitdagingen in het sociaal domein vraagt ook de energietransitie aandacht: het overstappen van fossiele brandstoffen naar duurzame energiebronnen is van grote invloed. Er zijn tal van regelingen die bijdragen aan het betaalbaar maken van deze transitie en onze gemeente heeft als taak ervoor te zorgen dat iedereen kan meedoen aan deze overgang naar schone en duurzame energie. Deze verduurzaming gaan we oppakken langs de lijn van een meerjaren ontwikkel- en uitvoeringsprogramma met tal van fondsen. Dit vraagt inzet van menskracht en middelen, maar ook nadrukkelijke (regionale) samenwerking met andere instanties en overheden. Dit doen we onder andere binnen de Strategische Toekomstagenda Groningen en de Regionale agenda Oost Groningen.

De Wet versterking regie volkshuisvesting ligt sinds juli 2023 voor advies bij de Raad van State. Het moet de overheden grip gaan bieden op hoeveel, waar en voor wie wordt gebouwd, dat er sneller gebouwd kan worden en dat kwetsbare mensen met urgentie een woning krijgen. Ook in onze gemeente hebben we de ambitie om extra woningen toe te voegen aan de huidige woningvoorraad, waarvoor een eigen visie en agenda wordt ontwikkeld.

De Omgevingswet gaat in op 1 januari 2024 en maakt de regels simpeler. Zo wordt het makkelijker om te bouwen, rekening te houden met het milieu en de natuur te beschermen. Tegelijkertijd zijn er de nodige uitdagingen. Het stelsel is nog in ontwikkeling en hoe goed we ook zijn voorbereid, we moeten er rekening mee houden dat we zullen aanlopen tegen niet eerder voorziene vraagstukken. Daarnaast zullen inwoners en ondernemers die plannen en ideeën hebben, moeten wennen aan de nieuwe procedures en werkwijzen. We zullen bovendien een eigen grondstrategie en omgevingsplan ontwikkelen om dit te ondersteunen. Ook zullen we ons in 2024 blijven inspannen om onze inwoners fysiek en sociaal veilig te laten wonen. Met name in Ter Apel willen we de rust laten terugkeren. We blijven ons als gastheer opstellen voor vluchtelingen, maar zonder de bijbehorende overlast en ordeproblematiek. Voor het oplossen van deze landelijke problematiek blijven we samenwerken en verwachten we soelaas van de Spreidingswet, maar zetten ook zelf in op tal van activiteiten.

Om de vraagstukken van nu en de nabije toekomst het hoofd te bieden, is het belangrijk om te investeren in onze gemeente. Hiervoor zijn (incidentele) middelen beschikbaar en we doen dan ook voorstellen voor vervangingsinvesteringen, nieuwe MIP-projecten en de financiering van onderwijshuisvesting.

De ontwikkeling van de regionale visie N366 en Nedersaksenlijn zijn onder andere belangrijke ontwikkelingen en kansen voor onze gemeente om te groeien. Ook willen we in 2024 in ons deelgebied meewerken aan een gebiedsproces dat bijdraagt aan een toekomstbestendig landelijk gebied en daarmee aan een oplossing voor de stikstofimpasse

en perspectief voor de agrarische sector.

Door nu te investeren zorgen we voor structurele verbeteringen en een duurzame gezonde gemeente. Dit alles willen we doen met een slagvaardige organisatie en vanuit een financieel gezonde situatie. Daarom zetten we ook in op een prettig werkklimaat en groei van onze medewerkers. Ondanks een aantal onzekerheden en uitdagingen zien we de toekomst van onze gemeente met vertrouwen tegemoet, omdat we in staat zijn tot het maken van keuzes vanuit de verbinding met de inhoud.

Sellingen, 29 september 2023

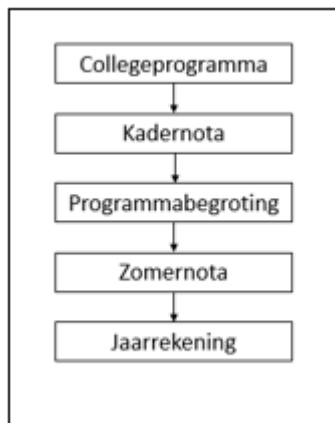
College van Burgemeester & Wethouders.

Leeswijzer

Voorliggende begroting 2024 laat zien wat de gemeente het komende jaar binnen de verschillende programma's gaat doen. Samen met het reguliere werk is dit financieel vertaald. Uitgaande van de huidige financiële positie van Westerwolde en van wat uit de meircirculaire 2023 bekend is, wordt een doorkijk gegeven naar de jaren 2025, 2026 en 2027.

In Hoofdstuk 2 wordt onze financiële positie toegelicht. Daarbij wordt nader ingegaan op de begrotingsuitkomst en de meerjarenraming. Ook wordt aandacht besteed aan de reservepositie en het meerjareninvesteringsplan.

De acht programma's en de daarin verwoorde ambities en doelstellingen zijn ontleend aan het collegeprogramma. De programma's hebben een eerste financiële vertaling kregen in de kadernota en zijn verder uitgewerkt in deze programmabegroting. Per programma is er een missie en doelstelling opgenomen en zijn de drie W-vragen opgenomen.

De drie W-vragen zijn zo specifiek mogelijk opgenomen.

- Wat willen we bereiken? (Onze ambities);
- Wat gaan we daarvoor doen? (De activiteiten);
- Wat mag het kosten? (De begroting).

De begroting is ingedeeld in de volgende inhoudelijke programma's:

1. Gezond en gelukkig in Westerwolde;

2. Kansen om te groeien in Westerwolde;
3. Mooi wonen in Westerwolde;
4. Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde;
5. Groen en duurzaam Westerwolde;
6. Asiel in Westerwolde;
7. Onderwijs in Westerwolde;
8. Organisatie en bestuur

De volgende onderdelen van het programma Organisatie & bestuur zijn apart opgenomen, omdat deze op grond van de voorschriften apart zichtbaar dienen te zijn: Algemene dekkingsmiddelen

- Overhead
- VPB
- Onvoorzien
- Mutaties reserves

De inhoudelijke programma's zijn aangevuld met een aantal verplichte paragrafen. In deze paragrafen wordt ingegaan op een aantal bedrijfsvoeringsonderwerpen die hun weerslag hebben op meerdere programma's. Als voorbeeld is te noemen de paragraaf lokale heffingen. Binnen meerdere programma's zijn opbrengsten verantwoord van lokale heffingen.

Financiële positie

Inleiding

Inleiding

Onze ambitie is de gezonde financiële positie van Westerwolde te behouden, de lasten voor de inwoners eerlijk te verdelen en deze lasten -indien nodig- met de inflatie te laten stijgen. Voor deze begroting is dat deels gelukt. Vooral de forse daling in de uitkeringen van het Rijk met ingang van 2026 (het zogenoemde 'ravijnjaar' leidt ertoe dat een structureel sluitende begroting niet haalbaar is. Het effect in het ravijnjaar is ongeveer € 3.500.000.

Westerwolde is daarin niet uniek. Alle gemeenten worstelen met ditzelfde probleem. Op de algemene ledenvergadering van de Vereniging Nederlandse Gemeenten is dan ook de resolutie "Naar een rechtvaardig, duurzaam en solide meerjarig financieel perspectief" aangenomen. Uit deze resolutie volgt het volgende begrotingsadvies:

- Presenteer voor 2024 en 2025 van de meerjarenraming 2025-2027 een sluitende begroting.
- Breng de lasten in de meerjarenramingen voor 2026 en 2027 in beeld, in de vorm van een realistische begroting. Baseer deze op het huidige takenpakket, de noodzakelijke investeringen, de inflatie, de stijgende rente, de ambities uit uw coalitieakkoord en geschatte mee- en tegenvallers. Naar verwachting zullen de meerjarenramingen 2026 en 2027 dan duidelijk tekorten aangeven.

Dit is voor Westerwolde ook realiteit geworden.

Uitgangspunten begroting

- De begroting is gebaseerd op de uitgangspunten van de Kadernota 2024;
- Er is rekening gehouden met een loonstijging van 3%;
Voor zover de loonstijging hoger uitvalt verwachten wij dat deze gecorrigeerd wordt door de accrestoename van de Algemene uitkering in de opvolgende september-, december- en mei-circulaires;

- Voor goederen en diensten is uitgegaan van reële prijzen;
De ramingen zijn gebaseerd op het prijsniveau 2023. Waar reëel te verwachten zijn deze geïndexeerd naar 2024
- De lokale heffingen worden verhoogd met 5%;
De inflatie was de afgelopen twee jaar fors. Over 2022 bedroeg deze 11,6%. In juli 2023 bedroeg de inflatie 4,6% ten opzichte van juli 2022. In totaal bedraagt de inflatie ruim 16%. De tarieven van de lokale heffingen zijn voor 2023 met 3% verhoogd. Een verhoging van de lokale heffingen met 5% wordt dan ook acceptabel geacht

Begrotingsresultaat

De ontwerpbegroting sluit voor het jaar 2024 met een voordelig saldo van € 167.500. De opvolgende jaren geven de volgende resultaten:

Jaar	Resultaat
2024	€ 167.500 (overschot)
2025	€ 171.603 (overschot)
2026	€ 3.139.177 (tekort)
2027	€ 4.374.333 (tekort)

Aanvullend op de ontwerpbegroting stellen wij u de volgende vervangingsinvesteringen voor:

Tractiemiddelen conform tractieplan

	2024	2025	2026	2027	2024	2025	2026	2027
Bestelbus	€ 64.300					€ 6.430		
Bestelbus (4x4)	€ 64.300					€ 6.430		
4 x Bestelauto	€ 158.900					€ 15.890		
Minikraan	€ 39.560					€ 3.956		
Mini shovel	€ 31.625					€ 3.163		
2 x Pick-up		€ 66.000					€ 6.270	
3 x Pick-up		€ 127.500					€ 12.113	
Pick-up incl. kraan		€ 52.750					€ 5.011	
Pick-up dubbele cabine			€ 45.000					€ 4.275
Calcium chloride tank (Vriescheloo)			€ 25.000					€ 2.375
2 x Rioolreiniger op aanhanger			€ 45.000					€ 3.600
2 x Bestelbus				€ 73.000				
Hoofdbaanstrooier				€ 40.000				
Houtversnipperaar				€ 130.000				
Aggre gaat				€ 94.000				
	€ 358.685	€ 246.250	€ 115.000	€ 337.000	€ -	€ 35.869	€ 23.394	€ 10.250
Cumulatief					€ -	€ 35.869	€ 59.262	€ 69.512

Wij stellen u voor de voor het jaar 2024 genoemde investeringsbedragen beschikbaar te stellen en de uit die investeringen voortvloeiende lasten te verwerken in de (meerjaren)begroting.

MIP-projecten

De volgende MIP-projecten zijn in de Kadernota gepresenteerd. De hiermee gepaard gaande lasten zijn niet in de ontwerpbegroting verwerkt. Wij stellen u dan ook voor de genoemde bedragen van de MIP-projecten beschikbaar te stellen en de daaruit voortvloeiende lasten te verwerken in de (meerjaren)begroting.

MIP nr.	Omschrijving	Bedrag	Dekking	Jaar	2024	2025	2026	2027
2401	Mindervalidenlift Sporthal Ter Apel	€ 15.000	Begroting	2024		€ 1.100	€ 1.100	€ 1.100
2402	Verduurzaming Openbare verlichting (Deel H) Lichtmasten	€ 30.000	Begroting	2024-2026		€ 900	€ 900	€ 900
	Verduurzaming Openbare verlichting (Deel H) Armaturen	€ 225.000	Begroting	2024-2026		€ 10.125	€ 10.125	€ 10.125
2403	Sentinels vesting Bourtange	€ 60.500	Begroting	2024		€ 2.725	€ 2.725	€ 2.725
2404	Inventariseren historische graven en realiseren knekelputten	€ 44.000	Begroting	2024-2025	€ 44.000	€ -		
2404	ruimen graven, waarvan afstand is gedaan	€ 90.000	Begroting		€ 90.000	€ 90.000	€ 40.000	€ 40.000
2404	onderhoud genuime graven	€ 8.500	Begroting			€ 8.500	€ 17.000	€ 17.000
2405	Kappen en herplanten Populieren W. Reindersweg	€ 23.990	Begroting	2024		€ 920	€ 920	€ 920
2406	Snoei bomen Hoofdkade	€ 14.740	Begroting	2024	€ 14.740			
2407	Kappen en herplanten bomen Kastanjelaan	€ 25.990	Begroting	2024		€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000
					€ 148.740	€ 115.270	€ 73.770	€ 73.770

Toelichting:

Mindervalidenlift Sporthal Ter Apel

Om binnensporten voor mindervaliden, en dan met name voor rolstoelgebruikers mogelijk te maken investeren we in een mindervalidenlift. Op dit moment kunnen rolstoelgebruikers niet tot niet zelfstandig de sportvloer bereiken. Hierdoor wordt deze doelgroep buitengesloten, iets wat niet past bij de 'laagdrempeligheid' en het actuele sportbeleid van Westerwolde.

Verduurzaming Openbare verlichting

De gemeente Westerwolde heeft nog veel lichtpunten met traditionele energie-onzuinige lampen. Vervanging scheelt én energie én storingen én onderhoud. Ledverlichting is zeer energiezuinig en geeft nagenoeg geen storingen en heft weinig tot geen onderhoud nodig.

Sentinels Vesting Bourtange

De houten draagconstructies van 4 sentinels (wachttorens) zijn door houtrot einde levensduur. Bij 4 sentinels wordt de draagconstructie vervangen. Daarbij worden de torens van het te vervangen onderstel gedemonteerd. Vervolgens wordt de oude draagconstructie ontgraven en vervangen.

Inventariseren historische graven en ruimen graven waarvan afstand is gedaan

Op grond van de beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen Westerwolde dient een lijst bijgehouden te worden van graven die een historisch betekenis hebben of van bijzondere kwaliteit zijn. Deze lijst is er nog niet.

Graven, waarvan afstand is gedaan, kunnen geruimd worden om plaats te maken voor een nieuw graf. De meeste graven, die nu geruimd kunnen worden, liggen op de begraafplaats in Sellingen. De geruimde stoffelijke resten worden ondergebracht in een verzamelgraf, dat zal worden voorzien van een algemeen gedenkteken.

Kappen en herplanten Populieren W, Reindersweg

De bomen hebben een matige of slechte conditie. Er zijn al schadeclaims ingediend en meer claims worden verwacht. Voorstel is 48 bomen te kappen en 43 bomen te herplanten.

Snoei bomen Hoofdkade

In 184 van de 298 bomen zit dood hout. Volgens de planning worden deze bomen in 2025 aan de beurt. Nietsdoen tot 2025 zal naar verwachting tot schadeclaims leiden. Voorstel is om de snoei in 2024 uit te voeren.

Kappen en herplanten bomen Kastanjelaan

De bomen hebben een matige of slechte conditie en zorgen voor extreme en onherstelbare wortelopdruk aan de even zijde van de Kastanjelaan. Er zijn al schadeclaims ingediend. Voorstel is 18 bomen te kappen en 18 bomen te herplanten.

Overige investeringen

Mansholtplein

In de Kadernota hebben wij aangekondigd in te zetten op een volwaardig evenemententerrein op het Dr. Mansholtplein in Ter Apel te realiseren. Deze investering was niet meegenomen in de MIP-lijst. Hiervoor wordt van de gemeente een bijdrage verwacht van € 82.5000 (30% van € 275.000).

Wij stellen u voor dit bedrag beschikbaar te stellen en de lasten te verwerken in de (meerjaren)begroting.

Locatieonderzoek Gemeentehuis

In de Kadernota hebben wij aangekondigd een locatieonderzoek en planuitwerking definitieve huisvesting gemeentehuis te willen uitvoeren. Wij stellen u voor het hiervoor benodigde bedrag van € 200.000 als voorbereidingskrediet beschikbaar te stellen.

Strategisch Vastgoedplan

Onze gemeentelijke gebouwen vragen om planmatig onderhoud om een acceptabel onderhoudsniveau te waarborgen. Op dit moment heeft de gemeente Westerwolde meer dan 100 vastgoedobjecten in bezit wat jaarlijks onderhoud vergt. Om inzichtelijk te krijgen hoe dit in de toekomst gefinancierd en onderhouden kan worden is een strategisch vastgoedplan opgesteld. Dit plan geeft op dit moment een structurele ophoging van € 2.465.000 weer. De Raad zal in het vierde kwartaal van 2023 kennis nemen van het strategische vastgoedplan. De komende twee jaar zal onderzoek gedaan worden naar de uitkomsten van het strategisch vastgoedplan, zullen de actiepunten opgepakt worden'. Ook zal onderzocht worden welke verdere mogelijkheden bestaan voor desinvestering van panden of het beheer ervan. Om dit goed te faciliteren zijn extra middelen benodigd. Met deze middelen kunnen projectleiding, uitvoeringskosten etc. worden gedekt. Wij stellen u voor hiervoor een bedrag van € 200.000 beschikbaar te stellen, te dekken uit de algemene reserve.

Samengevatte meerjarenraming

Het resultaat van de ontwerpbegroting inclusief de voorgestelde maatregelen is als volgt:

	2024	2025	2026	2027
Ontwerpbegroting	€ 167.500	€ 171.603	€ -3.139.177	€ -/- 4.374.333
Vervangingsinvesteringen	€ 0	€ -/- 35.869	€ -/- 59.263	€ -/- 69.513
MIP-projecten	€ -/- 148.740	€ -/-115.270	€ -/- 73.770	€ -/- 73.770
Mansholtplein	€ 0	€ -/*- 2.100	€ -/- 2.100	€ -/- 2.100
Strategisch vastgoedplan	€ 0	€ 0	€ -/- 2.465.000	€ -/- 2.465.000
	€ 18.760	€ 18.364	€ -/- 5.739.310	€ -/- 6.984.716

De meerjarenraming geeft een beeld van de financiële positie van de gemeente, op korte en middellange termijn.

Uitgangspunten van de meerjarenramingen zijn:

- Voortzetting van bestaand beleid;
- Basis is de begroting 2024;
- Een constant inwoneraantal;
- Onveranderde stand van de reserves en voorzieningen (met bekende mutaties is rekening gehouden);
- Geen stijging van gemeentelijke belastingen voor de jaren 2025-2027. Dit per jaar te bepalen;
- Vrijkomende kapitaallasten, waarbij is uitgegaan van een gelijkblijvend rentepercentage;
- Noodzakelijke vervangingsinvesteringen binnen de begroting;
- Constante prijzen voor de meerjarenprognose van de algemene uitkering.

Presentatie van het structureel begrotingssaldo 2024 – 2027

In het kader van Gemeenschappelijk Financieel Toezicht vanuit de provinciale toezichthouders dient onderstaande tabel "structureel begrotingssaldo" gepresenteerd te worden. Onderstaande tabel laat het structurele begrotingssaldo van de gemeente Westerwolde zien. In alle jaren worden de structurele lasten gedekt door de structurele baten.

Bedragen in duizenden euro's	2024	2025	2026	2027
LASTEN				
bruto lasten (cf. overzicht art. 17 BBV)	€ 120.937	€ 118.159	€ 113.759	€ 112.955
incidentele lasten	€ 5.325	€ 3.728	€ 2.443	€ 2.443
incidentele toevoegingen reserves	€ 1.615	€ 2.980	€ 190	€ 190
structurele lasten (a)	€ 113.997	€ 111.451	€ 111.126	€ 110.322
BATEN				
bruto baten (cf. overzicht art. 17 BBV)	€ 121.104	€ 118.331	€ 110.620	€ 108.581
incidentele baten	€ 3.148	€ 1.783	€ 1.450	€ 950
incidentele onttrekkingen reserves	€ 676	€ 625	€ 266	€ 205
structurele baten (b)	€ 117.280	€ 115.923	€ 108.904	€ 107.426
structurele saldi (c = b-a)	€ 3.283	€ 4.472	€ -2.222	€ -2.896

De in de tabel opgenomen bedragen incidentele lasten en baten sluiten aan op de totalen uit het overzicht incidentele lasten en baten en bevatten eveneens de incidentele mutaties reserves.

Gemeentefonds

De algemene uitkering van het gemeentefonds is gebaseerd op de meicirculaire 2023. Het gemeentefonds bestaat uit de algemene uitkering, decentralisatie uitkeringen (DU) en integratie uitkeringen (IU). Met betrekking tot het sociaal domein wordt alleen voor de onderdelen beschut werk en WSW nog een aparte IU-sociaal domein verstrekt. Een uitgebreide toelichting is opgenomen onder de Algemene dekkingsmiddelen.

Onderwijshuisvesting

In november 2020 is het nieuwe Integraal huisvestingsplan (IHP) vastgesteld. Het geeft meerjarig inzicht in de omvang, kwaliteit en kosten van schoolgebouwen, wat als basis kan dienen voor een proactief huisvestingsbeleid. Het IHP richt zich op de periode tot en met 2035.

Op basis van een knelpuntenanalyse is in het IHP een voorstel opgenomen voor de toekomstige huisvesting en prioritering. Bellingwolde, Blijham en RSG Ter Apel (ISK) zijn aangemerkt als onderwijslocaties met een hoge prioriteit en behoren tot de 1e fase van het IHP. Het COA start in 2024 met de nieuwbouw van de Internationale Schakelklas te Ter Apel. De BR-onderwijshuisvesting heeft momenteel een omvang van 4,4 miljoen. Om de 1e fase van het IHP te bekostigen is een structurele dotatie nodig van € 200.000. Jaarlijks wordt op basis van de 1e fase van het IHP vanaf 2022 een bedrag van € 200.000 gestort in de BR-onderwijshuisvesting. Voor nieuwbouw en vervangende nieuwbouw van scholen in het PO en VO worden middelen ontvangen via de algemene uitkering.

Om de 2e fase van het IHP te kunnen bekostigen is een extra structurele storting in de onderwijshuisvestingsreserve noodzakelijk. In de begroting is rekening gehouden met een structurele storting in de reserve van € 362.000.

Reserves en voorzieningen

Van belang voor een goede beoordeling van onze financiële positie is tevens de stand van zaken met betrekking tot reserves en voorzieningen. Onderstaand overzicht geeft de geprognosticeerde saldi weer van de reserves.

	1-1-2024	1-1-2023
Algemene reserves	€ 15.427.000	€ 15.773.000
Bestemmingsreserves	€ 20.395.000	€ 21.124.000
Gebonden (bestemmings-)reserves kapitaallasten	<u>€ 9.593.000</u>	<u>€ 9.888.000</u>
	€ 45.460.292	€ 46.829.927

De geprognosticeerde saldi van de voorzieningen zijn:

	1-1-2024	1-1-2023
Voorzieningen Algemene Dienst	€ 10.836.000	€ 7.824.000

De gebonden reserves zijn in bovenstaand overzicht apart opgenomen. Gebonden reserves zijn reserves waarvan de aanwending niet vrij is. Ze worden ingezet ter dekking van kapitaallasten in de begroting op basis van in het verleden genomen besluiten.

Voor een nadere specificatie wordt overigens verwezen naar de staat van reserves en voorzieningen, die als bijlage in de programmabegroting 2024 is opgenomen.

Voor een meer gedetailleerde beoordeling van de financiële positie zijn niet alleen de verwachte saldi van de reserves bij aanvang van het begrotingsjaar van belang. Het is ook belangrijk te weten welk beslag er in de begrotingsjaren daarna reeds op de algemene- en bestemmingsreserves ligt. Op die manier kan worden bepaald welk deel nog vrij besteedbaar is.

In onderstaand overzicht is per groep reserves weergegeven op welk deel van de reserves voor de komende jaren reeds beslag ligt. Tevens zijn hierin de toevoegingen aan de reserves opgenomen. Dit kan zijn door raadsbesluit, toekenningsbesluit of door de meerjarenraming. Door hun aard is er bij de gebonden reserves en bij de voorzieningen geen sprake van een vrij besteedbaar deel.

De verwachte mutaties in de reserves hebben het volgende effect op de reservepositie:

	Algemene reserves	Bestemmings reserves	Gebonden Bestemmings reserves
Verwachte saldi per 1/1/2024	€ 15.427.000	€ 20.395.000	€ 9.593.000
Verwachte mutaties 2024	€ -155.352	€ 1.746.306	€ -265.050
verwachte saldi per 31/12/2024	€ 15.271.648	€ 22.141.306	€ 9.327.950

Voor de algemene reserve is een minimumsaldo afgesproken van 10% van de begrotingsomvang (=€ 10.000.000) ten behoeve van het weerstandsvermogen.

Door de raad te autoriseren begrotingsbedragen 2024-2027

		Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
		2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten							
1.	Gezond en gelukkig in Westerwolde	33.748	33.025	38.925	38.557	38.180	37.834
2.	Kansen om te groeien in Westerwolde	24.438	22.175	23.695	23.443	23.052	22.725
3.	Mooi Wonen in Westerwolde	2.808	3.338	2.477	2.477	2.472	2.398
4.	Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	3.367	4.049	4.511	4.519	4.696	4.791
5.	Groen en duurzaam Westerwolde	9.970	9.584	12.605	12.441	12.069	12.057
6.	Asiel in Westerwolde	3.037	511	4.217	2.155	2.155	2.155
7.	Onderwijs in Westerwolde	11.978	11.515	12.722	12.678	12.657	12.636
8.	Organisatie & Bestuur	5.926	4.776	5.398	5.372	5.427	5.450
	Algemene dekkingsmiddelen	1.527	3.666	1.118	51	-657	-703
	Overhead	11.961	10.103	13.074	12.882	12.937	12.817
	Venootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
	Onvoorzien	0	702	200	225	200	225
	Mutaties reserves	0	1.940	1.995	3.360	570	570
	Totaal lasten	108.760	105.384	120.937	118.159	113.759	112.955

Baten							
1.	Gezond en gelukkig in Westerwolde	2.406	1.859	2.500	2.346	2.414	1.949
2.	Kansen om te groeien in Westerwolde	8.857	8.000	8.725	8.675	8.675	8.675
3.	Mooi Wonen in Westerwolde	2.338	559	753	2.053	753	750
4.	Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	194	35	59	59	59	59
5.	Groen en duurzaam Westerwolde	8.294	8.014	10.930	10.865	10.532	10.163
6.	Asiel in Westerwolde	4.188	0	4.901	1.335	1.335	1.335
7.	Onderwijs in Westerwolde	9.586	8.190	9.111	9.091	9.111	9.110
8.	Organisatie & Bestuur	1.286	169	709	703	763	815
	Algemene dekkingsmiddelen	79.754	76.018	82.416	82.188	76.299	75.108

	Overhead	392	105	59	59	59	59
	Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
	Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
	Mutaties reserves	0	2.436	941	956	619	558
	Totaal baten	117.295	105.384	121.104	118.331	110.620	108.581
Saldo (exclusief mutaties reserves)							
1.	Gezond en gelukkig in Westerwolde	31.341	31.166	36.425	36.211	35.766	35.885
2.	Kansen om te groeien in Westerwolde	15.581	14.176	14.970	14.768	14.377	14.050
3.	Mooi Wonen in Westerwolde	470	2.779	1.723	423	1.719	1.647
4.	Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	3.173	4.014	4.452	4.460	4.637	4.732
5.	Groen en duurzaam Westerwolde	1.676	1.570	1.674	1.576	1.537	1.893
6.	Asiel in Westerwolde	-1.151	511	-684	820	820	820
7.	Onderwijs in Westerwolde	2.392	3.326	3.610	3.586	3.547	3.526
8.	Organisatie & Bestuur	4.640	4.606	4.689	4.669	4.664	4.635
	Algemene dekkingsmiddelen	-78.227	-72.352	-81.297	-82.137	-76.956	-75.811
	Overhead	11.569	9.997	13.015	12.823	12.878	12.758
	Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
	Onvoorzien	0	702	200	225	200	225
	Saldo voor bestemming	-8.535	496	-1.222	-2.576	3.188	4.362
	Mutaties in reserves (per saldo)	0	-496	1.054	2.404	-49	12
	Saldo na bestemming:						
	overschot	-8.535		-168	-172		
	tekort		0			3.139	4.374

Programma 1 Gezond en gelukkig in Westerwolde

Missie en doelstelling: programma 1

Westerwolde wil haar inwoners de mogelijkheden bieden fysiek en mentaal gezond en gelukkig te zijn en fysiek en sociaal veilig te kunnen leven.

Westerwolde biedt inwoners en bezoekers met zijn rust, ruimte en stilte een mooie omgeving waar je gelukkig, veilig en gezond kan leven en verblijven. Tegelijkertijd leeft en

bruist Westerwolde. Onze rijke cultuurhistorie is daarvoor een basis en daar bouwen we op voort.

Zorg is dat de gezondheid van delen van de inwoners achter blijft en dat lang niet iedereen een sociaal netwerk en vangnet heeft. Daarnaast is de sociaaleconomische situatie niet voor elke individuele inwoner van Westerwolde even gunstig. Dit vraagt sterke gemeenschappen en voor de inwoners een sterk voorzieningenniveau.

Programmaonderdeel: Gezondheid en milieu

Wat willen we bereiken

We willen de druk op de gezondheidsvoorzieningen verlagen.

In de statistieken van de GGD-monitor is te zien dat de gezondheid van de Westerwolder beter kan. Het laat vaker dan gemiddeld overgewicht zien bij onze inwoners en zij hebben een lagere dan gemiddelde levensverwachting. Het aantal ouderen groeit meer dan gemiddeld in Westerwolde en de behoefte aan jeugdhulp blijft een punt van aandacht. Het aanpakken van deze ontwikkelingen en situaties veroorzaakt een meer dan gemiddelde druk op onze gezondheidsvoorzieningen. Het college wil die druk verlagen.

Wat gaan we er voor doen

We zetten extra in op het tijdig signaleren van dementie

Omschrijving (toelichting)

Westerwolde heeft de ambitie om een dementievriendelijke gemeente te worden. Er wordt ingezet op het tijdig signaleren van beginnende dementie bij onze inwoners. Dit doen we door trainingen te geven aan eigen medewerkers van zorg en welzijn en medewerkers van onze zakelijke dienstverlening. Buiten de organisatie gaat het om maatschappelijke en welzijnsorganisaties en het midden- en kleinbedrijf. In de woonzorgvisie met de daarbij horende huisvestingsverordening zal rekening worden gehouden met onze inwoners met (beginnende) dementie

We ontwikkelen onafhankelijke cliëntondersteuning

Omschrijving (toelichting)

De aanbevelingen uit een eerder doorlopen Koplopertraject worden uitgewerkt en uitgevoerd. We willen zorgen dat de bekendheid vergroot wordt en daarmee ook het bereik en de toegankelijkheid voor alle inwoners. Hierbij is vooral aandacht voor inwoners die een extra steuntje in de rug kunnen gebruiken.

We willen een inloofunctie creëren voor inwoners die een extra (mentaal) steuntje in de rug nodig hebben

Omschrijving (toelichting)

We beginnen een eerste fysieke plek in Ter Apel voor inwoners die extra (mentale) steun nodig hebben. Zij kunnen hier zonder indicatie leun- en steuncontacten vinden. Wij doen dat in de vorm van een huiskamer, in samenwerking met SWW en Cosis. Er is een eenmalige investering nodig om deze inloofunctie te starten.

Het vergroten van het aantal huisartsen dat deelneemt aan Welzijn op recept

Omschrijving (toelichting)

Doel is dat in alle drie gebieden van de gemeente een sterke infrastructuur staat van Welzijn op Recept. Wij zullen hierin ondersteunen door de gesprekken aan te gaan met de huisartsen, SWW en andere betrokken partijen.

Het realiseren van steeds meer rookvrije gebieden.

Omschrijving (toelichting)

We omarmen de ambities en doelen van de Rookvrije Generatie en nemen gefaseerd stappen om een rookvrije generatie te behalen. We ondersteunen daarbij initiatieven vanuit de samenleving.

We ontwikkelen een meer structurele en gemeentebrede aanpak van valpreventie.

Omschrijving (toelichting)

Bij aanpak van valpreventie willen we de brede definitie van valpreventie gaan hanteren en deze inzetten als vroeg signaleren van (ervaren) gezondheidsproblemen en mogelijke risico's. Hierbij zoeken we aansluiting bij de regionale ketenaanpak.

We willen ons meer richten op preventie.

Omschrijving (toelichting)

We stellen een beleidsvisie Sociale Basis op waarin we een effectieve beweging naar preventie opnemen. Hiervoor krijgen we ondersteuning vanuit het Rijk.

We gaan een beleidskader Toezicht Wmo opstellen.

Omschrijving (toelichting)

De gemeente is verantwoordelijk voor de kwaliteit en continuïteit van de voorzieningen die zij vanuit de Wmo 2015 verstrekt. Inwoners moeten kunnen rekenen op een goede kwaliteit van zorg. De gemeente bepaalt in het beleidsplan op welke manier invulling gegeven wordt aan de taken en verplichtingen rondom toezicht en handhaving.

We willen inwoners kennis laten maken met de algemene voorliggende voorzieningen.

Omschrijving (toelichting)

We willen inzicht krijgen in hoeverre onze Wmo-cliënten en inwoners in de leeftijd van 18 jaar en ouder bekend zijn met onze algemene voorliggende voorzieningen. Maken ze hiervan wel of geen gebruik of missen ze voorzieningen? Deze doelgroep wordt via een steekproefselectie gevraagd hieraan mee te werken in de vorm van een persoonlijk gesprek.

Wat willen we bereiken

Wij willen een schoon, gezond en veilig leefklimaat bereiken.

De kwaliteit van het milieu in onze leefomgeving is van groot belang voor onze gezondheid. In onze Omgevingsvisie is onze ambitie voor de kwaliteit van het milieu in Westerwolde vastgelegd. Deze visie wordt op dit moment vertaald naar een concreet Omgevingsplan.

Wat gaan we er voor doen

De milieutaken van de gemeente worden uitgevoerd door de Omgevingsdienst Groningen

Omschrijving (toelichting)

De Omgevingsdienst besteedt in 2024 extra aandacht aan:

- Het handhaven van het C-label voor kantoren en bedrijfsgebouwen;
- Het concretiseren van de regels rond milieu van het toekomstige Omgevingsplan;
- Het toetsen op risicovolle activiteiten bij vergunningen.

Het afhandelen van klachten over rook (van houtkachels), geluid en ongedierte

Omschrijving (toelichting)

Programmaonderdeel: Noaberschap en gemeenschapsvoorzieningen

Wat willen we bereiken

We willen het sterke Noaberschap behouden en waar mogelijk versterken.

Wij hebben sterke voorzieningen en wij zien naar elkaar om. Dit vormt de basis van onze leefbare kernen en dorpen. Dit lijkt vanzelfsprekend, maar de individualisering van de samenleving vormt een bedreiging voor het Noaberschap. Daarnaast stijgen de nu al hoge kosten van de voorzieningen en het beheer en onderhoud van de accommodaties en gebouwen waarin die zich bevinden voortdurend. Hierin moeten keuzes worden gemaakt.

Wat gaan we er voor doen

Wij willen in de contacten met de vrijwilligers van dorps- en/of buurthuizen extra aandacht besteden duurzaamheid en het verwerven van fondsen.

Omschrijving (toelichting)

Wij vinden dorps- en/of buurthuizen belangrijk. Daarom willen we graag contact houden met de vrijwilligers die deze voorziening in stand houden. De voorzieningen staan onder druk, onder andere vanwege de energiekosten. Duurzaamheidsmaatregelen kunnen die kosten drukken. We willen daarom komend jaar extra aandacht besteden aan duurzaamheid en het werven van de bijbehorende fondsen.

We willen het Fonds Leefbaar Westerwolde continueren.

Omschrijving (toelichting)

We willen inwoners of inwonersorganisaties ondersteunen bij initiatieven op het gebied van leefbaarheid. Hiervoor kan men onder andere een beroep doen op het fonds Leefbaar Westerwolde en fonds specifiek voor Ter Apel. Fonds Leefbaar Westerwolde liep in 2023 af. Vanwege het succes daarvan willen we het fonds continueren.

We werken met de dorpshuisbesturen aan nieuw dorpshuizenbeleid.

Omschrijving (toelichting)

Wij vinden het belangrijk dat onze inwoners plekken hebben waar ze elkaar kunnen ontmoeten en deel kunnen nemen aan activiteiten.

Wij gaan samen met de dorpshuisbesturen werken aan het dorpshuizenbeleid. Belangrijk

uitgangspunt daarbij is dat het dorp betrokken is en er met elkaar de schouders onder wil zetten. Met het beleid wordt elk dorp gelijke kansen geboden.

We maken een plan voor een veilig en leefbaar park in het centrum van Ter Apel.

Omschrijving (toelichting)

Het plan voor het park maken we samen met inwoners, gebruikers, organisaties en ondernemers, waarna dit plan medio 2025 in uitvoering wordt gebracht.

We zetten in op een volwaardig evenemententerrein op het Dr. Mansholtplein in Ter Apel.

Omschrijving (toelichting)

Voor een volwaardig evenemententerrein op het Dr. Mansholtplein is het nodig dit te verharderen. Dit doen we klimaat adaptief met een open verharding. Daarnaast worden extra faciliteiten zoals stroom en water gerealiseerd. Het project wordt door tal van verenigingen en organisatoren in het dorp gedragen.

Programmaonderdeel: Jeugd en jongvolwassenen

Wat willen we bereiken

We willen de jeugd actief betrekken bij de toekomst van Westerwolde.

Wat gaan we er voor doen

Kinderraad

Omschrijving (toelichting)

Wij organiseren de jaarlijkse kinderraad voor de groepen 8 van alle basisscholen.

Jeugdparticipatie

Omschrijving (toelichting)

Samen met de Welzijnsstichting SWW worden verschillende vormen van jongerenparticipatie verkend waarbij de behoeften van de jongeren leidend zijn.

Wat willen we bereiken

We willen minder geïndiceerde jeugdzorg en meer preventief werken.

Wat gaan we er voor doen

We willen de Pilot Ambulante jeugdhulp voortzetten.

Omschrijving (toelichting)

Wij hebben afspraken gemaakt met Verslavingszorg Noord Nederland, Accare, Elker, Cosis en MEE om, na overleg met het jeugdteam, zonder indicatie hulp te verlenen. Dit wordt doorlopend tussentijds geëvalueerd. Deze pilot beperkt zich (nog) tot een zevental huidige (ambulante) jeugdhulpproducten.

Binnen de huidige afspraken hebben wij nog geen dekkend zorglandschap, waardoor nog steeds indicatiestelling voor andere jeugdhulp noodzakelijk is. Wij willen in 2023 en 2024 aanvullende afspraken met andere partijen en andere types hulpverlening onderzoeken. Aanvullend willen we meer zicht hebben op het effect van de werkzaamheden van SWW. Hiervoor willen we samen met hen indicatoren ontwikkelen. De kosten voor deze voorliggende voorziening komen ten laste van de Jeugdhulpmiddelen, omdat het gaat om een verschuiving.

Programmaonderdeel: Fysieke en sociale veiligheid

Wat willen we bereiken

Wij willen onze inwoners fysiek en sociaal veilig laten wonen.

Veiligheid heeft fysieke en sociale aspecten. Westerwolde biedt in de basis een veilige woonomgeving en wil dat zo houden. Dat vraagt beheer en onderhoud en waar nodig investeringen en impulsen. In de fysieke leefomgeving ligt een specifieke rol voor gemeente en Veiligheidsregio waar het gaat om de brandweezorg en brandpreventie. Het vrijwilligerscorps brandweer is daarin een zeer belangrijke schakel. Continue punt van aandacht zijn de witte gebieden waar weinig of geen bluswater beschikbaar is.

Wat gaan we er voor doen

Fysieke veiligheid: Bluswatervoorziening

Omschrijving (toelichting)

We gaan op een aantal locaties waterputten boren om meerdere objecten te kunnen voorzien van bluswater. We gaan bij de objecten, waar op korte afstand van het pand geen bluswater aanwezig is, inzetten op voorlichting om slachtoffers te voorkomen en schade te beperken.

Fysieke veiligheid: Crisisbeheersing

Omschrijving (toelichting)

We geven uitvoering aan de gemeentelijke taken ter voorbereiding op incidenten, rampen en crises. We leveren het aantal benodigde medewerkers voor het regionale Team Bevolkingszorg

Sociale veiligheid

Omschrijving (toelichting)

Bij sociale veiligheid gaat het bijvoorbeeld om het veilig voelen op straat. Verder spelen spanningen achter de voordeur en mogelijk daaruit voortvloeiend huiselijk geweld een belangrijke rol. De stijgende prijzen en mogelijk daaruit voortvloeiende geldzorgen kunnen spanningen veroorzaken die leiden tot minder sociaal veilige omstandigheden in huiselijke kring.

Sociale veiligheid: We pakken ondermijning zoveel mogelijk integraal aan.

Omschrijving (toelichting)

Ondermijning en criminaliteit bedreigen de rechtstaat en brengen lokaal en regionaal flinke risico's met zich mee. Ze veroorzaken sociaal en fysiek onveilige situaties. Dit vraagt in toenemende mate aandacht van gemeente, veiligheidsregio, politie en justitie. Rond ondermijning werken we aan bewustwording. We zetten een regionaal interventieteam op. Het beleid en de uitvoering brengen we regionaal samen en we geven uitvoering aan het beleid van mensenhandel. Ook zetten we de samenwerking met Meld Misdaad Anoniem voort.

Programmaonderdeel: Gebiedsgericht werken en gebiedgerichte aanpak

Wat willen we bereiken

We willen opgaven meer in samenhang oppakken.

Bij gezond en gelukkig leven spelen veel factoren die elkaar sterk beïnvloeden. De problematiek van individuen of in de huiselijke sfeer is vaak meervoudig en complex. Het kan invloed hebben op burens of meer. De aanpak hiervan vraagt samenwerking binnen de eigen organisatie en met partijen in de keten (het netwerk, niet alleen in het sociale domein maar ook het domein van ruimtelijk beheer). Het preventief werken in die samenhang is de kern van het gebiedsgericht werken. Ook armoedebestrijding met mogelijk een duurzaamheidscomponent kan hiervan onderdeel uitmaken. De gemeente en het Regionaal Leefbaarheidsprogramma zijn gestart met een pilot Gebiedsgerichte aanpak in Vlagtwedde waar zoveel mogelijk preventief sociale aspecten, ruimtelijk beheer en armoedebestrijding/verduurzaming van de woningvoorraad in samenhang en samen met bewoners wordt aangepakt.

Wat gaan we er voor doen

We werken aan preventie en vroegsignalering bij het terugdringen van schulden

Omschrijving (toelichting)

Om financiële problemen bij inwoners te voorkomen, ondernemen wij gericht actie op preventie en het op tijd herkennen van financiële problemen. We zetten hiervoor vroegsignalering in via de BKR en ons Voorportaal Schuldhulpverlening. We bieden inwoners persoonlijke hulp en ondersteuning. Door integraal samen te werken met in- en externe partijen, kan iedere inwoner met financiële problemen passend worden begeleid naar een situatie van financiële rust, zodat ook de maatschappelijke participatie wordt bevorderd. Ook door de inzet van het gebiedsgericht en integraal werken bereiken we de doelgroep beter. Om zoveel mogelijk inwoners goed en laagdrempelig met schuldhulp te kunnen bereiken, werken wij ook samen met SchuldHulpMaatjes. Wij verliezen ook de inwoners, die uit een schuldhulpverleningstraject komen, niet uit het oog. Wij ondersteunen hen persoonlijk, zodat zij niet opnieuw in de financiële problemen komen. We richten de schuldhulpverlening voor inwoners zo laagdrempelig, efficiënt en effectief mogelijk in, waarbij wij ook steeds actuele landelijke ontwikkelingen meenemen. We starten, in samenwerking met de GKB, een campagne voor jongeren en schulden.

We bieden effectieve en toegankelijke inkomensregelingen voor minima

Omschrijving (toelichting)

Hiervoor willen wij ook inwoners en ketenpartners actief betrekken bij het minimabeleid en maken wij gebruik van de beschikbare data. We zijn direct in contact met onze inwoners en

weten snel óf, en welke (inkomens-)ondersteuning zij kunnen krijgen. Het is belangrijk dat onze inwoners ook zelf de weg naar de gemeentelijke inkomensregelingen makkelijk kunnen vinden. Wij gaan de komende periode dan ook inzetten op een nog groter bereik van onze inwoners. Het gebiedsgericht werken levert hieraan zeker ook een bijdrage. We benaderen inwoners actief en waar nodig en gewenst, worden ze geholpen. Naast de inzet van de algemene inkomensregelingen, houden we ook aandacht voor het toepassen van individueel maatwerk. We maken voor de doelgroep zo goed mogelijk gebruik van landelijke financiële middelen én de kansen, die de Regio Deal ons biedt.

Programmaonderdeel: Verenigingsleven en sport

Wat willen we bereiken

We willen sport als basis voor gezond leven en samenhang in gemeenschappen behouden en versterken

Het verenigingsleven en sport zijn sterke pijlers van de leefbaarheid in de kernen en dorpen. Sporten werkt preventief positief voor onze gezondheid en verenigingen zorgen voor samenhang in de gemeenschappen. We zien dat de verenigingen het moeilijk hebben. De kosten stijgen door de hoge energieprijzen, minima hebben het geld niet om zichzelf en/of de kinderen lid te laten zijn en het is steeds moeilijker om actieve leden te vinden die de vereniging op alle niveaus draaiende houden. Om de positieve effecten van het verenigingsleven en de sport te behouden en versterken is een impuls nodig.

Wat gaan we er voor doen

Westerwolde beweegt

Omschrijving (toelichting)

“Westerwolde Beweegt” blijft zich inzetten om alle inwoners in beweging te krijgen door het organiseren van activiteiten. Er zal ingezet worden op o.a. extra verenigingsondersteuning. Onder de jongeren tussen 12-23 jaar wordt geïnventariseerd waar de beweegbehoefte ligt en hierop aansluitend worden extra activiteiten georganiseerd onder de noemer “Van online naar offline”.

Tennisbanen

Omschrijving (toelichting)

De tennisbanen in Westerwolde zijn oud en afgeschreven. Samen met de verenigingen zal een Toekomstvisie worden opgesteld voor tennis in Westerwolde. Uit de toekomstvisie voor het tennissen in Westerwolde zal een groot onderhoudsplan voor de tennisbanen gemaakt worden. Groot onderhoud van de tennisbanen is nu niet begroot (alleen het reguliere voorjaarsonderhoud). Uit dit groot onderhoudsplan zal blijken hoeveel de kosten voor groot onderhoud van de banen gemiddeld zullen worden.

Sportaccommodaties

Omschrijving (toelichting)

De sporthal in Ter Apel is qua bezetting de meest intensief gebruikte accommodatie. Om ook sporters met een beperking de toegang (beter) mogelijk te maken is het noodzakelijk om

een invalidenlift te plaatsen. Voor de invalidenlift zal een MIP-project ingediend worden (kosten MIP 2021 € 15.000).

De harmonisatieafspraken gemaakt met de voetbalverenigingen worden geëvalueerd. De vergoeding voor de exploitatie van de kleedgebouwen was voor vier jaren vastgesteld en deze vier jaren zijn nu om. Andere onderdelen zijn de druk op de vrijwilligers die een deel van het onderhoud voor hun rekening nemen, de beregeningsinstallaties, e.a.

Gezien de cijfers die er liggen voor het beheer en onderhoud van zwembad De Barlage, willen we onderzoeken hoe we de structurele last kunnen verlagen.

In de begroting 2024 is de indexering van de vergoeding voor exploitatielasten kleedgebouwen verwerkt. Andere mogelijke financiële consequenties voortvloeiend uit acties na de evaluatie zijn niet meegenomen.

Programmaonderdeel: Kunst en cultuur

Wat willen we bereiken

We willen kunst en cultuur als basis voor mentaal gezond leven, drager van onze identiteit en samenhang in gemeenschappen behouden en versterken

Kunst en cultuur zijn voedsel voor de geest en drager van onze identiteit. Door het te ervaren of door het zelf te doen, draagt het bij aan onze geestelijke gezondheid en ons geluk. Ook hierin zijn verschillende verenigingen en gezelschappen actief die daarmee bijdragen aan de gemeenschapszin. Het college wil de kracht van kunst en cultuur behouden en versterken.

Wat gaan we er voor doen

De subsidierelatie met het MOW in Bellingwolde wordt herijkt.

Omschrijving (toelichting)

De herijking doen we aan de hand van een nieuw model dat het uitgangspunt wordt voor een nieuw museaal samenwerkingsverband van alle musea in Westerwolde.

Het museumbeleid van de vesting Bourtange wordt herzien.

Omschrijving (toelichting)

Het museumbeleid van Bourtange is al enige jaren oud. Dit vraagt om een herziening. Ook de vastgelegde rol van de gemeente dateert van voor de herindeling. Deze moet worden geëvalueerd en herzien. In de herziening zal de rol van de gemeente (als eigenaar van de onroerende en roerende goederen (collectie)) een actieve rol spelen.

De rijke cultuurhistorie van Westerwolde wordt in beeld gebracht door verschillende initiatieven op het gebied van materieel en immaterieel erfgoed. Dat zijn: een versterkt monumentenbeleid met meer voorlichting (o.a. Open Monumentendagen nieuwe stijl) en begeleiding (vergunningen, subsidies). De lijst karakteristieke panden wordt als uitgangspunt genomen voor de realisatie van een gemeentelijke monumentenlijst. Aanwijzing als gemeentelijk monument vindt plaats op vrijwillige basis.

Beleidsindicatoren: programma 1

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	2022	8	8	28-08-2023
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	2022	9,8	2,3	28-08-2023
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2022	5,1	4,6	28-08-2023
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2022	2,6	1,4	28-08-2023
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2022	6,4	6	28-08-2023
Niet-Sporters	%	2020	64,6	49,2	28-08-2023
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	2021	1	1	28-08-2023
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2022	11,7	13,2	28-08-2023
Jongeren met	% van alle	2022	1,5	1,2	28-08-

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
jeugdbescherming	jongeren tot 18 jaar				2023
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	2022	0,6	0,3	28-08-2023
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	2022	980	700	28-08-2023

Op grond van de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten dienen per programma de beleidsindicatoren zoals genoemd in die regeling opgenomen te worden in de begroting. Hier zijn de op het moment van gereedkomen van de begroting bekend zijnde indicatoren opgenomen.

Wat mag het kosten: programma 1

Opsomming van de lasten en baten van het programma: Gezond en gelukkig in Westerwolde

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting na wijziging 2023	Begroting 2024	Meerjarenbegroting		
				2025	2026	2027
Baten	2.406	1.859	2.500	2.346	2.414	1.949
Lasten	33.748	33.025	38.925	38.557	38.180	37.834
Subtotaal programma: 1	-31.341	-31.166	-36.425	-36.211	-35.766	-35.885
Onttrekking aan reserves	1.340	181	220	103	42	42
Toevoeging aan reserves	939	0	0	0	0	0
Subtotaal mutaties reserves	401	181	220	103	42	42
Saldo programma: 1	-30.940	-30.985	-36.205	-36.108	-35.724	-35.844

Programma 2 Kansen om te groeien in Westerwolde

Missie en doelstelling: programma 2

Westerwolde is een aantrekkelijke gemeente om te ondernemen en om te werken.

Westerwolde heeft een sterke economie. De basis daarvoor is ons diverse, sterke en innovatieve MKB. De vraag naar personeel is groot en dat geldt ook voor de vraag naar ruimte voor bedrijven in bijvoorbeeld Bellingwolde, Ter Apel en Vlagtwedde. Belangrijke ontwikkelingen die dit nog verder kunnen versterken zijn de mogelijke komst van de Nedersaksenlijn en de in ontwikkeling zijnde regionale N366-visie.

De retail is over het algemeen gezond. Uit het laatst uitgevoerde Koopstromenonderzoek van de provincie Groningen (2023) blijkt dat we aantrekkelijke winkelcentra in de verschillende kernen hebben met nog relatief weinig leegstand. De weekmarkten floreren en versterken de aantrekkingskracht van de winkelcentra.

Naast MKB en retail staan de grotere ondernemingen op bedrijvenpark Zuid-Groningen. Deze zijn nationaal en internationaal toonaangevend in de voedsel-, zetmeel- en eiwitindustrie. Dit innovatieve cluster krijgt steeds meer naam als eiwitcluster, of Protein

Valley. Er is veel belangstelling van soortgelijke of verwante bedrijven om zich hierbij aansluitend te vestigen.

Om blijvend innovatief te zijn, zijn goed opgeleide mensen nodig. Dat maakt de verbinding tussen ondernemingen, de arbeidsmarkt en het (basis)onderwijs de essentiële basis voor de toekomstige bedrijvigheid in de gemeente. Innovatie ontstaat ook vaak uit samenwerking. Deze komt mede tot stand in onderlinge contacten van ondernemers in Westerwolde in één van de vele ondernemersverenigingen en/of het Cittaslow supportersnetwerk dat onze gemeente rijk is. Als gemeente participeren we daarin. Zo blijven we goed zichtbaar en bereikbaar voor individuele ondernemers en kunnen we hen betrekken bij projecten, activiteiten en andere relevante zaken.

Programmaonderdeel: Industrie en MKB

Wat willen we bereiken

MKB en Industrie

We bieden het MKB en de industrie ruimte voor groei.

Wat gaan we er voor doen

We ontwikkelen een bedrijventerreinvisie voor heel Westerwolde;

Omschrijving (toelichting)

In heel de gemeente Westerwolde zijn het MKB en de industrie actief. In deze visie geven we aan hoe we bestaande bedrijventerreinen aantrekkelijk willen houden en waar we ruimte zien voor nieuwe ontwikkelingen. In deze visie nemen we naast locatie, aard en omvang onder andere de volgende onderwerpen mee: aantrekkelijkheid, schone en groene leef- en werkomgeving, energietransitie (CO2-neutraliteit), circulariteit, biodiversiteit en klimaatadaptie;

Wij willen onze grondpositie voor bedrijfskavels in Westerwolde verbeteren.

Omschrijving (toelichting)

Door het strategisch aankopen van percelen grond zorgen wij ervoor dat wij voldoende invloed op ruimtelijke ontwikkelingen houden.

Wij willen meer lokaal onze goederen, diensten en werken inkopen waar dat kan.

Omschrijving (toelichting)

We kunnen de lokale economie stimuleren door direct goederen, diensten en werken van lokale ondernemers te betrekken. We passen waar mogelijk binnen de aanbestedingsregelgeving ons gemeentelijk inkoopbeleid aan.

Wat willen we bereiken

Ontwikkeling Ter Apel / Ter Apelkanaal

We willen optimaal ruimte bieden aan bedrijvigheid in combinatie met een aantrekkelijke en gezonde woon- en leefomgeving in en rondom Ter Apel / Ter Apelkanaal.

In en rondom Ter Apel / Ter Apelkanaal is veel in beweging. We werken in 2024 aan een (middel)lange termijnperspectief en tegelijkertijd voeren we maatregelen uit die nu al bijdragen aan dat perspectief.

Wat gaan we er voor doen

Wij ontwikkelen voor Ter Apel een breed perspectief.

Omschrijving (toelichting)

Aansluitend op de Parlementaire Enquête Gaswinning (PEGAS) is door het rijk met 'Nije Begun' een bod gedaan van perspectief voor alle Groningers. Om invulling te geven aan dat perspectief heeft Groningen een Strategische Toekomstagenda Groningen (STAG) opgesteld. Eén van de onderdelen daarvan is het versterken van kernen die een regiofunctie hebben. In het Masterplan Regiokernen worden de gemeenten ondersteund om voor de betreffende kern een ruimtelijk, sociaal en economisch perspectief te ontwikkelen. Binnen Westerwolde is Ter Apel een dergelijke regiokern en wij participeren inmiddels actief in de analyse en onderzoeken waarmee de opgaven in Ter Apel scherp worden. Vanuit deze analyses ontwikkelen we een toekomstbeeld (in schets en visie) als basis voor planvorming en later uitvoering.

Wij participeren in de ontwikkeling van een regionaal afgestemde ruimtelijk-economische visie voor het gebied rondom de N366/ Nedersaksenlijn tussen Ter Apel en Pekela.

Omschrijving (toelichting)

Met een beoogd treinstation en spoor dat langs Ter Apel en Ter Apelkanaal zal lopen, is het, in combinatie met de N366, belangrijk om nu al na te denken over een juiste balans van wonen, werken en openbaar vervoer in het gebied tussen deze twee kernen. Met dit regionale visiedocument geven we op de korte, middel en lange termijn een doorkijk naar de gebiedsontwikkeling voor dit gebied.

Om aan de hoge vraag te voldoen zetten wij ons in om meer bedrijfskavels te realiseren.

Omschrijving (toelichting)

Het gaat hierbij primair om het perceel aan de Nulweg in Ter Apel tegenover het tankstation. Op deze locatie is voor de komende jaren genoeg ruimte voor nieuw MKB en huidig MKB dat door wil groeien binnen Westerwolde. Ook op het bedrijvenpark Zuid-Groningen is er veel vraag naar kavels. Met het oog op de toekomst start de gemeente daarnaast ook met een verkenning naar de mogelijkheden voor ontwikkeling van bedrijfskavels op andere plekken in de gemeente.

Wij faciliteren een krachtig bedrievennetwerk op bedrijvenpark Zuid-Groningen.

Omschrijving (toelichting)

De voorspelde groei van het aantal ondernemingen op bedrijvenpark Zuid-Groningen vraagt om een meer professioneel bedrievennetwerk. Vooral in het kader van de Nedersaksenlijn en gebiedsontwikkeling N366 is het belangrijk om op dat bedrijventerrein een sterke organisatiegraad te hebben. Wij faciliteren hierin waar mogelijk en gaan graag de samenwerking aan.

Wij werken het centrumplan Ter Apel uit in een uitvoeringsplan.

Omschrijving (toelichting)

Met dit uitvoeringsplan waarderen wij de openbare ruimte en bebouwde omgeving in het winkelcentrum op. Hierdoor ontstaat een meer toekomstbestendig, aantrekkelijk, klimaat adaptief en leefbaar centrum.

Programmaonderdeel: Vrijetijdseconomie

Wat willen we bereiken

Doel is verdubbeling van het aantal overnachtingen en 50% meer werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie in tien jaar ten opzichte van de referentieperiode 2019.

Er liggen veel kansen voor de vrijetijdseconomie in Westerwolde. De visie die in 2022 is vastgesteld vraagt om concrete uitwerking. Met uitwerking van de visie en de uitvoering van maatregelen streven wij een stijging van het aantal bezoekers en overnachtingen na in Westerwolde. Cittaslow is daarnaast een mooie manier om de vrijetijdseconomie binnen Westerwolde meer invulling te geven.

Wat gaan we er voor doen

Er komt een uitvoeringsplan/-programma fiets.

Omschrijving (toelichting)

Het gaat hierbij om de fietspaden zelf en wat de beleving van de fietser is op de paden. Hierin worden ook de voorzieningen langs de routes bekeken, zoals bankjes en informatievoorziening.

We brengen de kansen van de verschillende typen waterrecreatie in beeld.

Omschrijving (toelichting)

Samen met de kwartiermaker van de provincie Groningen inventariseren we de kansen van de verschillende type waterrecreatie. Dit gaat ook de afstemming binnen het varen verbeteren.

Wij stellen een uitvoeringsprogramma voor Cittaslow op.

Omschrijving (toelichting)

Met de projecten en activiteiten in dat programma maken we Cittaslow tastbaar voor inwoners, supporters en andere betrokkenen.

We versterken onze positie in het netwerk van Cittaslow.

Omschrijving (toelichting)

Door meer samen te werken met andere Cittaslow gemeenten, zoals Borger-Odoorn versterken we onze positie in het netwerk en hopen we meer mensen naar Westerwolde te trekken.

We starten met handhaving permanente bewoning op vakantieparken

Omschrijving (toelichting)

Begin 2022 is het beleid om permanente bewoning op vakantieparken tegen te gaan vastgesteld. Daarna is er een voortvarende start gemaakt met de inventarisatie op de

parken. We hebben nu goed in beeld in welke vakantieverblijven er wordt gewoond. In 2024 starten we met handhaving op de parken. Het voorkomen van ondermijning is hier een groot onderdeel van, iets wat al steeds meer voorkomt op vakantieparken in het noorden van Nederland.

Programmaonderdeel: Werk en inkomen

Wat willen we bereiken

Arbeidspotentieel ontwikkelen

We willen dat iedereen zo snel mogelijk meedoet naar eigen vermogen.

De krapte op de arbeidsmarkt bedreigt de economische groei. Iedereen die aan het werk kan is aan het werk. Tegelijk zien we dat het een deel van onze inwoners niet lukt om werk te vinden. Deze inwoners zijn op dit moment afhankelijk van een uitkering. Dit zijn mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Dit kan door meervoudige problematiek komen maar ook door onvoldoende scholing of werknemersvaardigheden.

Wat gaan we er voor doen

We voeren een actief re-integratiebeleid met de 1-2-3 methode, streng, maar rechtvaardig.

Omschrijving (toelichting)

We spreken de inwoner snel na een melding en onderzoeken samen met de inwoner de arbeids(on-) mogelijkheden en bepalen welke ondersteuning de inwoner nodig heeft. In januari 2023 waren er 415 uitkeringsgerechtigden. Daar macro-economische ontwikkelingen in de komende jaren kan dit aantal stijgen. Met onze leer-werkbedrijven Afeer en Wedeka proberen we dit aantal zoveel mogelijk te stabiliseren of terug te dringen.

In 2024 realiseren wij het ontwikkelcentrum.

Omschrijving (toelichting)

Hiermee gaan we ook kwetsbare inwoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt uit hun huis halen, positief stimuleren en uitdagen om weer mee te doen in de samenleving met het ultieme doel om weer regulier aan het werk te kunnen.

Wat willen we bereiken

Werkbedrijven

We willen werken aan financieel gezonde werkbedrijven (Wedeka en Afeer)

Elk jaar neemt de rijksbijdrage voor de WSW verder af. Wedeka en Afeer kunnen hierdoor al langere tijd niet meer mee uitkomen. Het bedrijf Afeer is in 2019 volledig omgebouwd naar een leerwerkbedrijf. Hierdoor heeft zij haar bedrijfsresultaat flink kunnen verbeteren. Wedeka zit momenteel nog in een proces tot verandering. De impact van het bedrijfsresultaat van zowel Afeer als Wedeka is een risico voor onze gemeente, omdat wij moeten bijdragen in het exploitatietekort.

Wat gaan we er voor doen

We stimuleren kostenreductie bij Wedeka en Afeer.

Omschrijving (toelichting)

Wij doen mee in twee Gemeenschappelijke Regelingen (GR) voor de WSW en re-integratie, Afeer en Wedeka. Wij willen dat zij meer samenwerken en het aanbod op elkaar afstemmen zodat er een breed aanbod aan leerwerk- en re-integratietrajecten blijft. Dit levert kostenreductie op. Ondanks een verhoging van de rijksbijdrage voor de WSW ter compensatie voor de stijgende lonen, hebben onze beide leerwerkbedrijven Wedeka en Afeer nog steeds te maken met forse tekorten op de exploitatie. Wedeka werkt aan de ombouw naar een leerwerkbedrijf en zet haar infrastructuur steeds meer in voor trajecten in het kader van participatie. Ook Afeer zet in 2024 vol in op arbeidsparticipatie van haar cliënten. Verder passen beide de huisvesting aan.

We werken met Wedeka samen aan een optimale huisvesting van Wedeka.

Omschrijving (toelichting)

Hieronder vallen onder andere de groen- en verpakkingafdeling, kringloopwinkel, afvalstort en huisraadinzamelpunt. Omdat dit ook gevolgen heeft voor de locaties op bedrijventerrein 't Heem werken we daar nauw samen met Wedeka.

Beleidsindicatoren: programma 2

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	2022	631,7	825,4	28-08-2023
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2021	5	6	28-08-2023
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	2022	65,8	72,2	28-08-2023
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	2021	307,7	431,7	28-08-2023
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	2022	267,7	197,7	28-08-2023
Demografische druk	%	2023	87,7	70,3	28-08-2023

Op grond van de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten dienen per programma de beleidsindicatoren zoals genoemd in die regeling opgenomen te worden in de begroting. Hier zijn de op het moment van gereedkomen van de begroting bekend zijnde indicatoren opgenomen.

Wat mag het kosten: programma 2

Opsomming van de lasten en baten van het programma: Kansen om te groeien in Westervolde

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting na wijziging 2023	Begroting 2024	Meerjarenbegroting		
				2025	2026	2027
Baten	8.857	8.000	8.725	8.675	8.675	8.675
Lasten	24.438	22.175	23.695	23.443	23.052	22.725
Subtotaal programma: 2	-15.581	-14.176	-14.970	-14.768	-14.377	-14.050
Onttrekking aan reserves	926	7	7	7	7	7
Toevoeging aan reserves	578	105	0	0	0	0
Subtotaal mutaties reserves	348	-98	7	7	7	7
Saldo programma: 2	-15.233	-14.274	-14.964	-14.762	-14.370	-14.044

Programma 3 Mooi Wonen in Westerwolde

Missie en doelstelling: programma 3

Westerwolde wil een aantrekkelijke toekomstbestendige woon- en werkomgeving zijn voor mensen uit en van buiten de gemeente.

Westerwolde is een prachtige gemeente om te wonen. Dat merken we aan de bovengemiddelde instroom van ouderen die hier graag willen wonen. De Nationale Woonagenda geeft de gemeenten in de nabije toekomst een nadrukkelijk rol in het huisvesten van doelgroepen. Tegenover die beide instromen zien we het aandeel 30-plussers kleiner worden. Voor jongeren en de jongvolwassene inwoner van Westerwolde is het moeilijk om een huis of een nieuwe woning in hun eigen dorp te krijgen. Daarnaast is het voor ouderen die kleiner willen wonen in de eigen kern lastig om geschikte plekken te vinden.

Op dit moment zijn er niet voldoende woningen. Door het tekort is de druk op de woningmarkt groot. Dit wordt als gevolg van de boven geschetste ontwikkelingen nog groter waardoor de prijzen stijgen, vaak boven het budget van de Westerwolder. De markt is krap en met name de kwaliteit voldoet in veel gevallen niet aan de eisen die er bijvoorbeeld energetisch (en bouwkundig) aan worden gesteld. Deze huizen zijn grotendeels in particuliere handen. Een groot deel van deze mensen heeft niet het geld om deze huizen te verduurzamen.

Programmaonderdeel: Wonen

Wat willen we bereiken

Het toevoegen van 300 extra woningen aan de woningvoorraad in de periode 2022-2026.

Het Rijk brengt ons in positie om alvast eigen keuzen te maken voor het eigen woonbeleid.

Met de juiste sturingsinstrumenten kunnen we meer grip krijgen op het bedienen van de juiste doelgroepen met de bestaande woningvoorraad en realisatie van voldoende betaalbare en levensloopbestendige koop- en sociale huurwoningen. Wij waken om niet onze eigen krimp te organiseren en om niet te bouwen voor leegstand.

De activiteiten die we in 2024 oppakken vormen onze eigen agenda. Tegelijkertijd vullen we met deze eigen agenda (toekomstige) verplichtingen vanuit het rijk en de provincie in.

Wat gaan we er voor doen

We stellen een nieuwe woonvisie op

Omschrijving (toelichting)

Aansluitend op het addendum dat in juni 2023 is vastgesteld stellen we een nieuwe woonvisie op. Deze biedt kaders en uitgangspunten voor een aantrekkelijke en toekomstbestendige woonomgeving voor mensen uit en van buiten Westerwolde. Met de visie willen we voorzien in meer en betere woningen en de doorstroming in de woningmarkt vergroten.

We stellen een visiedocument woonopgaven Oost-Groningen op.

Omschrijving (toelichting)

In dit visiedocument stemmen we de gemeentelijke woonopgaven in Oost-Groningen op elkaar af. Regionale afstemming van lokale woonvisies is een vereiste vanuit de provinciale Omgevingsverordening.

Wij stellen een woningbouwprogramma op als onderdeel van de nieuwe woonvisie.

Omschrijving (toelichting)

We vullen het woningbouwprogramma met het realiseren van tenminste 300 extra nieuwbouwwoningen. Het woningbouwprogramma reguleert het aanbod van nieuwe woningen. Het aanbod wordt afgestemd op de kwantitatieve en kwalitatieve vraag per sector (koop en huur). Het woningbouwprogramma vult een verplichting in die komt uit de Nationale Woon- en Bouwagenda (NWBA).

We brengen de sloop- en transitieopgave in Westerwolde in kaart.

Omschrijving (toelichting)

We zetten in op sloop/nieuwbouw of verbetering van de woningkwaliteit. Als onderdeel daarvan blijven we uitvoering geven aan de aanpak van kwetsbare panden (voorheen 'rotte kiezen').

Wij stellen een doelgroepenverordening op.

Omschrijving (toelichting)

Met deze doelgroepenverordening kunnen we een specifiek aandeel betaalbare woningen opleggen voor nieuwbouwprojecten. Deze zijn dan enkel beschikbaar voor een bepaalde doelgroep tot een bepaald inkomen. De doelgroepenverordening wordt gekoppeld aan het Omgevingsplan.

We stellen een regionaal afgestemde woonzorgvisie op.

Omschrijving (toelichting)

In de regionaal afgestemde woonzorgvisie maken we zichtbaar wat de behoefte is van 'aandachtsgroepen' aan huisvesting, zorg en ondersteuning. We pakken dit op binnen de Koploperregio Groningen en werken daarmee aan de programma's 'Een thuis voor iedereen' en 'Wonen en zorg voor ouderen' van de Nationale Bouw- en Woonagenda. Inhoud, vorm en tijdslijn zijn mede afhankelijk van Wetsvoorstel Versterking regie op Volkshuisvesting.

We ontwikkelen een Huisvestingsverordening.

Omschrijving (toelichting)

Binnen dezelfde Koploperregio ontwikkelen we een Huisvestingsverordening met daarin de verplichte urgentieregeling. Deze verordening vloeit voort uit de wijziging van de Huisvestingswet. Het bevat een verdeelsleutel van de bestaande sociale huurvoorraad waarmee sociale huurwoningen eerlijk worden verdeeld tussen aandachtsgroepen, urgenten en reguliere huurwoningzoekenden. Inhoud, vorm en tijdslijn zijn mede afhankelijk van Wetsvoorstel Versterking regie op Volkshuisvesting.

We gaan de toepassingsmogelijkheden van de KoLat-regeling verkennen.

Omschrijving (toelichting)

We gaan in gesprek met KoLat Wonen om te kijken of hun product toe te passen is in Westerwolde. KoLat staat voor Koop Later. Het helpt starters en jonge gezinnen met het eerst huren en daarna kopen van een woning. In ons woonbeleid zou KoLat zich richten op deze doelgroep die tussen wal en schip is beland, zijnde betiteld als "te rijk voor sociale huur en te arm voor koop".

Wat willen we bereiken

Overige activiteiten

In 2024 gaan we daarnaast nog het volgende doen:

Wat gaan we er voor doen

We geven uitvoering aan de prestatieafspraken met Acantus en Woonzorg Nederland.

Omschrijving (toelichting)

Bij het uitvoeren van de prestatieafspraken nemen we het voortouw in het definiëren van 'levensloopbestendigheid' zoals is afgesproken in het Regionaal Ambitiekader (RAK).

We ontwikkelen een regionaal beleidskader huisvesting woonwageneigenaren.

Omschrijving (toelichting)

Het huisvesten van woonwageneigenaren is complex en vereist regionale afstemming. Dit pakken samen met de regio en een extern bureau op.

We geven uitvoering aan de Gebiedsgerichte Aanpak Vlagtwedde (GGA).

Omschrijving (toelichting)

De GGA Vlagtwedde is gericht op brede welvaart door te werken aan beter wonen en leven in het dorp. Dit doen we in samenwerking met het RWLP-programmabureau.

Programmaonderdeel: Ruimtelijke Ordening / Grondzaken

Wat willen we bereiken

We willen een gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit in stand houden en bereiken.

Wat gaan we er voor doen

We ontwikkelen een grondstrategie.

Omschrijving (toelichting)

We onderzoeken wanneer en waar het wenselijk is om als gemeente faciliterend of actief grondbeleid te voeren. Wij kijken eerst naar inbreidingslocaties en in hoeverre het in ontwikkeling brengen van de huidige plancapaciteit bijdraagt aan het realiseren van onze doelstelling (minimaal 300 extra woningen). Mocht op inbreidingslocaties met de huidige plancapaciteit dit aantal niet kunnen worden gehaald, dan zullen wij onderzoek doen naar geschikte uitbreidingslocaties.

Indien nodig willen we onze grondpositie voor woningbouw kavels in Westerwolde verbeteren.

Omschrijving (toelichting)

Voortvloeiend uit de grondstrategie willen we gronden, waar mogelijk woningbouw past, in eigendom krijgen. Deze kunnen dan voor woningbouw geschikt gemaakt worden en hiervoor uitgegeven.

We ronden het ontwerp Omgevingsplan Westerwolde – deelgebied Ter Apel af en starten met de overige kernen.

Omschrijving (toelichting)

Zoals het nu lijkt treedt de Omgevingswet op 1 januari 2024 in werking. In het kader daarvan blijven we werken aan het opstellen van het omgevingsplan voor de gehele gemeente Westerwolde dat onder andere de huidige bestemmingsplannen vervangt. We zijn begonnen met het Omgevingsplan Westerwolde – deelgebied Ter Apel. Daarna vertalen we dit naar de andere kernen in Westerwolde en volgt het buitengebied. We koersen op afronding van het gehele ontwerp Omgevingsplan in 2025.

We stellen nieuw welstandsbeleid op.

Omschrijving (toelichting)

Op dit moment kent Westerwolde nog de twee huidige welstandsnota's van de voormalige gemeenten Bellingwedde en Vlagtwedde. We starten in 2023 met een evaluatie van de huidige welstandsnota's. In 2024 stellen we nieuw Westerwolde-breed welstandsbeleid op.

We nemen deel aan het Masterplan Regiokernen.

Omschrijving (toelichting)

Zoals aangegeven in het programma 'Kansen om te groeien' nemen we deel aan het Masterplan Regiokernen dat onderdeel is van de Sociale Agenda van de parlementaire enquête aardgaswinning Groningen. Wonen en ruimtelijke ontwikkeling zijn naast bedrijvigheid belangrijke elementen in deze sociale agenda.

Programmaonderdeel: Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

Wat willen we bereiken

Met goede wet- en regelgeving en het stimuleren van de eigen verantwoordelijkheid werken we aan een leefbaar, veilig en aantrekkelijk Westerwolde

Wat gaan we er voor doen

We brengen de Omgevingswet en Wet Kwaliteitsborging Bouw in praktijk.

Omschrijving (toelichting)

Per 1 januari 2024 zijn de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging Bouw van kracht. Na jaren voorbereiding gaan we de praktijk van de systemen en uitgewerkte processen ervaren.

We geven uitvoering aan de nieuwe Wet Goed verhuurderschap.

Omschrijving (toelichting)

De wet Goed verhuurderschap is vanaf 1 juli 2023 van kracht en heeft tot doel ongewenste vormen van verhuurderschap te voorkomen en tegen te gaan. We stellen hiervoor onder andere een meldpunt in en houden wij toezicht. Daarnaast handhaven wij indien nodig. Zoals eerder aangegeven gaan we actief handhaven op illegale permanente bewoning van recreatiewoningen.

Beleidsindicatoren: programma 3

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Funcziemenging	%	2022	45,3	53,8	28-08-2023
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	2022	169,6	174,1	28-08-2023
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	2022	1,3	9,3	28-08-2023

Op grond van de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten dienen per programma de beleidsindicatoren zoals genoemd in die regeling opgenomen te worden in de begroting. Hier zijn de op het moment van gereedkomen van de begroting bekend zijnde indicatoren opgenomen.

Wat mag het kosten: programma 3

Opsomming van de lasten en baten van het programma: Mooi Wonen in Westerwolde

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting na wijziging 2023	Begroting 2024	Meerjarenbegroting		
				2025	2026	2027
Baten	2.338	559	753	2.053	753	750
Lasten	2.808	3.338	2.477	2.477	2.472	2.398
Subtotaal programma: 3	-470	-2.779	-1.723	-423	-1.719	-1.647
Onttrekking aan reserves	1.263	1.925	2	2	2	2
Toevoeging aan reserves	803	1.000	950	1.860	0	0
Subtotaal mutaties reserves	461	925	-948	-1.858	2	2
Saldo programma: 3	-10	-1.854	-2.671	-2.281	-1.717	-1.645

Programma 4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde

Missie en doelstelling: programma 4

Westerwolde wil goed bereikbaar zijn over wegen, spoor en water en goed ontsloten voor het digitale verkeer, elektriciteit en mogelijk waterstof.

Een goede bereikbaarheid binnen Westerwolde en vanuit Westerwolde naar omliggende plaatsen, steden en regio's in Nederland en Nedersaksen zijn essentieel voor de economie en leefbaarheid van Westerwolde. Voor de auto en het vrachtverkeer maken we gebruik van een sterke hoofdstructuur van A7/A31 en de N366. De ov-infrastructuur van bus en trein is zwak. Het OV verarmt en de jeugd, de ouderen en het bedrijfsleven ervaren dit sterk door de lange reistijden naar werk-, onderwijs- voorzieningscentra. De komst van de Nedersaksenlijn zou deze situatie sterk verbeteren.

De digitale bereikbaarheid van Westerwolde verbetert op dit moment sterk met de uitrol van glasvezel. Een zorg is de capaciteit van het bestaande elektriciteitsnet in relatie tot de toenemende elektrificatie van onze energievoorziening. De ligging van Westerwolde ten opzichte van de as Eemshaven – Emmen is mogelijk een kans op het gebied van waterstof. Westerwolde wil bijdragen aan de brede welvaart door de bereikbaarheid behouden en versterken.

Programmaonderdeel: Wegen, Spoor en water

Wat willen we bereiken

We willen de bestaande infrastructuur duurzaam in stand houden en willen actief participeren in de Nedersaksenlijn.

Wat gaan we er voor doen

Wij participeren actief in de ontwikkeling van de Nedersaksenlijn

Omschrijving (toelichting)

In februari 2019 vond het eerste bestuurlijke congres plaats met de Nedersaksenlijn als stip op de horizon. Nu vijf jaar later ligt er een Bidbook en werken we samen met andere gemeenten en provincies, het rijk en partners in Duitsland aan het vooronderzoek MIRT

(Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport). Een serieuze stap richting realisatie, mits de financiering rond komt.

We bereiden de eerste investeringen in het bruggenherstelprogramma voor.

Omschrijving (toelichting)

Wij investeren in de infrastructuur van bruggen. Deze hebben groot onderhoud nodig, maar we kunnen niet alle bruggen in één keer aanpakken. Er is een eerste concrete programmering 2025-2030 uitgewerkt voor de bruggen die is vertaald naar (kapitaal)lasten. De investeringen die we in 2025 gaan doen bereiden we in 2024 voor.

Wij ontwikkelen een eigen visie voor het openbaar vervoer in de gemeente.

Omschrijving (toelichting)

Elk jaar staat het openbaar vervoer in Westerwolde onder druk. Het OV-bureau en de provincie als financier bepalen in sterke mate welke lijnen met welke frequentie blijven rijden. Per saldo betekent dit veelal dat er steeds minder aanbod komt. Om sterker ons eigen verhaal en onze eigen speerpunten voor het voetlicht te kunnen brengen in die gesprekken, ontwikkelen we een eigen visie op het openbaar vervoer. Wij hebben daarmee een gesprekskader voor de gesprekken met het OV-bureau en de provincie.

Wij continueren de ondersteuning van het Automaatje en de Buurtbus.

Omschrijving (toelichting)

Het Automaatje en de Buurtbus zijn zeer waardevolle vormen van vervoer die sterk bijdragen aan het leefbaar houden van onze gemeente. Wij blijven hen daarom ondersteunen.

Wij onderzoeken de haalbaarheid van een buurtbus Bellingwolde-Vlagtwedde.

Omschrijving (toelichting)

Bellingwolde is wat voorzieningen betreft -naast het eigen dorp- aangewezen op Vlagtwedde en Winschoten. Een openbaar vervoerschakel van Bellingwolde, via Vriescheloo, Veelerveen naar Vlagtwedde zou de sociaaleconomische samenhang tussen die kernen versterken. Daarom onderzoeken we de mogelijkheden van een buurtbus op die lijn. Het belangrijkste deel van het onderzoek is het peilen van de bereidheid onder de inwoners van Bellingwolde, Vriescheloo en Wedde om als vrijwilliger actief te zijn op deze lijn. Pas als er voldoende animo is, zal naar verdere financiële ondersteuning worden gezocht.

We blijven voortdurend aandacht besteden aan verkeersveiligheid.

Omschrijving (toelichting)

In de nabije toekomst zijn er aantrekkelijke subsidies beschikbaar om de doelen uit het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP) te verwezenlijken. Hiervoor is jaarlijks cofinanciering vereist. Daarom zetten we de eerder in de begroting opgenomen incidentele bijdrage van € 200.000 per jaar om naar een jaarlijks bedrag van € 200.000 voor een periode van vier jaar.

Wat mag het kosten: programma 4

Opsomming van de lasten en baten van het programma: Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting na wijziging 2023	Begroting 2024	Meerjarenbegroting		
				2025	2026	2027
Baten	194	35	59	59	59	59
Lasten	3.367	4.049	4.511	4.519	4.696	4.791
Subtotaal programma: 4	-3.173	-4.014	-4.452	-4.460	-4.637	-4.732
Onttrekking aan reserves	346	177	377	443	465	465
Toevoeging aan reserves	848	220	0	0	0	0
Subtotaal mutaties reserves	-502	-43	377	443	465	465
Saldo programma: 4	-3.675	-4.057	-4.075	-4.017	-4.172	-4.267

Programma 5 Groen en duurzaam Westerwolde

Missie en doelstelling: programma 5

Westerwolde wil haar landschap, het groene karakter en de biodiversiteit behouden en versterken. Het wil de eigen CO2-voetafdruk verkleinen, maximaal inzetten op hergebruik van grondstoffen en toewerken naar een klimaatrobuuste en waterbestendige omgeving.

Westerwolde heeft een uniek en ogenschijnlijk onaangetast landschap. In de landschapsbiografie van Westerwolde is dat mooi gedocumenteerd. Het is van groot belang om deze kwaliteit te behouden te versterken. De biodiversiteit is in potentie groot, maar niet altijd in balans. Dit leidde recent tot plagen zoals die van de eikenprocessierups.

Duurzaamheid heeft met onder andere energie, klimaat en grondstoffen verschillende dimensies. De energieopgave is groot. Met de realisatie van een aantal zonneparken op plekken waar het landschappelijk wel kan, hebben we flinke stappen gezet. Maar we zijn er nog niet. Daarnaast is de opgave in de warmtetransitie groot. Er zijn veel woningen met een laag energielabel en veel mensen hebben het geld niet om te investeren in isolatie van de woning en andere energiebesparende maatregelen.

Ook de gemeente zelf heeft een flinke opgave met het energiezuinig maken van het eigen vastgoed.

Verder zien we afval steeds meer als een bron van (potentiële) grondstoffen en proberen we onze afvalinzameling zoveel mogelijk daarop aan te passen.

Programmaonderdeel: Openbaar groen en Landschap

Wat willen we bereiken

We willen het groene karakter van Westerwolde in stand houden en versterken

Wat gaan we er voor doen

We stellen een groenvisie op.

Omschrijving (toelichting)

Ondanks het groene karakter van Westerwolde beschikken we niet over een visie hoe we met ons groen om willen gaan. Daarnaast zijn er actuele ontwikkelingen die vragen om strategische keuzes. In de op te stellen visie groen zijn in ieder geval de volgende onderwerpen opgenomen:

- Gevolgen klimaatverandering voor beheer en onderhoud
- Ecologisch beheren van bermen en sloten
- Invasieve exoten en plagen, zoals de eikenprocessierups en Japanse Duizendknoop
- Beheer, onderhoud en doorontwikkeling plantsoenvakken.

De visie is de basis voor het later daarvan af te leiden beleidsplan en het beheerplan.

Van de visie leiden we een Beleidsplan Groen af en vertalen dit naar één of meerdere (deel)beheerplannen Groen

Omschrijving (toelichting)

Met een visie alleen kan je niet aan de slag. Van de visie worden concrete beleidsplannen afgeleid en deze worden doorvertaald naar beheerplannen. Deze zijn de basis voor een toekomstige onderhoudsprogrammering.

We werken concreet de achterstand in het bomenonderhoud weg

Omschrijving (toelichting)

Met een aantal gerichte opdrachten werken we de achterstand in het bomenonderhoud weg. Goed bomenonderhoud is essentieel voor de verkeersveiligheid.

We implementeren het werken met vijf bestekken binnen het beheerpakket voor de openbare ruimte Obsurv.

Omschrijving (toelichting)

Doel is alle te beheren objecten in één beheerpakket te identificeren zodat goed beschreven bestekken weggezet kunnen worden bij aannemers en bij de eigen dienst.;

We willen de achterstand in de ruiming van de graven inlopen.

Omschrijving (toelichting)

Wij inventariseren op begraafplaatsen de graven met een historische betekenis. Deze moeten in stand worden gehouden. De overige graven waarvan afstand is gedaan, worden geruimd. De overgebleven resten worden in een verzamelgraf gelegd en voorzien van een algemeen gedenkteken

Programmaonderdeel: Duurzaamheid

Wat willen we bereiken

In 2030 is de uitstoot van broeikasgassen met minimaal 49% gereduceerd ten opzichte van 1990 en in 2035 is Westerwolde geheel energieneutraal

We pakken duurzaamheid langs de lijnen van de verschillende thema's op. De Transitievisie Warmte wordt in 2023 doorvertaald naar een lokaal Meerjaren Ontwikkel- en

Uitvoeringsprogramma Warmtetransitie, afgekort MOUW. Doel van deze programmatische aanpak is het komen tot samenhang en synergie waarbij de onderliggende projecten en activiteiten elkaar versterken en optimaal effect sorteren. MOUW kent onder andere de volgende onderdelen:

1. De aanpak van isoleren, verduurzamen en reductie van energieverbruik
2. De aanpak voor opwek van duurzame energie

Wat gaan we er voor doen

1: MOUW project aanpak energiearmoede.

Omschrijving (toelichting)

1: MOUW project Lokale Aanpak Isolatie.

Omschrijving (toelichting)

2: MOUW project zon op dak voor eigenaar-bewoners.

Omschrijving (toelichting)

2: MOUW project voor verduurzaming en Zon op Dak voor maatschappelijk en gemeentelijk Vastgoed.

Omschrijving (toelichting)

2: MOUW project verduurzaming en zon op dak voor sportaccommodaties.

Omschrijving (toelichting)

2: MOUW-project verduurzaming en zon op dak voor bedrijven.

Omschrijving (toelichting)

2: MOUW project kleine dorpszonneparken.

Omschrijving (toelichting)

2: MOUW-project duurzaamheidsfonds en gebiedsfondsen.

Omschrijving (toelichting)

2: MOUW-project verkenning gemeentelijk energiebedrijf.

Omschrijving (toelichting)

Uitgangspunt van het programma MOUW is dat de lasten voor de gemeente gelijk zijn aan de beschikbare rijksgelden en gelden uit lokale fondsen. Nog lang niet alle gelden zijn hard. Op dit moment zijn de volgende gelden beschikbaar:

Programma	rijk/ lokaal	2024	2025	2026	2027	
Isoleren verduurzamen	rijk	Jetten gelden € 500.000	Jetten gelden € 500.000	Jetten gelden € 500.000	Jetten gelden € 500.000	Jet
		SPUK- energiearmoede € 945.000				
		SPUK lokale isolatiemaatregelen € 915.420	SPUK lokale isolatiemaatregelen Hoogte bedrag nog onbekend			
		Energiefixers € 348.356				
Opwek energie	lokaal	Geschiktheid zon op dak € 15.000	Geschiktheid zon op dak € 15.000	Geschiktheid zon op dak € 15.000	Geschiktheid zon op dak € 15.000	
		Uitvoeringsbudget fondsen € 200.000	Uitvoeringsbudget fondsen € 200.000	Uitvoeringsbudget fondsen € 200.000	Uitvoeringsbudget fondsen € 200.000	Uitvoer
		Opstellen subsidiereregeling Zon op dak € 20.000				
		Scan schaduw zon op dak € 50.000				
		Lokaal energiebedrijf € 60.000				
		Jaarlijkse vaststelling subsidie plafond fondsen door college	Jaarlijkse vaststelling subsidie plafond fondsen door college	Jaarlijkse vaststelling subsidie plafond fondsen door college	Jaarlijkse vaststelling subsidie plafond fondsen door college	Jaarlijkse vaststelling subsidie plafond fondsen door college

Programmaonderdeel: Afval & grondstoffen

Wat willen we bereiken

We zetten in op maximaal hergebruik van grondstoffen. Westerwolde is in 2035 voor de helft circulair en in 2050 voor 100%.

We verlenen een goede service aan de inwoner bij de afvalverwijdering tegen aanvaardbare kosten.

Wat gaan we er voor doen

We continueren de gescheiden inzameling van groenafval en restafval

Omschrijving (toelichting)

Het systeem van diftar blijven we hanteren. Om duidelijkheid te krijgen over hoe onze inwoners de afvalinzameling en het diftar-systeem ervaren, willen we een evaluatie hiervan uitvoeren.

Programmaonderdeel: Riolering en water

Wat willen we bereiken

Riolering is voor ons een belangrijk middel voor het handhaven van een goede volksgezondheid en het voorkomen van de verspreiding van ziektes

Wat gaan we er voor doen

We renoveren delen van het riool

Omschrijving (toelichting)

We vervangen het vuilwaterriool en leggen een apart riool voor het regenwater aan in de Kromme Elleboog en de Kerkstraat in Vlagtwedde en in de Kastanjelaan fase 2 in Bellingwolde.

We bereiden een project voor dat het volgende jaar kan worden uitgevoerd.

Omschrijving (toelichting)

Voor 2024 staat de projectvoorbereiding van de aanpak van een deel van het regenwaterriool in Ter Apel op de planning.

Beleidsindicatoren: programma 5

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	2021	215	169	28-08-2023
Hernieuwbare elektriciteit	%	2021	97,4	33,2	28-08-2023

Op grond van de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten dienen per programma de beleidsindicatoren zoals genoemd in die regeling opgenomen te worden in de begroting. Hier zijn de op het moment van gereedkomen van de begroting bekend zijnde indicatoren opgenomen.

Wat mag het kosten: programma 5

Opsomming van de lasten en baten van het programma: Groen en duurzaam Westerwolde

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting na wijziging 2023	Begroting 2024	Meerjarenbegroting		
				2025	2026	2027
Baten	8.294	8.014	10.930	10.865	10.532	10.163
Lasten	9.970	9.584	12.605	12.441	12.069	12.057
Subtotaal programma: 5	-1.676	-1.570	-1.674	-1.576	-1.537	-1.893
Onttrekking aan reserves	1.165	6	6	6	6	6
Toevoeging aan reserves	1.430	0	475	930	0	0
Subtotaal mutaties reserves	-264	6	-469	-924	6	6
Saldo programma: 5	-1.940	-1.564	-2.143	-2.500	-1.531	-1.887

Programma 6 Asiel in Westerwolde

Missie en doelstelling: programma 6

Westerwolde streeft behoud na van het COA-complex met minimale overlast voor Ter Apel waardoor contact met de vluchtelingen die daar noodgedwongen verblijven kan worden hersteld.

Het COA-complex is een belangrijke economische factor in Westerwolde. De directe werkgelegenheid speelt hierin een belangrijke rol en de winkeliers en de rest van het MKB zijn belangrijke toeleveranciers.

De aanwezigheid van het COA-complex heeft op dit moment ook negatieve kanten. Bij grote toestroom stopt het inschrijf- en doorstroomproces en verblijven soms grote groepen asielzoekers op het voorterrein in de open lucht. Daarnaast veroorzaakt een beperkte groep asielzoekers overlast. De rust in Ter Apel moet terugkomen en inwoners en bezoekers moeten zich daar prettig voelen.

Programmaonderdeel: Asiel & vluchtelingen

Wat willen we bereiken

We willen de rust in Ter Apel terug laten keren en vragen blijvend aandacht voor de veiligheid van inwoners, bedrijven, asielzoekers zelf en de medewerkers in Ter Apel / Ter Apelerven.

Wat gaan we er voor doen

Wij laten een maatschappelijke kosten- en batenanalyse (MKBA) uitvoeren van het COA-complex op Ter Apel en de gemeente.

Omschrijving (toelichting)

Deze MKBA geeft de gemeente en de samenleving inzicht in het sociale en economische effect van de aanwezigheid van het COA en aanverwante organisaties.

Wij sluiten een nieuwe bestuursovereenkomst met het COA in Ter Apel.

Omschrijving (toelichting)

Naar aanleiding van het mediation-traject op verzoek van de gemeenteraad actualiseren we de bestuursovereenkomst met het COA.

Samen met de overige gemeenten voeren we de provinciale bestuursovereenkomst asiel uit, die gesloten is met het Rijk.

Omschrijving (toelichting)

Aan de Bestuurlijke regietafel (provincie) wordt uitvoering gegeven aan de provinciale bestuursovereenkomst Groningen. Daarin hebben het ministerie van Justitie en Veiligheid en alle Groninger gemeenten afspraken gemaakt over de opvang van asielzoekers, statushouders, alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's) en Oekraïense ontheemden. Het doel van deze afspraken is om rust en duidelijkheid rond deze opvang te scheppen voor gemeenten.

We monitoren het effect van de in 2023 opgestarte procesbeschikbaarheidslocatie (PBL).

Omschrijving (toelichting)

De PBL is in juli 2023 gestart om de overlast in Ter Apel terug te dringen. In 2024 moeten daarvan de effecten merkbaar worden. We monitoren de effecten van de PBL en bespreken die met het COA, de ketenmariniers en de staatssecretaris.

We maken nadere afspraken over het gebruik van het voorterrein van het COA.

Omschrijving (toelichting)

Het voorterrein van het COA wordt voor allerlei activiteiten gebruikt. Deze activiteiten moeten mogelijke toekomstige ontwikkelingen zoals de Nedersaksenlijn, niet in de weg staan. Daarom worden nadere afspraken met COA en het rijksvastgoedbedrijf en de IND gemaakt.

Wij pakken overlastgevende asielzoekers regionaal aan.

Omschrijving (toelichting)

Voor de aanpak van overlastgevende asielzoekers werken we met (keten)partners binnen en buiten de gemeentegrenzen samen. Het gaat hierbij onder andere om de landelijke overheid en bijvoorbeeld de gemeente Emmen. Gedacht kan worden aan de afstemming met toezicht en handhaving Westerwolde, toezicht en handhaving stationsgebied Emmen en de beveiliging bij het COA/IND.

We stellen een programmamanager aan specifiek voor het COA-complex op Ter Apelervenen.

Omschrijving (toelichting)

De problematiek in en rond het COA-complex is zeer complex. Er spelen heel veel zaken en de aanpak daarvan vraagt afstemming, samenwerking en coördinatie. Een in 2024 startende programmamanager gaat werken aan een integralere aanpak van alles wat er rond het COA-complex speelt en brengt partijen bij elkaar. Daarnaast vervult hij een rol als strategisch adviseur van de burgemeester en de organisatie en onderhoud hij nauwe contacten met Den Haag.

We continueren een aantal belangrijke activiteiten:

Omschrijving (toelichting)

- De bijeenkomsten van de interne stuurgroep en werkgroep voor de opvang van Oekraïense ontheemden.
- Het cameratoezicht in Ter Apel.
- Winkeliersoverleg Ter Apel;
- Het inzetten van toezicht en handhaving in Ter Apel.

Wat mag het kosten: programma 6

Opsomming van de lasten en baten van het programma: Asiel in Westerwolde

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting na wijziging 2023	Begroting 2024	Meerjarenbegroting		
				2025	2026	2027
Baten	4.188	0	4.901	1.335	1.335	1.335
Lasten	3.037	511	4.217	2.155	2.155	2.155
Subtotaal programma: 6	1.151	-511	684	-820	-820	-820
Onttrekking aan reserves	78	0	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves	100	0	0	0	0	0
Subtotaal mutaties reserves	-22	0	0	0	0	0
Saldo programma: 6	1.129	-511	684	-820	-820	-820

Programma 7 Onderwijs in Westerwolde

Missie en doelstelling: programma 7

Westerwolde wil zorgen dat leerlingen een goede opleiding krijgen en met een diploma op zak sterker in de maatschappij staan.

Om volwaardig deel te kunnen nemen aan de samenleving krijgt de jeugd van Westerwolde optimale ontwikkelingskansen aangereikt. In samenwerking met de schoolbesturen en de aanbieders van peuteropvang biedt de gemeente Westerwolde een groot aantal (onderwijs) voorzieningen, variërend van peuteropvang tot en met voortgezet onderwijs. Kinderen kunnen dan ook al vanaf 2-jarige leeftijd naar de peuteropvang waar voorschoolse educatie wordt gegeven. Hier leren de kinderen spelenderwijs met andere kinderen, waardoor ze een goede start kunnen maken op de basisschool. Onze ambitie is dat zoveel mogelijk doelgroeppeuters hiervan gebruik maken.

We zetten in op een stevige verankering van kwaliteit in het onderwijs. Westerwolde wil een goede onderwijsstructuur, waarin het basisonderwijs en de peuteropvang overal in de gemeente dicht bij huis beschikbaar zijn.

Het Openbaar Onderwijs Westerwolde-Zuid wordt integraal bestuurd vanuit de gemeente.

Programmaonderdeel: Openbaar basisonderwijs

Wat willen we bereiken

We willen kwalitatief goed onderwijs bieden met kundig personeel, zodat kinderen met een goede basis de toekomst in kunnen.

Wat gaan we er voor doen

In de klassen gaan we monitoren op de leerresultaten

Omschrijving (toelichting)

Op basis van de uitkomsten van die monitoring zullen we verbeterplannen maken en deze uitvoeren.

Programmaonderdeel: Onderwijshuisvesting

Wat willen we bereiken

Voor ieder kind in Westerwolde goede en bereikbare onderwijshuisvesting.

Met het realiseren van het vastgestelde Integraal Huisvestingsplan (IHP) onderwijs willen wij binnen de gemeente voldoende (basis) scholen behouden, met een goede spreiding over de gehele gemeente. Wij willen dat ook de voorschoolse voorzieningen dichtbij de ouders en peuters beschikbaar zijn. Bij de uitvoering van het IHP willen wij ervoor zorgen dat de identiteit van zowel het openbaar als het bijzonder onderwijs behouden blijft.

Wat gaan we er voor doen

In het najaar van 2024 zal door het COA in Ter Apel een nieuwe schoolgebouw gebouwd worden voor de ISK (internationale schakelklas) van de RSG.

Omschrijving (toelichting)

In Bellingwolde is met drie verschillende schoolbesturen een traject gestart om te komen tot een gezamenlijke onderwijsambitie voor het dorp/omgeving Bellingwolde

Omschrijving (toelichting)

Op dit moment wordt er onder leiding van een externe partij onderzoek gedaan naar een locatie en zal er een programma van eisen worden opgesteld.

In Blijham is door de twee schoolbesturen een intentieverklaring getekend om te verkennen of ze bij nieuw/verbouw op één locatie zouden willen.

Omschrijving (toelichting)

Gezien het feit dat we in Bellingwolde en Blijham met dezelfde schoolbesturen te maken hebben, zal Blijham eerst een pas op de plaats maken totdat we in Bellingwolde in de volgende fase zitten.

In 2024 zal er met de schoolbesturen in Ter Apel gestart worden met de eerste verkennende gesprekken in het kader van het IHP.

Omschrijving (toelichting)

Programmaonderdeel: Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Wat willen we bereiken

Laaggeletterdheid

We willen de vicieuze cirkel van laaggeletterdheid binnen het gezin doorbreken, zodat taalachterstanden voorkomen kunnen worden. We willen kinderen en jongeren stimuleren om meer te lezen. Daarnaast willen we ze leren om beter en verstandiger om te gaan met internet, sociale media en games.

Wat gaan we er voor doen

In samenwerking met de stuurgroep laaggeletterdheid continueren wij de uitvoering van de "Gezinsaanpak laaggeletterdheid"

Omschrijving (toelichting)

Dit is een nader uitgewerkt plan van de Aanpak Laaggeletterdheid Westerwolde 2021-2024". Deze gezinsaanpak is erop gericht ouders te leren om hun kinderen te ondersteunen en stimuleren in de taalontwikkeling. Daarnaast kunnen ouders binnen de gezinsaanpak ook werken aan hun eigen basisvaardigheden. Gezien de coronaperiode is er niet volledig uitvoering gegeven aan dit plan, wij zullen het daarom voort zetten in 2025 en aan het einde van het jaar evalueren.

Vanaf 2024 zullen alle basisscholen in Westerwolde een aanbod krijgen van de Bibliotheek op school

Omschrijving (toelichting)

Hiermee is er dagelijks aandacht voor leesplezier en mediawijsheid op school én thuis. Dit wordt gedaan met deskundige lees/mediaconsulenten, met inspirerende boeken en met een digitale lees- en leeromgeving.

Wat willen we bereiken

Samenhang Voor- en vroegschoolse educatie, peuteropvang en onderwijsachterstandenbeleid

Centraal in het lokaal onderwijsbeleid staat de samenhang van peuteropvang, voor- en vroegschoolse educatie en onderwijsachterstandenbeleid. Wij vinden het van groot belang dat alle peuters, ook in de kleine kernen, gebruik maken van de peuteropvang om zo een goede start op de basisschool te maken. Wij vinden het belangrijk dat de educatieve kwaliteit van voor en vroegschoolse educatie (VVE) optimaal is.

Wat gaan we er voor doen

Wij zetten middelen in voor het handhaven van de kwaliteit van de voorschoolse voorzieningen en de financiële toegankelijkheid voor alle ouders

Omschrijving (toelichting)

Daarnaast streven we naar een zo hoog mogelijke deelname van doelgroeppeuters aan voorschoolse educatie

Omschrijving (toelichting)

Samen met de voorschoolse voorzieningen en de Jeugdgezondheidszorg werken we aan een goede organisatie van de indicatie voor- en toeleiding naar de voorschoolse educatie

Daarnaast gaan we onderzoeken of er in de kleine kernen peuter-kleutergroepen kunnen worden gevormd.

Omschrijving (toelichting)

Door een gespecialiseerd bureau zal er onderzoek worden gedaan op de VVE-locaties en basisscholen. Op basis van de onderzoeksresultaten zal in de werkgroep VVE (waarin alle kinderopvangaanbieders en scholen vertegenwoordigd zijn), een plan van aanpak worden opgesteld om vervolgstappen te zetten.

Beleidsindicatoren: programma 7

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2022	3,9	4,2	28-08-2023
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2022	18	24	28-08-2023
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie(vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	2021	2,3	1,9	28-08-2023

Op grond van de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten dienen per programma de beleidsindicatoren zoals genoemd in die regeling opgenomen te worden in de begroting. Hier zijn de op het moment van gereedkomen van de begroting bekend zijnde indicatoren opgenomen.

Wat mag het kosten: programma 7

Opsomming van de lasten en baten van het programma: Onderwijs in Westerwolde

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting na wijziging 2023	Begroting 2024	Meerjarenbegroting		
				2025	2026	2027
Baten	9.586	8.190	9.111	9.091	9.111	9.110
Lasten	11.978	11.515	12.722	12.678	12.657	12.636
Subtotaal programma: 7	-2.392	-3.326	-3.610	-3.586	-3.547	-3.526
Onttrekking aan reserves	21	124	30	30	30	30
Toevoeging aan reserves	803	427	570	570	570	570
Subtotaal mutaties reserves	-782	-302	-541	-541	-541	-541
Saldo programma: 7	-3.174	-3.628	-4.151	-4.127	-4.088	-4.067

Programma 8 Organisatie & Bestuur

Missie en doelstelling: programma 8

Westerwolde streeft naar een slagvaardige organisatie die blijvend inspeelt op de taken en opgaven die ze heeft en in de toekomst krijgt.

Westerwolde wil de huidige financieel gezonde situatie behouden, de lasten voor inwoners eerlijk verdelen en indien nodig deze maximaal met de inflatie laten stijgen.

Onze doelen realiseren we met onze organisatie, de mensen die er werken, de huisvesting en faciliteiten, goede informatie en communicatie en voldoende geld. Westerwolde heeft zich sinds de start in 2018 ontwikkeld tot een krachtige eigen organisatie met de middelen die wij hadden en de keuzes zoals die in die tijd zijn gemaakt. Deze zijn goed geweest maar er is verbetering mogelijk.

Daarnaast is een doorgaande overheveling van taken van de rijksoverheid naar de gemeenten zichtbaar, zoals de Omgevingswet en de energietransitie. Er wordt steeds meer van ons verwacht in de hoeveelheid werk en in hoe we werken. Ons wordt gevraagd interne en externe opgaven integraler te benaderen en nog meer met partners samen te werken. De grotere opgave en de andere manier van werken vraagt doorontwikkeling en versterking van de organisatie.

Programmaonderdeel: Organisatie

Wat willen we bereiken

Dienstverlening/KCC

We willen dienstverlening dicht bij de inwoner organiseren met toegankelijke laagdrempelige diensten op de website en persoonlijk contact.

Wat gaan we er voor doen

We gaan steeds meer digitale diensten aanbieden

Omschrijving (toelichting)

In 2024 doen we ervaring op met het doorgeven van een verhuizing, het aanvragen van een uittreksel Burgerlijke Stand en het aanvragen van een uittreksel BRP.

We gaan onderzoeken hoe we binnen de kaders van de privacywetgeving meer informatie over de voortgang van een aanvraag of een vergunning kunnen verstrekken vanuit het klantcontactcentrum.

Omschrijving (toelichting)

We implementeren de Wet digitale toegankelijkheid en zetten in op begrijpelijke taal waardoor meer mensen van onze onlinedienstverlening gebruik kunnen maken.

Omschrijving (toelichting)

We voeren een klanttevredenheidsonderzoek uit naar de dienstverlening van de gemeente

Omschrijving (toelichting)

De resultaten gebruiken we om met gerichte inspanningen de dienstverlening waar nodig te verbeteren.

Wat willen we bereiken

Openbare werken

De openbare ruimte efficiënt en effectief beheren en onderhouden.

Wat gaan we er voor doen

We ontwikkelen een visie en strategie op de inzet van Openbare Werken.

Omschrijving (toelichting)

We houden bij de visie rekening met de maatschappelijke verantwoordelijkheid en de mogelijkheden voor inzet van kansen-banen en van speciale doelgroepen. We werken de visie uit in een bijbehorende strategie.

We ontwikkelen werkprogramma's met onderhoud niveaus als basis.

Omschrijving (toelichting)

In de werkprogramma's onderscheiden we:

- Regulier onderhoud (grijs, groen, riolering en gebouwen)
- Dagelijks onderhoud (meldingen, kapvergunningen, calamiteitendienst, gladheidbestrijding)
- Maatschappelijk onderhoud (participatie, zelfbeheer, evenementen, weekmarkten)
- Ondersteuning (interne verhuizingen, beheer milieustraat, transporten, beheer tractie)
- Toezicht/inspecties (speeltoestellen, waterkranen, brandkranen, aannemers)
- Management/bedrijfsvoering (aansturing/leiding, coördinatie, administratie)

Hierdoor krijgen we meer inzicht in kosten van bijvoorbeeld maatschappelijke inzet en beheer. De beschikbare uren en tractie kunnen we daarmee beter afstemmen op de werkprogramma's.

We betrekken de inwoners (meer) bij het maken van beleid en de aanpak van de eigen leefomgeving.

Omschrijving (toelichting)

Door de samenleving meer te betrekken bij het beheer en onderhoud ontstaat eigenaarschap en zijn inwoners meer bereid verantwoordelijkheid te nemen en initiatieven te ontplooien.

We stellen een programma van eisen op voor de vervanging van tractie.

Omschrijving (toelichting)

De komende jaren worden delen van de tractie vervangen. De werkprogramma's zijn leidend voor het programma van eisen dat de basis is voor het inkooptraject.

Wat willen we bereiken

HRM

We streven naar aantrekkelijk werkgeverschap, dat bijdraagt aan het ontwikkelen van een toekomstbestendige organisatie.

Wat gaan we er voor doen

Het binden van goed opgeleid en gekwalificeerd personeel.

Omschrijving (toelichting)

Wij zijn een aantrekkelijke werkgever op de arbeidsmarkt. Wij kennen onze arbeidsmarktpositie en werken actief aan het versterken van ons werkgeversmerk. Wij bieden aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden.

Wij bouwen aan een toekomstbestendige organisatie door strategische personeelsplanning, waarbij de samenstelling en inrichting van de organisatie congruent zijn met bestuurlijke doelen en maatschappelijke opgaven. Wij ontwikkelen een visie op talentmanagement. Wij identificeren factoren die belemmerend zijn voor doorstroom en continuïteit.

Het werven en selecteren van de juiste medewerkers blijft één van de kritische factoren voor het succes van onze organisatie. Onze opgave is dan ook de juiste mensen binnen te halen, hen te binden en boeien en zich te laten ontwikkelen. Voor 2024 willen wij het volgende bereikt hebben:

- Eerste uitwerking levensfase gerichte verlofmogelijkheden
- Verdere samenwerking op gebied arbeidsmarkt buurgemeenten.
- Vaststelling van een werving en selectiebeleid conform
- Eerste verkenning werken met individueel werkplan
- Iedere medewerker aanzetten tot een persoonlijk ontwikkelingsplan
- Eerste proef met benoemen resultaatgerichte samenwerking en werkzaamheden
- Verder gaan met inzet DISCOVER-talentanalyse voor medewerkers

Het creëren van een prettig werkklimaat

Omschrijving (toelichting)

Wij vinden het belangrijk dat medewerkers hun werk zo goed en veilig mogelijk uitvoeren. Dit beleid beoogt bij te dragen aan preventie van arbeidsongevallen en uitval van medewerkers met als uiteindelijk doel het verhogen van de inzetbaarheid van alle medewerkers van de gemeente. Voor 2024 willen wij het volgende bereikt hebben:

- Basis arbobeleidsdocument vast te stellen en een nadere uitwerking daarvan in 2024;
- Uitvoering van de risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E), periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek (PAGO) en preventief medisch onderzoek (PMO)

Het ontwikkelen en laten (door) groeien van (nieuwe) medewerkers.

Omschrijving (toelichting)

Nieuwe medewerkers krijgen een vliegende start in ons introductieprogramma. Werken voor Westerwolde betekent persoonlijke groei, leren en ontwikkelen. Wij investeren in bekendheid bij MBO en HBO/Universiteiten van onze beeldmerk (o.a. gastcolleges geven en stageplekken aanbieden), maar ook door op regionale en lokale evenementen in beeld als werkgever te zijn (o.a. de jaarlijkse landbouwbeurs in Vlagtwedde). Voor 2024 willen wij het volgende bereikt hebben:

- Gastcolleges verzorgen voor MBO en HBO/Universiteiten
- Streven dat elk team/afdeling minimaal een stageplek aanbiedt, c.q. de mogelijkheid minimaal verkent.

Het invullen van de vaste formatie en inzicht krijgen waar we flexibele inzet van personeel nodig hebben door middel van externe inhuur.

Omschrijving (toelichting)

Wij streven naar een stevige vaste personeelsbezetting en onderbouwen wanneer het werk vraagt om flexibele inzet van personeel door middel van externe inhuur. Dashboards op de bedrijfsvoering met ken- en stuurinformatie en goed werkend formatie- en bezettingsbeleid zijn daarbij het uitgangspunt en sterk leidend in beslissingen over hoe we werven en waar we dat doen. Voor 2024 willen wij het volgende bereikt hebben:

- Er komen in 2024 dashboards HRM waarbij er een benchmark mogelijk is met de gegevens die vanuit het A&O Fonds Personeelsmonitor worden gepubliceerd. Deze getallen zijn dan gericht op andere Nederlandse gemeenten met een grootte van 20.000 tot 50.000 inwoners.
- Formatiebeleid verder ontwikkelen voor toekomstige (arbeidsmarkt) ontwikkelingen en ambities gemeente
- De aanbesteding externe inhuur voor detachings-/uitzendkrachten zal plaatsvinden

Wat willen we bereiken

ICT

Wij sterven er naar met de juiste instrumenten de juiste informatie op het juiste moment beschikbaar te stellen aan de juiste mensen.

Wat gaan we er voor doen

We evalueren de pilot data gedreven werken, herijken het implementatieplan en starten dat projectmatig op.

Omschrijving (toelichting)

Binnen de afdeling Samenleving is een pilot uitgevoerd. Door die te evalueren kunnen we van die pilot leren. Met die kennis herijken we het implementatieplan en gaan we het implementatieplan in deelprojecten uitvoeren.

We werken de Informatiestrategie uit in concrete (deel)projecten.

Omschrijving (toelichting)

De informatiseringstrategie moet worden vertaald naar concrete acties. We werken de strategie uit in deelprojecten met projectplannen en starten de prioritaire projecten op.

We vergroten onze digitale weerbaarheid.

Omschrijving (toelichting)

We verbeteren onze digitale weerbaarheid (cybersecurity en privacy) en spelen daarmee in op de vernieuwde baseline informatieveiligheid overheid (BIO 2.0) en het vernieuwde Europese normenkader netwerk en informatiesystemen (NIS 2.0).

We brengen applicaties naar de cloud.

Omschrijving (toelichting)

Als uitvloeisel van de I-strategie brengen we onder andere applicaties van financiën en burgerzaken naar de cloud.

We implementeren Office 365.

Omschrijving (toelichting)

We gaan over naar Office 365 en passen onze infrastructuur daarop aan.

Wat willen we bereiken

Financiën

Westerwolde wil de huidige financieel gezonde situatie behouden, de lasten voor inwoners eerlijk verdelen en indien nodig deze maximaal met de inflatie laten stijgen.

Wat gaan we er voor doen

We vergelijken onze begroting met die van andere soortgelijke gemeenten

Omschrijving (toelichting)

We laten door een externe partij een vergelijking van de begroting en de rijksbijdrage uitvoeren. Vergelijking vindt plaats op basis van de IV3- rapportages aan het CBS. In deze rapportage worden de lasten en baten van gemeenten weergegeven in een matrix van taakvelden en kostensoorten. Deze matrix wordt bewerkt en vergeleken met de matrices van andere gemeenten van dezelfde grootte.

We onderzoeken de kostendekkendheid van de gemeentelijke heffingen

Omschrijving (toelichting)

Naast de gemeentelijke belastingen, zoals de onroerende-zaakbelastingen heft de gemeente ook rechten en leges. Voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing is het uitgangspunt dat er sprake is van een kostendekkende exploitatie. Daarnaast heffen wij leges, lijkbezorgingrechten, liggelden en marktgelden. We willen de kostendekking van die heffingen onderzoeken. Om inzicht te krijgen in de kostendekkendheid van deze heffingen op basis van die nieuwe modelverordeningen is een onderzoek door een externe partij nodig. Voor de leges vindt op dit moment zo'n onderzoek reeds plaats. Voor de overige heffingen willen wij ook onderzoek laten doen naar de kostendekkendheid.

Het actualiseren van onze heffingsverordeningen op basis van de modelverordeningen van de VNG

Omschrijving (toelichting)

De VNG publiceert modelverordeningen voor o.a. de lokale heffingen. Deze modelverordeningen worden periodiek geactualiseerd aan de hand van ontwikkelingen in o.a. de jurisprudentie en wetgeving. Wij willen onze verordeningen actueel houden door deze te baseren op die modelverordeningen.

Programmaonderdeel: Bestuur

Wat willen we bereiken

Het bestuur wil voor en met de inwoners van Westerwolde, binnen de regio Oost-Groningen, werken aan de brede welvaart van Westerwolde.

Wat gaan we er voor doen

Westerwolde

Omschrijving (toelichting)

We pakken opnieuw de dorpenrondes op en we gaan meer bedrijfsbezoeken doen;

Oost-Groningen en provincie

Omschrijving (toelichting)

We werken samen met de andere vier gemeenten binnen Oost-Groningen de ontwikkelagenda Oost-Groningen uit in een Masterplan Oost-Groningen;

We werken met alle gemeenten in Groningen en de provincie Groningen samen aan de toekomst van Groningen.

Wat mag het kosten: programma 8

Opsomming van de lasten en baten van het programma: Organisatie & Bestuur

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting na wijziging 2023	Begroting 2024	Meerjarenbegroting		
				2025	2026	2027
Baten	1.286	169	709	703	763	815
Lasten	5.926	4.776	5.398	5.372	5.427	5.450
Subtotaal programma: 8	-4.640	-4.606	-4.689	-4.669	-4.664	-4.635
Onttrekking aan reserves	5.593	0	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves	3.077	0	0	0	0	0
Subtotaal mutaties reserves	2.515	0	0	0	0	0
Saldo programma: 8	-2.125	-4.606	-4.689	-4.669	-4.664	-4.635

Algemene dekkingsmiddelen

Missie en doelstelling

De algemene dekkingsmiddelen zijn niet gerangschikt onder een programma. De Algemene dekkingsmiddelen bestaan uit de volgende onderdelen:

- Treasury
- Lokale heffingen
- Uitkeringen uit het gemeentefonds
- Overige algemene dekkingsmiddelen

Kenmerk van de algemene dekkingsmiddelen is dat aan deze middelen geen vooraf bepaald bestedingsdoel gekoppeld is en zij daarmee voor de gemeente vrij besteedbaar zijn.

Treasury

Dit betreft de activiteiten van de gemeente met betrekking tot de Treasury-functie:

- Financiering, beleggingen, dividenden etc. waaronder dividend nutsbedrijven;

- Schenkingen en legaten.

Lokale heffingen

Het gaat hier om de volgende activiteiten

- Uitvoering Wet WOZ
- Opbrengst Onroerendezaakbelastingen eigenaren woningen
- Opbrengst onroerendezaakbelastingen eigenaren niet-woningen
- Opbrengst onroerendezaakbelastingen gebruikers niet-woningen
- Heffing en invordering van deze belastingen
- Opbrengst toeristenbelasting
- Opbrengst woonforensenbelasting
- Opbrengst watertoeristenbelasting.

Uitkeringen gemeentefonds

Hiertoe behoren de volgende uitkeringen

- Algemene uitkering;
- Integratie-uitkeringen (sociaal domein);
- Decentralisatie-uitkeringen;
- Artikel 12-uitkering.

Overige algemene dekkingsmiddelen lasten

Hiertoe behoren:

- De algemene baten en lasten: (stelposten, taakstellende bezuinigingen, begrotingsruimte, etc.)
- De saldi van de kostenplaatsen (de kosten van de afdelingen worden vanuit een kostenplaats toegerekend aan de programma's. De afrondingsverschillen worden hier verantwoord).

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van deze inkomsten alsmede de overige dekkingsmiddelen.

Algemene dekkingsmiddelen	Begroot bedrag
Algemene uitkering	65.716.794
Uitkering COA	527.723
Integratie-uitkering deelfonds sociaal domein	8.346.244
OZB gebruikers niet- woningen	918.532
OZB eigenaren woningen	4.325.263
OZB eigenaren niet-woningen	1.797.697
Toeristenbelasting	392.000
Forensenbelasting	57.800
Dividend BNG	66.000
Dividend vennootschappen verkoop Essent	147.800
Saldo financieringsfunctie	252.309
Overige algemene dekkingsmiddelen	-1.239.037
Totaal	81.309.125

Algemene uitkering

De algemene uitkering van het gemeentefonds is gebaseerd op de meicirculaire 2023. Het gemeentefonds bestaat uit de algemene uitkering, decentralisatie uitkeringen (DU) en integratie uitkeringen (IU). Met betrekking tot het sociaal domein wordt alleen voor de onderdelen beschut werk en WSW nog een aparte IU-sociaal domein verstrekt.

Accressen

Sinds de meicirculaire 2022 is het accres (= groei gemeentefonds) gesplitst in een volume- en een nominaal deel, waarbij het nominale deel ter compensatie is van loon- en prijsontwikkeling (LPO) en het volumedeel ter compensatie van bevolkingstoename en reëel accres. In de meicirculaire 2023 zijn de LPO-accessen voor de jaren 2023 tot en met 2027 bijgewerkt en is sprake van een positieve bijstelling voor alle jaren ten opzichte van de septembercirculaire 2022. Om meer stabiliteit in het gemeentefonds te krijgen wordt gewerkt aan een nieuwe financieringssystematiek.

Voor het volumedeel is daarom het volgende overeengekomen:

- Het volume-accres voor de jaren 2022-2025 is bevroren op de stand van de voorjaarsnota 2022;
- Het volume-accres voor het jaar 2026 is vastgezet;
- Vanaf 2027 wordt het volume-accres geïndexeerd op basis van een historisch achtjarig gemiddelde van de ontwikkeling van het bruto binnenlands product. Dit is nog niet in het accres van de meicirculaire 2023 verwerkt.

De cumulatieve bijstelling, in deze meicirculaire, van de LPO van de gemeente Westerwolde ten opzichte van de septembercirculaire 2022 (= decembercirculaire 2022) is als volgt:

- 2024: € 3,1 miljoen
- 2025: € 3,1 miljoen
- 2026: € 2,6 miljoen
- 2027: € 2,5 miljoen

Vanaf 2024 wordt de begroting voor de gemeente Westerwolde geraamd in lopende prijzen op het prijsniveau 2024. Bovenstaande bijstelling vanaf 2024 is ter dekking van de cao-verhoging lonen en de inflatie in de begroting 2024 e.v.

Structurele rijksbijdrage vanaf 2027

Vooruitlopend op een nieuwe financieringssystematiek heeft het kabinet in de septembercirculaire 2022 voor het jaar 2026 eenmalig € 1 miljard (Westerwolde € 1,4 miljoen) beschikbaar gesteld. Dit bedrag is in de meicirculaire 2023 vanaf 2027 structureel opgenomen. Dit bedrag komt in 2027 bovenop de genoemde accessen.

BCF-plafond

Het BCF (BTW Compensatiefonds) plafond bedraagt € 3,7 miljard voor gemeenten in 2022. Als de gezamenlijke declaraties onder het plafond blijven, wordt het verschil in het gemeentefonds gestort. Bij overschrijding van het plafond volgt een uitname. Over het jaar 2022 is er minder gedeclareerd dan het plafond. De ruimte onder het BCF-plafond 2022 heeft ook structurele gevolgen. Voor de begroting 2024 met bijbehorende meerjarenraming mag een positieve stelpost in de berekening van de algemene uitkering worden opgenomen ter grootte van de ruimte onder het BCF-plafond 2022. De provinciaal toezichthouders hebben aangegeven dit advies als richtlijn te gebruiken bij het beoordelen van de begroting. Voor de gemeente Westerwolde betekent dit een stelpost ter grootte van maximaal € 504.000. Dit bedrag is opgenomen in de begroting 2024 en bijbehorende meerjarenraming. Dit bedrag is ook in de risicoparagraaf vermeld.

Nieuw verdeelstelsel gemeentefonds

Met ingang van 2023 wordt het gemeentefonds verdeeld op basis van een nieuw verdeelstelsel. Dit heeft geleid tot een halvering van het aantal maatstaven maar ook een aantal nieuwe maatstaven. De aantallen behorende bij de nieuwe maatstaven zijn nog niet allemaal definitief vastgesteld. Om nadelige hoeveelheidsverschillen op te vangen is het gemeentefonds van 2024 negatief bijgesteld met € 250.000.

Hervormingsagenda jeugd

Stand van zaken

Het Rijk en de VNG werken al enige tijd aan de Hervormingsagenda jeugdzorg. Op 19 juni jl. is de hervormingsagenda Jeugd definitief vastgesteld, ondertekend en aangeboden aan de Tweede Kamer en Eerste Kamer. Vooruitlopend hierop zijn in de meicirculaire 2023 voor de jaren 2024 en 2025 aanvullende, incidentele middelen toegevoegd aan het gemeentefonds, in lijn met de financiële reeks van de uitspraak van de Commissie van Wijzen (CvW).

Financiële effecten akkoord hervormingsagenda jeugd

Over de jaren 2019 t/m 2025 zijn incidenteel aanvullende middelen voor jeugdzorg beschikbaar gesteld aan gemeenten. Voor de jaren 2026 en 2027 heeft het rijk middelen gereserveerd op de rijksbegroting.

Naast de besparingsopgave die volgt uit de uitspraak van de Commissie van Wijzen heeft het kabinet besloten tot het realiseren van een aanvullende besparing vanaf 2025 van structureel € 511 miljoen vanaf 2027, welke een Rijksverantwoordelijkheid is gemaakt. Concreet betekent dit dat het aan de Rijksoverheid is om de besparing in te vullen met (wettelijke) maatregelen. Het gaat daarbij om maatregelen waardoor gemeenten minder middelen nodig hebben of waarbij alternatieve inkomsten gegenereerd kunnen worden. Ook draagt het Rijk het budgettaire risico ingeval (een deel van) deze maatregelen geen of niet tijdig doorgang vinden.

Bedragen gemeente Westerwolde:	2022	2023	2024	
Beschikbaar gestelde middelen Rijk voor jeugd	2.461.691	2.344.216	2.321.443	1.40
Maximaal toegestane raming middelen Rijk voor jeugd (standpunt provincie)				
Maximaal toegestane raming lagere lasten jeugd a.g.v. besparingsmaatregelen Rijk (standpunt provincie)				815

(Voor de jaren 2019 t/m 2021 bedroegen de beschikbaar gestelde middelen voor jeugd achtereenvolgens € 595.000, € 444.000 en € 447.000.)

Standpunt provincie

De provincies hebben de volgende richtlijn voor het financieel toezicht op de begroting en meerjarenraming 2024-2027 uitgebracht:

- Gemeenten mogen in de jaarschijven 2026 en 2027 de middelen zoals die in de Hervormingsagenda zijn afgesproken als structurele en reële raming meenemen in hun meerjarenraming. Concreet gaat het om respectievelijk € 284 miljoen (Westerwolde 2026 € 462.000) en € 211 miljoen (Westerwolde 2027 € 344.000)
- Daarnaast mogen gemeenten in hun begroting rekening houden met een besparing op de uitgaven van € 500 miljoen in 2025, € 500 miljoen in 2026 (Westerwolde € 815.000) en vanaf 2027 € 511 miljoen (Westerwolde € 830.000) (structureel) als gevolg van maatregelen die het Rijk zal uitwerken.

Begroting 2024 e.v. gemeente Westerwolde:

In de begroting 2024 e.v. zijn de door de provincie toegestane bedragen volledig meegenomen.

Extra middelen jeugd	2025	2026	2027
Totaal toegestane raming		462.000	344.000
Stelpost extra middelen jeugd		462.000	344.000

(100%)			
---------------	--	--	--

Besparingsmaatregelen jeugd	2025	2026	2027
Totaal toegestane raming	815.000	815.000	833.000
Stelpost besparing jeugd (100%)	815.000	815.000	833.000

De stelpost extra middelen jeugd is meegenomen in de algemene uitkering van het gemeentefonds. De ramingen zijn ook in de risicoparagraaf vermeld. De stelpost lagere lasten jeugd is verantwoord onder algemene baten en lasten omdat op dit moment nog niet duidelijk is op welke onderdelen de besparing van jeugd wordt gerealiseerd.

Uitkering COA

Voor het opvangcentrum ontvangt de gemeente een financiële vergoeding. Bij een opvangcapaciteit vanaf 1.500 asielzoekers is de vergoeding gebaseerd op 2.000 asielzoekers. Bij een opvangcapaciteit van minder dan 1.500 is de vergoeding gebaseerd op 1.650 asielzoekers.

In de begroting is een vergoeding van structureel € 527.000 opgenomen. Met ingang van 2019 wordt er niets meer in de Bestemmingsreserve COA gestort (Ombuiging 2019).

Belastingopbrengsten

De OZB is een algemeen dekkingsmiddel. In tegenstelling tot bijvoorbeeld leges, rioolrechten en afvalstoffenheffing zijn deze inkomsten niet geoormerkt. De OZB wordt geheven van eigenaren van binnen de gemeente gelegen onroerende zaken en gebruikers van niet-woningen.

Opbrengst Onroerendezaakbelasting

OZB gebruikers niet-woning	€ 919.000
OZB eigenaren woning	€ 4.325.000
OZB eigenaren niet-woning	€ 1.798.000
	€ 7.042.000

Toeristenbelasting

Toeristenbelasting wordt geheven voor het houden van verblijf met overnachten binnen de gemeente in hotels, pensions, vakantieonderkomens, mobiele kampeeronderkomens, niet beroepsmatig verhuurde ruimten en op vaste standplaatsen tegen vergoeding in welke vorm dan ook door personen die niet als ingezetene in de Gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens van de gemeente zijn opgenomen. Bij watertoeristenbelasting (voormalig gemeente Vlagtwedde) gaat het om overnachting in havens. De heffing is gebaseerd op artikel 224 van de Gemeentewet. Belastingplichtig is degene die gelegenheid biedt tot verblijf. Zie paragraaf Lokale heffingen

Forensenbelasting

Forensenbelasting wordt geheven van natuurlijke personen, die zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, op meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zich of hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden. Hier is dus sprake van een tweede woning.

De heffing is gebaseerd op artikel 223 van de Gemeentewet. Het tarief is afhankelijk van de waarde van de woning in het economisch verkeer. Zie paragraaf Lokale heffingen

Dividend

De verwachte dividendumuitkering bedraagt € 213.800 en is als volgt gespecificeerd:

Instellingwaarde	per aandeel	aantal aandelen	Dividend
BNG	€ 2,28	29.055	€ 66.000
Vennootschappen verkoop Essent	€ 0,66	222.642	€ 147.800
		Totaal	€ 213.800

Onvoorzien

In de begroting zijn stelposten opgenomen die in de loop van het begrotingsjaar via een begrotingswijziging functioneel verwerkt zullen worden. Stelposten die dit jaar niet worden ingevuld kunnen incidenteel worden ingezet. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van deze stelposten.

Stelposten	Begroot bedrag
Onvoorzien incidenteel	€ 200.000
Onvoorzien verkiezingen	€ 0
Totaal	€ 200.000

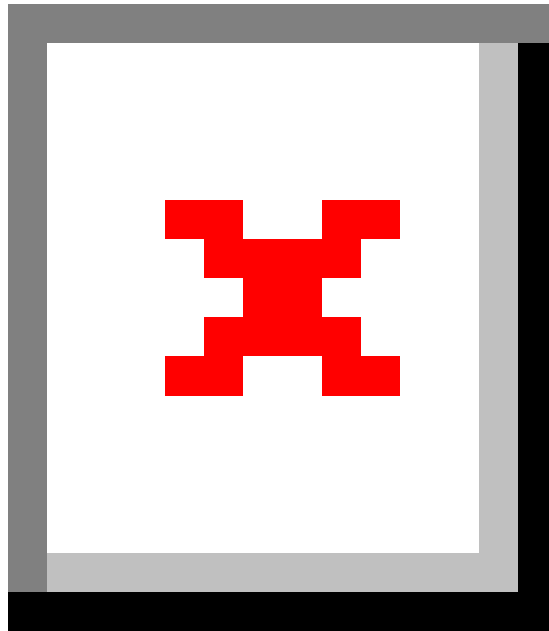
Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	2023	270	369	28-08-2023
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	2023	1044	X	28-08-2023
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	2023	1075	X	28-08-2023

Op grond van de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten dienen per programma de beleidsindicatoren zoals genoemd in die regeling opgenomen te worden in de begroting. Hier zijn de op het moment van gereedkomen van de begroting bekend zijnde indicatoren opgenomen.

Wat mag het kosten

Opsomming van de lasten en baten van Algemene dekkingsmiddelen

Overhead

Missie en doelstelling

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat de baten en lasten van overhead niet onder de afzonderlijke programma's worden opgenomen, maar in een apart overzicht gepresenteerd worden.

Door het centraal begroten van de overhead is het niet meer mogelijk om vanuit de taakvelden de tarieven te bepalen. Daarom is in het BBV bepaald dat in de paragraaf Lokale heffingen nadere toelichting opgenomen moet worden over de totstandkoming van de tarieven.

Overhead

Tot de kosten van overhead behoren alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces:

- Financiën, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie;
- Personeel en organisatie;
- Inkoop (incl. aanbesteding en contractmanagement);
- Juridische zaken;
- Bestuurszaken en bestuursondersteuning;
- Informatievoorziening en automatisering van PIOFACH-systemen;
- Facilitaire zaken en huisvesting (incl. beveiliging);
- Documentaire informatievoorziening (DIV);
- Managementondersteuning primair proces.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de onderscheiden kosten overhead.

Econ. cat.	Omschrijving categorie	Bedrag 2024	Bedrag 2025	Bedrag 2026	Bedrag 2027
1.1	Salarissen en sociale lasten	7.717.866	7.717.866	7.717.866	7.717.866
2.1	Belastingen	13.609	13.609	13.609	13.609
3.2	Duurzame goederen	20.000	20.000	20.000	20.000
3.51	Ingeleend personeel	530.000	500.000	500.000	500.000
3.8	Overige goederen en diensten	4.642.571	4.484.919	4.550.972	4.433.192
4.38	Inkomensoverdrachten - overige instellingen en personen	112.385	112.385	112.385	112.385
7.3	Afschrijvingen	27.973	23.531	12.636	11.048
7.4	Toegerekende reële en bespaarde rente	9.693	9.553	9.435	9.372
		13.074.097	12.881.863	12.936.903	12.817.471
	af: doorberekende overhead				
3.52	Uitgeleend personeel	15.040	15.040	15.040	15.040
3.8	Overige goederen en diensten	44.244	44.244	44.244	44.244
	Totaal doorberekende overhead	59.284	59.284	59.284	59.284
	Per saldo onverdeelde overhead	13.014.813	12.822.579	12.877.619	12.758.187

Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2024	9,3	n.b.	19-09-2023
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2024	7,9	n.b.	19-09-2023
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2024	744,73	n.b.	19-09-2023
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2024	11,9	n.b.	19-09-2023

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Overhead	% van totale lasten	2024	11	n.b.	19-09-2023

Op grond van de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten dienen per programma de beleidsindicatoren zoals genoemd in die regeling opgenomen te worden in de begroting. Hier zijn de op het moment van gereedkomen van de begroting bekend zijnde indicatoren opgenomen.

Wat mag het kosten

Opsomming van de lasten en baten van Overhead

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting na wijziging 2023	Begroting 2024	Meerjarenbegroting		
				2025	2026	2027
Baten	392	105	59	59	59	59
Lasten	11.961	10.103	13.074	12.882	12.937	12.817
Subtotaal Overhead	-11.569	-9.997	-13.015	-12.823	-12.878	-12.758
Onttrekking aan reserves	353	14	166	7	7	7
Toevoeging aan reserves	466	0	0	0	0	0
Subtotaal mutaties reserves	-113	14	166	7	7	7
Saldo Overhead	-11.682	-9.983	-12.849	-12.816	-12.871	-12.751

VPB

Missie en doelstelling

Gemeenten zijn voor hun winstgevende ondernemingsactiviteiten vennootschapsbelasting verschuldigd. Dit om overheidsondernemingen gelijk te behandelen als private ondernemingen.

Hier wordt (de raming van) het te betalen bedrag vennootschapsbelasting als last geboekt. Ook in de jaarrekening zal het veelal nog gaan om een raming van het bedrag van de aanslag, omdat de definitieve aanslag dan nog niet is ontvangen. Daarom wordt op dit taakveld ook het eventueel voorkomend verschil geboekt tussen het bedrag van de in het begrotingsjaar ontvangen definitieve aanslag vennootschapsbelasting over een ouder begrotingsjaar en het bedrag dat als raming in de jaarstukken voor dat oudere jaar is opgenomen.

Voor het jaar 2025 is een verwachte vennootschapsbelastinglast begroot van € 10.000. Voor de komende jaren is grondexploitatie Zuid-Groningen winstgevend. Met tussentijdse winstneming de we moeten nemen komen in aanmerking voor de vennootschapsbelasting. Zie ook de paragraaf Grondbeleid.

Wat mag het kosten

Opsomming van de lasten en baten van Vennootschapsbelasting

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting na wijziging 2023	Begroting 2024	Meerjarenbegroting		
				2025	2026	2027
Baten	0	0	0	0	0	0
Lasten	0	0	0	0	0	0
Subtotaal Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves	0	0	0	0	0	0
Subtotaal mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0

Onvoorzien

Missie en doelstelling

De raming voor onvoorzien is bedoeld als dekking voor lasten die niet in de begroting opgenomen zijn. Dit maakt het mogelijk om gedurende het begrotingsjaar onvoorzien (niet begrote) uitgaven op te vangen. De raming voor 'Onvoorzien' is uitsluitend bedoeld voor dekking van onvoorzien lasten en maakt onderdeel uit van de weerstandscapaciteit (zie hiervoor ook de paragraaf Weerstandsvermogen van deze begroting).

De raming voor onvoorzien omvat de onderstaande onderdelen:

- *Onvoorzien:*

Het onderdeel onvoorzien is bedoeld om uitgaven waarvoor géén budget voorzien was, maar die wel noodzakelijk en niet te vermijden zijn, alsnog te kunnen doen. Het gaat hier om uitgaven die onvoorzien, onontkoombaar en onuitstelbaar zijn.

- *Incidentele baten en lasten:*

Baten en lasten met een incidenteel karakter en/of die niet zijn toe te rekenen aan een specifiek programma worden hier verantwoord.

- *Lasten verkiezingen:*

Voor de jaren dat er geen verkiezingen gepland zijn, wordt hier een bedrag van € 25.000 geraamd. Voor de jaren dat er verkiezingen gepland zijn, wordt dit bedrag toegevoegd aan het product verkiezingen.

Wat mag het kosten

Opsomming van de lasten en baten van Onvoorzien

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting na wijziging 2023	Begroting 2024	Meerjarenbegroting		
				2025	2026	2027
Baten	0	0	0	0	0	0
Lasten	0	702	200	225	200	225
Subtotaal Onvoorzien	0	-702	-200	-225	-200	-225
Onttrekking aan reserves	368	0	96	321	61	0
Toevoeging aan reserves	0	189	0	0	0	0
Subtotaal mutaties reserves	368	-189	96	321	61	0
Saldo Onvoorzien	368	-891	-104	96	-139	-225

Totaal overzicht lasten en baten van de programma's

Onderstaand overzicht geeft een samenvatting van de lasten en baten per programma over het boekjaar 2024 . Voor de goede orde wordt hierbij opgemerkt dat dit de bedragen zijn, zoals opgenomen in de primitieve begroting.

Voorgesteld wordt om onderstaande bedragen voor de lasten en baten vast te stellen.

Progr.	Omschrijving	Lasten	Baten	Saldo
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	38.924.636	2.499.785	-36.424.851
2	Kansen om te groeien in Westerwolde	23.694.763	8.724.625	-14.970.138
3	Mooi Wonen in Westerwolde	2.476.536	753.417	-1.723.119
4	Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	4.511.095	58.774	-4.452.321
5	Groen en duurzaam Westerwolde	12.604.576	10.930.418	-1.674.158
6	Asiel in Westerwolde	4.217.226	4.901.000	683.774
7	Onderwijs in Westerwolde	12.721.510	9.111.011	-3.610.499
8	Organisatie & Bestuur	5.398.383	708.963	-4.689.420
Saldo programma's		104.548.725	37.687.993	-66.860.731
Algemene dekkingsmiddelen		1.118.450	82.415.574	81.297.124
Overhead		13.074.097	59.284	-13.014.813
Vennootschapsbelasting		0	0	0
Onvoorzien		200.000	0	-200.000
Saldo van baten en lasten		118.941.271	120.162.851	1.221.580
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves		1.995.479	941.404	-1.054.075
Saldo na bestemming		120.936.751	121.104.255	167.505

Ingevolge de richtlijnen van het BBV dient een onderscheid gemaakt te worden tussen het resultaat voor bestemming en het resultaat na bestemming. Door dit onderscheid wordt de invloed van de verrekening met reserves op het begrotingsresultaat afzonderlijk zichtbaar gemaakt.

In bovenstaand overzicht is het verwachte (positieve) begrotingsresultaat 2024 ad € 167.505 nog niet verwerkt in de reserves.

Voor een toelichting op de "algemene dekkingsmiddelen", "onvoorzien" en "mutaties in de reserves" wordt verwezen naar het volgende hoofdstuk.

Mutaties in reserve

Mutaties in reserve

Reserveringen	Begroot bedrag
Toevoegingen	1.995.479
Onttrekkingen	941.404
Per saldo	1.054.075

Het resultaat voor bestemming bedraagt € -1.233.580 (positief). De mutaties op de reserves worden verrekend met dit bedrag. Na verwerking van de mutaties van per saldo € 1.054.075 bedraagt het resultaat na bestemming € 179.505 (begrotingsoverschot 2024). Hieronder worden de bedragen aangegeven die aan de betreffende bestemmingsreserves worden toegevoegd of onttrokken.

Toevoeging:

Reserve:	(bedragen)	
• BR. Openbare ruimte, storting deel saldo 2024 en 2025	475.000	
• BR.Groot onderhoud gebouwen, storting saldo 24 en 2025	950.000	
• BR Onderwijshuisvesting	50.000	
• BR Onderwijshuisvesting	150.000	
• BR Onderwijshuisvesting	0	
• BR Personeel OBS	18.479	
• BR Nationaal Programma Onderwijds gelden	190.000	
• BR Onderwijshuisvesting (kadernota 2024)	162.000	
		1.995.479

Onttrekking:

Reserve:	(bedragen)	
• Cofinanciering verkeersveiligheid (uit Alg. reserve)	200.000	
• Alg.reserve tekort 2e Begr. 2021 - Septembercirculaire 2020	11.005	
• Alg. reserve bijdr. FLO-negatieve voorziening VRG 2020 t/m 2024	117.354	
• Alg. reserve tekort begrr wijz septembercirculaire 2022	0	
• Incidentele lasten GRID uit reserve automatisering	159.400	
• Incidentele lasten software transitie uit reserve	85.000	

Onttrekking:

Reserve:	(bedragen)
automatisering	
• Alg. reserve af te stoten dorps huis Wedde	15.490
• Alg. reserve af te stoten dorps huis Vriescheloo	23.850
• Alg. reserve af te stoten dorps huis Veelerveen	37.520
• Alg. reserve af te stoten dorps huis Rhederbrug	21.960
• Geb BR Optimaliseren parkeren plein Molenweg	0
• Geb. BR. Voet/fietspad Emslandermeer/Vlw dorp	6.552
• Geb.BR Verduurz. Openb. verlichting (Mip 1201)	12.051
• Geb BR Verbeterplan Wollingboerweg	886
• Geb BR Marktgebouw Ter Apel	1.134
• Geb BR Koppeling Runde - Ruiten Aa	1.322
• Geb BR Woonplan, WP 2005-2007 restant maatregelen	1.143
• Geb BR Woonplan seniorenwoningen Sellingen (MIP 701)	938
• Geb BR Renovatie sporthal TA	7.992
• Geb BR Uitbreiding toestelbergingin (MIP 1003)	4.593
• Geb BR Zwembad Moekesgat aanpassing entree	327
• Geb BR Afdekdeken diepe bad Moekesgat	4.793
• Geb BR Zwembad Moekesgat verduurzaming	4.351
• Geb BR Kunstgrasveld Ter Apel, toplaag/onderbouw	16.186
• Geb BR Oude stelmakerij Sellingen	3.625
• Geb BR Verbouwing infocentrum Bourtange	2.485
• Geb. BR Dagrecr. Terr. Sellingerbeetse (Beetserweg 58)	646
• Geb. BR Markt TA tourist info/openbaar toilet	4.741
• Geb BR Stimulering jeugd en skatevoorziening Ter Apel	1.870
• Geb BR Kindcentrum Bourtange	4.727
• Geb BR Werk/vergaderuimte gemeentehuis (Mip 1112)	5.253
• Geb BR Optimalisering werkklimaat +fietsenstalling MFA Vlw	7.000
• Geb BR Kantoormeubilair	1.545
• Geb BR Openbare verlichting Bellingwolde Noord	650
• Geb BR OV Fietsr, openb verlicht langs fietspaden	3.357
• Geb. BRHerinrichting centrum Blijham	4.824
• Geb. BR Brug vesting Bourtange Vriesseweg	7.750
• Geb BR Brug vesting Bourtange, Friessche Poort	20.800
• Geb. BR Bosbrug, Ter Apel	2.250
• Geb BR Brug Klein Ulsda, renovatie	7.533
• Geb BR Oeverbescherming Westerwolde-Zuid (OOR 2019)	36.250
• Geb BR, Brug Vesting Bourt. Vriesseweg (brug3)	8.480

Onttrekking:

Reserve:	(bedragen)
• Geb BR Muntersche Poort, (OOR 2019)	0
• Geb BR Bourtanghe Sluis, (OOR 2019)	0
• Geb BR Westerstraatbrug, (OOR 2019)	18.550
• Geb. BR Overbeschoeiing Barnflair Oost/West Nota OOR 2019 (4e BW/ 2019)	20.250
• Geb BR 6e verlaat Zandberg	4.720
• Geb BR RSG inrichting openbare ruimte	8.413
• Geb BR Aanschaf werkvloten	856
• Geb BR 5 jarenplan beschoeiingen	0
• Geb BR Renovatie fietsbrug Barnflair	3.104
• Geb BR GRP project Zuiderstr/Noorderstra (K)	4.865
• Geb BR Stalen brugdeel fietsbrug 096	841
• Geb BR Betonpalen onderbouw fietsbrug 097	746
• Geb BR Openbare verlichting Blijham 2021	1.772
• Geb BR Aanbrengen grsstenen	14.881
• BR Onderwijshuisvesting, huurvergoeding gymzaal H. Gerardus	4.773
• BR personeel OBS	0
	941.404

Verplichte paragrafen

Lokale heffingen

Inleiding

Gemeenten kennen vier inkomstenbronnen, te weten:

- de uitkering uit het Gemeentefonds,
- inkomstenoverdrachten afkomstig van andere overheden,
- gemeentelijke belastingen, leges, heffingen en retributies,
- overige eigen middelen.

Lokale heffingen kunnen worden geheven op grond van hoofdstuk XV van de Gemeentewet (Paragraaf 2: onroerendezaakbelastingen en Paragraaf 3: andere belastingen). Daarnaast zijn er heffingen die op grond van andere wetten dan de Gemeentewet worden geheven, zoals de afvalstoffenheffing (o.g.v. Wet Milieubeheer), en de paspoortleges (o.g.v. Paspoortwet).

De gemeentelijke heffingen zijn te onderscheiden in drie soorten, te weten: belastingen, rechten en bestemmingsheffingen:

	Belastingen	Rechten	(Bestemmings)heffingen
Besteding	Algemene middelen	Specifieke lasten, verband houdend met individuele diensten	Specifieke lasten verband houdend met collectieve voorzieningen
Opbrengst	Vrij	Maximaal kostendekkend	Maximaal kostendekkend
Soort	• Forensenbelasting • Onroerende-zaakbelasting • Toeristenbelasting	• Gebruiksrechten, zoals marktgeden • Genotsrechten, zoals leges	• Afvalstoffenheffing • Rioolheffing

Het beleid dat ten grondslag ligt aan lokale heffingen is een autonome bevoegdheid en verantwoordelijkheid van de raad. De raad heeft, binnen de wettelijke grenzen en rekening houdend met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, vrijheid bij de invulling van de verordening:

- de keuze om een belasting, heffing of recht wel of niet te heffen;
- de maatstaf voor de heffing;
- het tarief en welke lasten hierin opgenomen worden;
- mogelijke vrijstellingen.

In deze paragraaf komen aan de orde:

- het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen;
- kwijtschelding;

Belastingopbrengsten

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de opbrengsten van de lokale heffingen.

Belastingopbrengsten	Begroting 2024	Begroting 2023	Rekening 2022
Algemeen:			
Onroerende zaakbelastingen:			
• OZB gebruikers niet-woning	919.000	844.000	786.000
• OZB eigenaren woning	4.325.000	4.115.000	4.057.000
• OZB eigenaren niet-woning	1.798.000	1.661.000	1.559.000
Toeristenbelasting	392.000	350.000	381.000
Forensenbelasting	58.000	66.000	57.000
Specifiek:			
Afvalstoffenheffing Westerwolde	4.198.000	3.706.000	3.640.000
Rioolheffing Westerwolde	3.513.000	3.349.000	3.253.000
Liggelden	2.100	2.600	1.500
Marktgeden	13.700	15.000	11.700
Leges:			
• Secretarieleges Titel 1	464.000	169.000	275.000
• Omgevingsvergunningen Titel 2	500.000	333.000	1.473.000
• Apv en bijzondere wetten Titel 3	15.000	30.000	9.000
• Lijkbezorgingsrechten	0	0	63.000
Totaal	16.197.800	14.640.600	15.566.200

Beleid ten aanzien van lokale heffingen

Op grond van artikel 229 b van de Gemeentewet moeten de tarieven, geheven op grond van artikel 229, eerste lid, onderdeel a en b, zodanig vastgesteld worden, dat de geraamde baten van de rechten niet uitgaan boven de geraamde lasten. Dit houdt in dat de door deze gemeente geheven afvalstoffenheffing, rioolrechten, liggelden, marktgeden, leges en

lijkbezorgingrechten niet meer dan kostendekkend mogen zijn. Uitgangspunt voor het tarievenbeleid bij de afvalstoffenheffing en rioolheffing is een kostendekkendheid van 100 procent. De geraamde opbrengsten van deze heffingen zijn daarom gelijk aan de uitgaven, vermeerderd met btw. Voor de toerekening van de overheadkosten aan de kostprijs van rechten en heffingen waarmee kosten in rekening worden gebracht, en van goederen, werken en diensten die worden geleverd aan overheidsbedrijven en derden, wordt gerekend met een vaste opslag per direct productief uur. Deze opslag wordt berekend door de totale overheadkosten te delen door het aantal direct productieve uren.

Overzicht op hoofdlijnen van de diverse belastingopbrengsten

Onroerendezaakbelastingen (OZB)

De OZB wordt geheven van eigenaren van binnen de gemeente gelegen onroerende zaken en gebruikers van niet-woningen. De maatstaf is de vastgestelde waarde in het kader van de Wet waardering onroerende zaken. Deze waarde wordt vastgesteld voor een tijdvak van één jaar. De marktwaarde is het uitgangspunt voor de WOZ-waarde. De WOZ-waarde is daarmee een zo goed mogelijke schatting van de mogelijke verkoopprijs op de waardepeildatum (1 januari 2023). Voor woningen gebruiken hiervoor een vergelijkingsmethode, ook wel bekend onder de naam modelmatige waardebepaling. Zowel verkoopcijfers als de kenmerken van een woning spelen daarbij een rol. De WOZ-waarde is de marktwaarde rekening houdend met enkele waarderingsvoorschriften. Voor andere WOZ-objecten dan woningen, zoals bedrijfspanden worden (ook op een modelmatige wijze) andere taxatiemethodieken toegepast.

Voor de komende jaren verwachten wij een aantal grote investeringen in duurzaamheid. Voorgesteld wordt om de investeringen in duurzaamheid apart te zien van de totale waarde en de OZB op deze objecten als extra opbrengst te begroten.

Er bestaat een relatie tussen de OZB en de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds. Gemeenten worden gekort op deze uitkering vanwege het hebben van de z.g.n. belastingcapaciteit.

Toeristenbelasting/Watertoeristenbelasting

Toeristenbelasting wordt geheven ter zake van het houden van verblijf met overnachten binnen de gemeente in hotels, pensions, vakantieonderkomens, mobiele kampeeronderkomens, niet beroepsmatig verhuurde ruimten en op vaste standplaatsen tegen vergoeding in welke vorm dan ook door personen die niet als ingezetene in de Basisregistratie Personen van de gemeente Westerwolde zijn opgenomen. Bij watertoeristenbelasting gaat het om overnachting in havens. De heffing is gebaseerd op artikel 224 van de Gemeentewet. Belastingplichtig is degene die gelegenheid biedt tot verblijf.

Forensenbelasting

Forensenbelasting wordt geheven van natuurlijke personen, die zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, op meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zich of hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden. Hier is dus sprake van een tweede woning. De heffing is gebaseerd op artikel 223 van de Gemeentewet.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is gebaseerd op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, artikel 229 d, eerste lid onderdeel c en tweede lid en 255 a van de Gemeentewet, alsmede artikel 15.33 van de Wet Milieubeheer. Belastingplichtig zijn diegenen die in onze gemeente feitelijk gebruik maken van een perceel waarvoor de gemeente een inzamelplicht heeft tot het verzamelen van huishoudelijk afval.

Op 26 augustus 2020 is het grondstoffenplan Westerwolde 2021-2026

vastgesteld. Hiermee is afgesproken op welke wijze het afval de komende jaren wordt ingezameld en wat de bijbehorende tarieven voor de afvalstoffenheffing naar verwachting zullen zijn. Met ingang van 2022 is er sprake van een gedifferentieerd tarief, oftewel diftar. Het tarief bestaat uit een vast recht en een variabel bedrag, dat afhankelijk is van hoe vaak de containers geleegd zijn.

Het dekkingspercentage is 100%. Dit leidt tot de berekening van de kostendekking zoals opgenomen onder "Kostendekking van de verschillende heffingen" in 2024:

Om de stijging van het tarief te verminderen is een bedrag van € 25.400 onttrokken aan de egalisatievoorziening Afvalstoffenheffing. Dit is een derde van de totale voorziening.

Rioolheffing

Het beheer van water en riolering is een wettelijke taak voor de gemeente. Het raakt aan het beleid van Rijk, provincie en waterschappen. Eind 2020 is het Water- en Rioleringsplan (WRP) 2021-2025 door de raad vastgesteld. Dit WRP omvat zowel de gemeentelijke watertaken als de rioleringszorg.

Voor de bekostiging van de gemeentelijke watertaken, voorziet de Wet verankering en bekostiging gemeentelijke watertaken de mogelijkheid tot het instellen van een rioolheffing (Gemeentewet, artikel 228a). Uit de opbrengst hiervan kunnen de gemeentelijke watertaken worden bekostigd.

De lasten betreffen de lopende kapitaallasten, de exploitatiekosten (met onder andere doorberekening van personeelskosten), de externe kosten (zoals reiniging en inspectie), benodigde onderzoekskosten, toegerekende btw en investeringen. Dit model is getoetst en goedgekeurd door een accountant. De gemeente Westerwolde hanteert een rentepercentage van 0,5% (+1% extracomptabel) en rekent voor deze rioolheffingsberekening zonder inflatie. De gemeente rekent als toerekenbare btw alle btw toe die drukt op goederen en diensten die direct als last op de exploitatie drukken of via een voorziening lopen, als ook de btw die drukt op de investeringen. De aan investeringen toegerekende btw wordt als volgt berekend. In het begrotingsjaar wordt btw berekend over de spaarbedragen in de voorziening vervangingsinvesteringen van het vorige begrotingsjaar. In lijn met het WRP wordt er namelijk vanuit gegaan dat deze spaarbedragen onmiddellijk worden ingezet voor het inééns afboeken van vervangingsinvesteringen, zodat deze investeringen niet worden geactiveerd. Bij geactiveerde investeringen wordt de btw verrekend over de afschrijving en de rente in het begrotingsjaar.

Om recht te doen aan het principe "de vervuiler betaalt" wordt een gedifferentieerd riooltarief gehanteerd. Voor eigenaren van woningen heffen we een vast tarief en daarnaast wordt voor niet-woningen op basis van de WOZ-waarde een extra deel geheven. De tarieven rioolheffing worden vastgelegd in de verordening rioolheffing.

Het dekkingspercentage is 100%. Dit leidt tot de berekening van de kostendekking zoals opgenomen onder "Kostendekking van de verschillende heffingen" in 2024:

Om de stijging van het tarief te verminderen is een bedrag van € 343.715 onttrokken aan de egalisatievoorziening rioolheffing. Dit is een derde van de totale voorziening.

Liggelden

Deze rechten worden geheven ter zake van het gebruik van de gemeentelijke haven te Bourtange, de aanlegsteigers aan de Hoofdstraat te Ter Apel en de aanlegmogelijkheden aan weerszijden van de Westerstraatbrug te Ter Apel. De heffing is gebaseerd op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdeel a en b, van de Gemeentewet.

Marktgelden

Deze belasting wordt geheven voor het innemen van een standplaats op de markten. De heffing is gebaseerd op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdeel a van de Gemeentewet.

Leges

Onder deze naam worden rechten geheven ter zake van het genot van, door en of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten, genoemd in de legesverordening en de daarbij behorende tarieventabel. De belangrijkste heffingen in dit kader zijn de leges burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen en bouwvergunningen. Over de leges reisdocumenten moet nog opgemerkt worden dat het Rijk hiervoor maxima heeft vastgesteld. De gemeente Westerwolde brengt de maximale tarieven in rekening.

De tarieven die niet door het Rijk zijn vastgesteld worden met 3 procent verhoogd. Op een tariefsaanpassing van het rijk heeft de gemeente geen invloed, tenzij er een lager tarief dan het maximale in rekening wordt gebracht. De heffingen zijn gebaseerd op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdeel b, van de Gemeentewet.

Lijkbezorgingsrechten

Deze rechten worden geheven voor het gebruik van de begraafplaatsen en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaatsen. De heffing is gebaseerd op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet.

Belastingverhogingen:

In de begroting voor 2024 is rekening gehouden met de volgende verhogingen van de lokale heffingen:

- Onroerendezaakbelastingen (OZB) +5%
- Toeristenbelasting/Watertoeristenbelasting van € 1.25 naar € 1.40 p.p.p.n.
- Forensenbelasting +5%
- Afvalstoffenheffing vastrecht van € 293,00 naar € 341,40
- Vastrecht hoogbouw van € 333,00 naar € 385,80
- Rioolheffing van € 293 naar € 307,32
- Liggelden +5%
- Marktgeden +5%
- Lijkbezorgingsrechten +5%

Voor de raadsvergadering van december zullen hiervoor definitieve voorstellen gedaan worden.

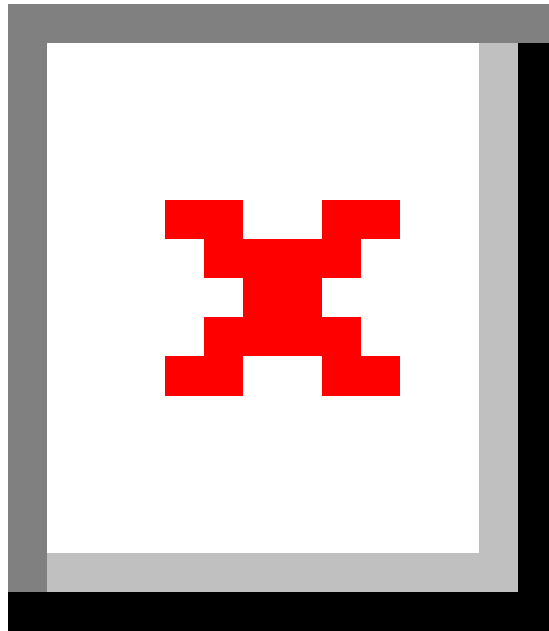
Kwijtschelding

Huishoudens met een inkomen op minimumniveau (jaarlijks vindt een inkomens- en vermogenstoets plaats) kunnen in de gemeente Westerwolde in aanmerking komen voor geheel of gedeeltelijke kwijtschelding van lokale belastingen en heffingen. In verreweg de meeste gevallen heeft de kwijtschelding betrekking op de afvalstoffenheffing. De kosten van onder meer de hierboven genoemde bouw-, overige- en secretarie leges komen niet voor kwijtschelding in aanmerking. Kwijtschelding wordt verleend op basis van 100 procent van de bijstandsnorm, waarbij ook een vermogenstoets plaats vindt. Afhankelijk van de inkomens- en vermogenstoets worden de woonlasten voor minima geheel of gedeeltelijk kwijtgescholden.

De gemeente Westerwolde beoordeelt de aanvragen niet zelf. Al jaren bestaat er een samenwerkingsverband met het Waterschap Hunze en Aa's. Door deze samenwerking hoeft belanghebbende slechts één aanvraag in te dienen bij het Noordelijk Belastingkantoor. Na een advies van het Noordelijk Belastingkantoor over al of niet verlenen van kwijtschelding verstuurt de gemeente de beschikking. Voor 2024 is hiervoor een bedrag geraamd van € 130.000.

Kostendekking van de verschillende heffingen

In onderstaande tabellen is een overzicht opgenomen van de kostendekking van de verschillende heffingen, waarvoor geldt dat deze niet meer dan kostendekkend mogen zijn.

Ontwikkeling lokale lastendruk

Het Centrum voor onderzoek van de Economie van de lokale lasten van de Rijksuniversiteit Groningen (COELO) presenteert jaarlijks de Atlas van de lokale lasten.

In deze Atlas heeft het COELO berekend dat de gemiddelde waarde van een woning in Westerwolde € 320.000 bedraagt.

Uitgaande van een gelijkblijvende WOZ-waarde, ontstaat de volgende ontwikkeling van de woonlasten voor 2024:

Aanslag	2023	2024
Onroerendezaakbelastingen	€ 429,84	€ 451,33
Afvalstoffenheffing vast recht	€ 293,00	€ 341,40
Afvalstoffenheffing 18 ledigingen	€ 45,54	€ 45,54
Rioolheffing	€ 293,00	€ 307,32
Totaal	€ 1.061,38	€ 1.145,59

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Onder weerstandsvermogen wordt in algemene zin verstaan de mogelijkheid om tegenvallers op te vangen. Het weerstandsvermogen van de gemeente Westerwolde wordt bepaald door twee componenten: de (financiële) risico's en de weerstandscapaciteit om deze risico's op te vangen.

Er is geen wettelijk grondslag die een minimum of maximum aan weerstandscapaciteit voorschrijft.

Deze paragraaf bestaat uit een inventarisatie van de weerstandscapaciteit en de risico's die zij op moeten vangen en een beoordeling van het weerstandsvermogen. Vanaf 2024 gaan wij minimaal twee keer per jaar (aansluitend bij de begroting en de jaarrekening) organisatie breed risicomangement toepassen. Riscicomangement is het (systematisch) opzetten, uitvoeren en bewaken van acties om risico's te detecteren, prioriteren en te analyseren en voor deze risico's beheersmaatregelen te bedenken, te selecteren en uit te voeren. Hieruit volgt een risicoanalyse die wij als oplegger voor de begroting 2024 gaan gebruiken. Bij het risicomangement proces worden de risico's gerelateerd aan de financiële weerstand en dit geeft inzicht in het weerstandsvermogen. Ook zijn aan het eind van deze paragraaf een aantal wettelijk voorgeschreven kengetallen opgenomen die behulpzaam kunnen zijn voor een beoordeling van de positie van de gemeente.

Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit wordt verstaan: het geheel aan financiële middelen dat beschikbaar is en aangewend kan worden om mogelijke risico's en omstandigheden op te vangen. De aanwezigheid van weerstandscapaciteit is belangrijk om te voorkomen dat ongewenste beleidswijzigingen moeten worden doorgevoerd wanneer zich niet afgedekte risico's voordoen.

De weerstandscapaciteit bestaat uit een incidenteel en een structureel deel, die beide worden gesplitst in onderdelen.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit het vrij aanwendbare deel van de algemene reserve, de begrotingsruimte en de post onvoorzien incidenteel. Deze capaciteit wordt aangewend om incidentele en, zo nu en dan, structurele financiële tegenvallers gedurende een begrotingsjaar op te vangen. In het volgende begrotingsjaar wordt, waar nodig, een oplossing gezocht voor tegenvallers met een structureel gevolg. De incidentele weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

Incidentele weerstandscapaciteit	Bedrag
---	---------------

Algemene reserve per 1.1.2024 (vrij aanwendbaar)	€ 15.427.000
Begrotingsruimte	€ 54.000
Onvoorzien	€ 200.000
Totaal	€ 15.681.000

Structurele weerstandscapaciteit

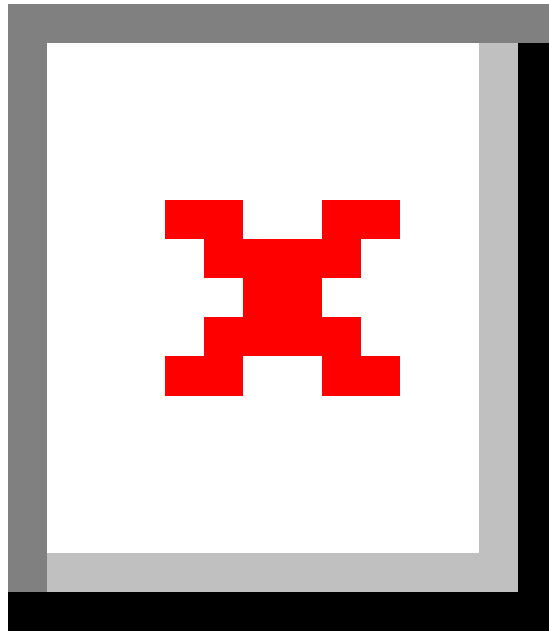
Deze weerstandscapaciteit wordt ingezet ter dekking van structurele tegenvallers, wanneer dekking op een andere manier niet lukt. De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit onvoorzien structureel en de onbenutte belastingcapaciteit. De begrotingsruimte kan ook tot de structurele weerstandscapaciteit gerekend worden, wanneer het meerjarenperspectief positief is. Voor de onbenutte belastingcapaciteit zit het tarief van de gemeente Westerwolde boven het redelijke peil. Hierdoor is de onbenutte belastingcapaciteit nihil.

Structurele weerstandscapaciteit	Bedrag
Onvoorzien	€ 200.000
Onbenutte belastingcapaciteit	€ 0
Begrotingsruimte na ombuigingen	€ 0
Totaal	€ 200.000

Risico's

Een risico is de kans op het optreden van een gebeurtenis met een negatief gevolg voor de gemeente. Een gemeente loopt tal van risico's. Een deel van de risico's wordt afgedekt door specifieke maatregelen. Voorbeelden hiervan zijn het afsluiten van verzekeringen en het inrichten van de Interne Controle. Naast de afgedekte risico's, loopt een gemeente ook altijd risico's die niet kunnen worden afgedekt. Om te voorkomen dat er ingrijpende beleidswijzigingen moeten worden doorgevoerd zijn de risico's geïnterpreteerd. Om risico's te kwantificeren dienen zowel de kans op als de impact van het risico te worden bepaald. Hieronder volgt een overzicht met de geïnterpreteerde risico's met een toelichting erop.

*Het incidentele risico van de terugkoopverplichting bedraagt € 500.000 echter de kans dat het zich gaat voordoen is ingeschat op 10%.

Echter als het risico zich voordoet is de impact het volledige bedrag. Derhalve staat het risico voor 100% opgenomen.

Voor de begroting 2024 worden de incidentele financiële risico's geschat op € 1.999.700 en de structurele financiële risico's op € 5.260.000.

Incidentele financiële risico's

- Leningen aan woningcorporaties: voor de woningbouwcorporatie Acantus heeft de gemeente een financiële garantstelling afgegeven. Dit betekent dat wanneer Acantus zelf niet aan haar aflossingsverplichting kan voldoen, de gemeente hiervoor zorg moet dragen. De kans dat dit zich voordoet, schatten wij in op 10%.
- Leningen aan deelnemingen: de gemeente heeft leningen verstrekt aan onder andere Enexis en bezit ook aandelen van Enexis. Het risico bestaat dat de leningen oninbaar

worden en om die reden afgeboekt moeten worden. De kans dat dit scenario zich voordoet, schatten wij in op 10%.

- Overige verstrekte leningen: de gemeente heeft aan diverse instellingen en bedrijven leningen verstrekt. Het risico bestaat dat de leningen oninbaar worden. De kans dat dit scenario zich voordoet, schatten wij in op 10%.
- Gewaarborgde geldleningen: aan diverse instellingen heeft de gemeente een financiële borgstelling afgegeven. Dit betekent dat wanneer de instelling zelf niet aan haar aflossingsverplichting kan voldoen, de gemeente hiervoor zorg moet dragen. De kans dat dit zich voordoet, schatten wij in op 10%.

Structurele financiële risico's

Onderhoud Openbaar Ruimte

De gemeente Westerwolde heeft een geografisch robuust gebied van maar 280 km². Het geheel vormt een betekenisvol geheel dat wij goed willen onderhouden, zodat wij ook in de toekomst optimaal gebruik kunnen blijven maken van de unieke kwaliteiten van ons gebied. Wij willen zo efficiënt mogelijk invulling geven aan het integraal beheer van onze openbare ruimte. Dit beheer willen wij zoveel mogelijk planmatig aanpakken. Hiervoor is het collegeprogramma leidend voor de ambitie en doelstelling. Daarom zullen nieuwe investeringen zo duurzaam mogelijk worden gerealiseerd passend binnen de financiële kaders.

Het onderhoud en beheer van kapitaalgoederen (o.a. wegen, groen, bruggen) zijn een belangrijke taak van de gemeente, omdat het publieke ruimte betreft en er een directe invloed is op het woon-, leef- en werkklimaat van inwoners en ondernemers. Het onderhoud van deze kapitaalgoederen vraagt structureel veel geld van de gemeente. Het onderhoud en beheer van de openbare ruimte is mede afhankelijk van de beschikbare financiële middelen. Vaak knelt het op dat punt en hier lopen wij een financieel risico. Het onderhoud niveau moet op een bepaald niveau komen te liggen (laag of basis). Om op dit niveau te blijven zal er blijvend in de openbare ruimte moeten worden geïnvesteerd, zonder dat wij door de onder grens heen zakken en aan kapitaalvernietiging doen. In 2024 wordt de nota Openbare Ruimte (NOR) voorgelegd aan de Raad en wordt zichtbaar welk financieel risico wij lopen. Voor nu schatten wij het structurele financiële risico in op € 1,5 miljoen.

Sociaal Domein

De financiële omvang van het sociaal domein (Jeugdzorg, Wmo en participatie) is vanaf 2016 enorm gestegen. De te besteden middelen voor de jeugdzorg, WMO en participatie leggen een groot beslag op de gemeentelijke middelen. Momenteel hebben wij te maken met hoge loon- en prijsindexaties die zorgaanbieders doorberekenen in hun tarieven. Anderzijds worden wij vanuit het gemeentefonds niet 100% gecompenseerd voor deze extreme loon- en prijsstijgingen. Om een sluitende begroting te presenteren zullen wij daarom behoedzaam onze budgetten moeten ramen binnen het sociaal domein. Dit brengt het financiële risico met zich mee dat de geraamde budgetten niet toereikend zijn om de loon- en prijsstijgingen op te kunnen vangen. De komende jaren hebben wij ook te maken met een stijging van het aantal cliënten voor met name huishoudelijke hulp (Wmo) en de zorg vanuit gecertificeerde instellingen (GI's) voor de Jeugdzorg. Vooral het abonnementstarief van € 19 per maand binnen de Wmo zorgt ervoor dat steeds meer mensen een beroep gaan doen op de Wmo. Voor komend jaar wordt het structurele (financiële)risico geschat op € 860.000.

Gemeenschappelijke regelingen

De gemeente participeert in diverse gemeenschappelijke regelingen (zie paragraaf Verbonden partijen). Bij diverse gemeenschappelijke regelingen wordt de afgelopen tijd

geconstateerd dat steeds vaker een beroep op de aangesloten gemeenten wordt gedaan. De financiële bijdrage die van de gemeenten gevraagd wordt stijgt in verband met versoerde bijdragen vanuit het Rijk. Zo zien we bij een aantal gemeenschappelijke regelingen dat er aanzienlijke maatregelen genomen moeten worden om de exploitatietekorten binnen de perken te houden. Wij gaan ervan uit dat de lastenverzwaring met maximaal 5% zal toenemen. Het feit is dat de gemeenten moeten bijdragen in het verlies en dat dit daarmee dus een financieel risico met zich meebrengt. Voor komend jaar schatte wij dit (financiële) risico in op € 440.000.

Grid NV

De gemeente Westerwolde is aandeelhouder in de Grid NV (Gezamenlijke Regionale ICT Dienst). In onze begroting 2024 is een bijdrage van € 1.632.000 aan de Grid opgenomen. De begroting 2024 van de Grid wordt in het najaar van 2023 in de aandeelhoudersvergadering van de Grid NV behandeld. Het risico bestaat dat de bijdrage van onze gemeente hoger uitvalt dan het geraamde bedrag. Wij schatten dit (financiële) risico in op € 160.000.

Extra middelen jeugdhulp (Algemene uitkering)

Stand van zaken

Het Rijk en de VNG werken al enige tijd aan de Hervormingsagenda jeugdzorg. Op 19 juni jl. is de hervormingsagenda Jeugd definitief vastgesteld, ondertekend en aangeboden aan de Tweede Kamer en Eerste Kamer. Vooruitlopend hierop zijn in de meicirculaire 2023 voor de jaren 2024 en 2025 aanvullende, incidentele middelen toegevoegd aan het gemeentefonds, in lijn met de financiële reeks van de uitspraak van de Commissie van Wijzen (CvW).

Financiële effecten akkoord hervormingsagenda jeugd

Over de jaren 2019 t/m 2025 zijn incidenteel aanvullende middelen voor jeugdzorg beschikbaar gesteld aan gemeenten. Voor de jaren 2026 en 2027 heeft het rijk middelen gereserveerd op de rijksbegroting.

Naast de besparingsopgave die volgt uit de uitspraak van de Commissie van Wijzen heeft het kabinet besloten tot het realiseren van een aanvullende besparing vanaf 2025 t/m 2027 van structureel € 511 miljoen, welke een Rijksverantwoordelijkheid is gemaakt. Concreet betekent dit dat het aan de Rijksoverheid is om de besparing in te vullen met (wettelijke) maatregelen. Het gaat daarbij om maatregelen waardoor gemeenten minder middelen nodig hebben of waarbij alternatieve inkomsten gegenereerd kunnen worden. Ook draagt het Rijk het budgettaire risico ingeval (een deel van) deze maatregelen geen of niet tijdig doorgang vinden.

Standpunt provincie

De provincies hebben de volgende richtlijn voor het financieel toezicht op de begroting en meerjarenraming 2024-2027 uitgebracht:

- Gemeenten mogen in de jaarschijven 2026 en 2027 de middelen zoals die in de Hervormingsagenda zijn afgesproken als structurele en reële raming meenemen in hun meerjarenraming. Concreet gaat het om respectievelijk € 284 miljoen (Westerwolde 2026 € 462.000) en € 211 miljoen (Westerwolde 2027 € 344.000)

Algemene uitkering gemeentefonds (ruimte onder het BCF-plafond)

Het BCF-plafond bedraagt € 3,7 miljard voor gemeenten in 2022. Als de gezamenlijke declaraties onder het plafond blijven wordt het verschil in het gemeentefonds gestort. Bij overschrijding van het plafond volgt een uitname. Bij de meicirculaire 2023 is de ruimte onder het BCF-plafond 2022 afgerekend. Dit heeft ook structurele gevolgen. Voor de begroting 2024 met bijbehorende meerjarenraming mag een positieve stelpost in de

berekening van de algemene uitkering worden opgenomen ter grootte van de ruimte onder het BCF-plafond 2022. Voor de gemeente Westerwolde betekent dit een stelpost ter grootte van maximaal € 504.000.

Terugkoopverplichting

Met betrekking tot de verkoop van het politiebureau in Ter Apel is met de politie een terugkoopverplichting afgesproken. Deze terugkoopverplichting is gebaseerd op de huidige verkoopprijs € 260.000 of hogere marktwaarde op dat moment. De beste inschatting op dit moment is dat de terugkoopverplichting een risico oplevert van € 500.000.

Cao-onderhandelingen 2024

Vooruitlopend op de Cao-onderhandelingen hebben wij in deze begroting rekening gehouden met een gemiddelde loonstijging van 3%. De vakbonden zetten echter in op een loonstijging van 8%. Per procent loonstijging lopen wij een (financieel) risico van € 220.000. Het totale structurele (financiële) risico schatten wij voor komend jaar in op € 1,1 miljoen.

Aanbesteding energie (gas/elektra)

Voor komend jaar staat er een aanbesteding gepland in regioverband voor energie (gas/elektra). Er is een inschatting gemaakt dat deze aanbesteding voor een stijging gaat zorgen van 4% op de huidige energielasten, gezien de stijgende tarieven die zich de laatste tijd voor doen. De stijging van 4% heeft voor ons een structureel (financieel) risico van € 100.000 tot gevolg.

Cybersecurity

Digitalisering brengt veel goeds in de organisatie. Onder meer efficiëntie, communicatie, sociale verbindingen, effectiviteit van ketens en innovatie. Daartegenover staan echter stevige veiligheidsrisico's. Groeiende afhankelijkheid van systemen heeft als keerzijde dat een hapering grote gevolgen kan hebben, zowel digitaal als in de fysieke leefomgeving. Informatie in systemen kan in verkeerde handen terechtkomen, gemanipuleerd worden, onbereikbaar worden of 'kwijt' raken met alle gevolgen van dien.

Gemeenten hebben een bijzondere positie bij het aanpakken en beheersbaar houden van deze risico's. Enerzijds kunnen wij zelf slachtoffer worden van systeemverstoring, datalekken en gedigitaliseerde criminaliteit. Anderzijds hebben wij veiligheidstaken rond deze risico's om de kans van maatschappelijke verstoring te verkleinen.

Gemeenten hebben hierin een belangrijke rol. Binnen de gemeentelijke organisatie zijn wij verantwoordelijk voor weerbare systemen en de veiligheid van informatie in die systemen. Zowel de veiligheidsrisico's, beschikbare tools en de te hanteren uitgangspunten zijn nog verre van uitgekristalliseerd. Toch is koersbepaling in digitale veiligheid als gemeente nu cruciaal vanwege de groeiende veiligheidsrisico's. Het is van belang in positie te komen, de beschikbare tools te operationaliseren en samen met publieke- en private partners risico's te beheersen. De investering die wij moeten doen om de risico's te minimaliseren hebben geprobeerd financieel in te schatten. Op dit moment schatten wij het financiële risico dat wij lopen in op € 500.000.

Niet te kwantificeren risico's

Rechtmatigheid en interne controle

De (interne) organisatie is verantwoordelijk voor een adequate inrichting van de administratieve organisatie en interne beheersing binnen de afdelingen alsmede voor het afleggen van verantwoording. Dat vraagt niet alleen om het inhoudelijk inrichten van processen en procedures, maar ook het inschatten van risico's, het inrichten van beheersmaatregelen en het afleggen van verantwoording. Om een adequate procesgang te kunnen borgen, zullen er procesbeschrijvingen opgesteld moeten worden, (interne) controlemaatregelen aangebracht worden in de lijn en verantwoording worden afgelegd over de uitvoering van deze controles. Het geheel zal ingebed moeten worden in de totale cyclus van beheersing met een duidelijke aansturing vanuit de organisatie aan de voorkant en een evaluatie van de uitkomsten aan de achterkant op managementniveau. De urgentie is hoog

met het oog op ontwikkelingen op het gebied van rechtmatigheid en het financiële perspectief van de gemeente. Vanaf 2023 moet het College van Burgemeester en Wethouders een rechtmatigheidsverklaring afgeven in het kader van rechtmatigheid. Op dit moment zijn wij bezig om ons interne controle proces te verbeteren en verder uit te breiden. De implementatie van dit proces vergt de nodige tijd en zullen wij gefaseerd doorvoeren in onze organisatie. In beginsel zullen niet alle onzekerheden en risico's te wij lopen volledig in beeld zijn. Wij proberen deze onzekerheden en risico's jaarlijks te optimaliseren.

Informatiebeveiliging & Privacy

Om te kunnen voldoen aan de eisen zoals gesteld in de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) is de beveiligingsorganisatie nu voor een deel ingericht. Er blijven hier risico's die niet gekwantificeerd kunnen worden. Dit zijn risico's zoals datalekken, cyberaanvallen, uitvallen van processen en het niet voldoen aan de AVG en BIO.

Personeelsbeleid

Steeds vaker zien wij dat het lastig is om goed gekwalificeerd personeel te werven en te behouden. Het risico bestaat daarbij dat wij onvoldoende expertise en/of capaciteit hebben. Door tijdelijke externe inhuur kunnen tegen extra kosten de meest kwetsbare functies worden ingevuld. Dit brengt een financieel risico met zich mee, waarvan de exacte hoogte vooraf lastig in te schatten valt. De komende periode zal vooral in het teken staan van de (door)ontwikkeling van medewerkers en teams.

Wethouderspensionen

Beide rechtsvoorgangers van de gemeente Westerwolde kenden verschillende handelwijzen met betrekking tot het treffen van een voorziening voor de wethouderspensionen. Voor alle pensioengerechtigden is thans een voorziening gevormd. Het beheer van de pensioenregelingen wordt niet in eigen beheer uitgevoerd, maar is ondergebracht bij een hierin gespecialiseerd bureau. Met betrekking tot deze post in de begroting blijft er sprake is van een bepaalde mate van onzekerheid, omdat de pensioenen de Cao-ontwikkelingen volgen. Ook kan het aantal pensioengerechtigden wijzigen door bv. overlijden Dit is lastig financieel te vertalen.

Herverdeling gemeentefonds

Het hoofddoel voor een nieuw verdeelstelsel was eenvoudig, uitlegbaarheid en een betere aansluiting bij de noodzakelijke kosten die gemeenten maken (met name in het sociaal domein). Dit heeft geresulteerd in een logischer en globalere indeling en een halvering van het aantal maatstaven. Het nieuwe verdeelstelsel gaat in op 1 januari 2023. Het herverdeeleffect voor de gemeente Westerwolde is € 5,56 per inwoner positief. Echter zijn de toekomstige ontwikkelingen van het gemeentefonds reden om dit als risico op te nemen. Het ravijnjaar vanaf 2026 betekent voor Westerwolde een terug val aan algemene uitkering van circa € 3,5 miljoen. Omdat wij grotendeels structureel beleid in onze exploitatie hebben opgenomen, is het een onmogelijke taak om vanaf 2026 een sluitende begroting op te leveren. Hoe het Rijk vanaf 2026 gaat meebewegen in deze begrotingstekorten is nog onzeker.

Financiële Kengetallen

Conform het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording zijn de zes kengetallen opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing bij de begroting en de jaarrekening.

Deze kengetallen zijn erop gericht om de raad op eenvoudige wijze inzicht te geven in de financiële positie (en het verloop daarvan) van de gemeente.

De zes kengetallen zijn in onderstaande tabel weergegeven en omvatten het volgende:

1. Netto schuldquote en de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

2. De solvabiliteitsratio
De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de medeoverheid in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.
3. Structurele exploitatieruimte
Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken.
4. Grondexploitatie
Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een gemeente relatief gering risico. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet die worden afgewaardeerd dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio.
5. Belastingcapaciteit
De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Het betreft hier de woonlasten meerpersoonshuishoudens in jaar t (het begrotingsjaar) ten opzichte van het landelijk gemiddelde in jaar t-1 (het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar), uitgedrukt in een percentage. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid.

Overzicht financiële kengetallen

Kengetallen	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Netto schuldquote	12%	12%	12%	12%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	17%	16%	17%	17%
Solvabiliteitsratio	51%	51%	51%	52%
Grondexploitatie	2,0%	2,0%	2,0%	3,0%
Structurele exploitatieruimte	2.0%	1.7%	-2.0%	-2.7%
Belastingcapaciteit	119%	119%	119%	119%

Met deze set van kengetallen wil de wetgever de raadsleden ondersteunen bij het geven van inzicht in de financiële positie van de gemeente.

De netto schuldquote is niet primair gericht op een beoordeling van het weerstandsvermogen, maar beoogt inzicht te geven in de mate waarin de vaste schuld van de gemeente drukt op de begroting. De provinciale toezichthouder beoordeelt een schuldquote onder de 90 procent als minst risicovol. Met een netto schuldquote van rond de 13 procent kan geconstateerd worden dat de schuldenlast van de gemeente niet excessief op de begroting drukt.

De weergegeven kengetallen voor solvabiliteitsrisico, structurele exploitatieruimte, grondexploitatie en belastingcapaciteit kunnen in de eerste plaats als aanvulling gezien worden op de beoordeling van het weerstandsvermogen. Ook mag tevens geconstateerd worden dat de risico's op de grondexploitatie beperkt zijn.

Conclusie

De gemeente Westerwolde beschikt over een incidentele weerstandscapaciteit van € 15.681.000 om de incidentele risico's van € 1.999.700 af te dekken en een structurele weerstandscapaciteit van € 200.000 teneinde de structurele risico's van € 5.260.000 op te vangen. De ruimte binnen de incidentele weerstandscapaciteit kan gebruikt worden om structurele tegenvallers gedurende een begrotingsjaar op te vangen. In het volgende begrotingsjaar wordt, waar nodig, een oplossing gezocht voor tegenvallers met een structureel gevolg. Met de begrotingstekorten van 2026 en 2027 lopen wij een groot financieel risico. Wij hebben niet de weerstandscapaciteit op deze tekorten vanaf 2026 op te vangen. Op korte termijn zullen er maatregelen toegepast moeten worden om deze tekorten te reduceren.

Financiering

Inleiding

In deze paragraaf staan het beleid m.b.t./ Treasury en het risicobeheer van de financieringsportefeuille centraal. De kaders hiervoor zijn vastgelegd in de wet Financiering Decentrale Overheden (Fido). Het belangrijkste uitgangspunt van deze wet is het beheersen van de risico's van de treasuryfunctie. Het doel van de wet Fido is om grote fluctuaties in de rentelasten van openbare lichamen te vermijden. De wet kent een onderscheid tussen regels voor korte en lange financiering. Het wettelijk kader is verder uitgewerkt in het treasurystatuut van de gemeente Westerwolde (vastgesteld 18 december 2018). Hierin staan de doelstellingen, verantwoordelijkheden, bevoegdheden en de administratieve organisatie rond het beheer van liquiditeiten van de gemeente op korte en lange termijn. De uitvoering en ontwikkelingen omtrent het financieringsbeleid worden in deze paragraaf toegelicht.

Schatkistbankieren

Het schatkistbankieren verplicht decentrale overheden hun overtollige middelen aan te houden in de Rijksschatkist. Schatkistbankieren vertaalt zich direct in een lagere staatsschuld, doordat dit bedrag de externe financieringsbehoefte van de Staat vermindert. Voor het schatkistbankieren geldt een drempelbedrag om het dagelijkse kasbeheer te vereenvoudigen. Dit houdt in dat een bedrag lager dan het drempelbedrag buiten de schatkist gehouden mag worden. Het drempelbedrag is gelijk aan 2% van het begrotingstotaal, waarbij het minimaal € 1.000.000 bedraagt. Voor 2024 bedraagt het drempelbedrag € 2.403.260.

Risicobeheer

Met betrekking tot risicobeheer gelden de volgende algemene uitgangspunten:

- De gemeente mag leningen of garanties uit hoofde van de "publieke taak" uitsluitend verstrekken aan door de gemeenteraad goedgekeurde derde partijen, waarbij vooraf advies wordt ingewonnen over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij;
- De gemeente mag middelen uitzetten uit hoofde van de treasuryfunctie indien deze uitzettingen een prudent karakter hebben en niet zijn gericht op het genereren van inkomen door het lopen van overmatig risico;

Rentevisie

Om een afgewogen keuze te maken welke vorm van financiering op enig moment aantrekkelijk is, mag een rentevisie niet ontbreken. Een rentevisie geeft een verwachting

weer van de ontwikkeling van de rentestand in de toekomst. Wij maken gebruik van de rentevisie die de BNG regelmatig publiceert en actualiseert op haar website.

Kasgeldlimiet, financieringsbehoefte en renterisiconorm

Voor het beheersen van renterisico's gelden twee richtlijnen, te weten de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Om de renterisiconorm te kunnen bepalen is inzicht in de leningenportefeuille (ofwel de financieringsbehoefte) noodzakelijk.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft de limiet aan voor de vlottende schuld van een gemeente. De hoogte van de kasgeldlimiet is wettelijk vastgesteld op 8,5% van het begrotingstotaal. Het is toegestaan de kasgeldlimiet gedurende twee kwartalen achtereen te overschrijden zonder de toezichthouder hierover te informeren.

Met een begrotingstotaal van € 120.163.000, mag de gemeente Westerwolde de financieringsbehoefte in 2024 voor € 10.213.855 dekken met kort geld.

Financieringsbehoefte

Per 1 januari 2024 bedragen de opgenomen vaste geldleningen € 21.899.553,-. Hiervan is € 1.416.785,- aan Acantus verstrekt.

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in dat de jaarlijks verplichte aflossingen en renteherzieningen op vaste schulden niet meer mogen bedragen dan 20 procent van het begrotingstotaal. Voor onze gemeente betekent dit een absolute norm van 20 procent van € 120.163.000 miljoen (stand 28 september 2023) is € 24.032.600 miljoen. De gehele leningenportefeuille is afgesloten met een vast rentepercentage; renteherzieningen worden voornamelijk niet verwacht. De verwachte aflossingen in 2024 bedragen ruim € 1.666 miljoen. De gemeente Westerwolde blijft dus ruimschoots binnen de renterisiconorm; ook op de lange termijn.

Berekening renterisiconorm (bedragen x € 1.000)

	Componenten	2024	2025	2026	2027
1	Renteherzieningen	0	0	0	0
2	Aflossingen	1.666	1.546	1.500	1.500
3	Renterisico (1+2)	1.666	1.546	1.500	1.500
4	Renterisiconorm	24.032	23.475	21.996	21.600
5	Ruimte	22.366	21.929	20.496	21.100
	Begrotingstotaal	120.163	117.375	109.981	108.003
	Percentage	20%	20%	20%	20%
	Renterisiconorm	24.032	23.475	21.996	21.600

Kasbeheer

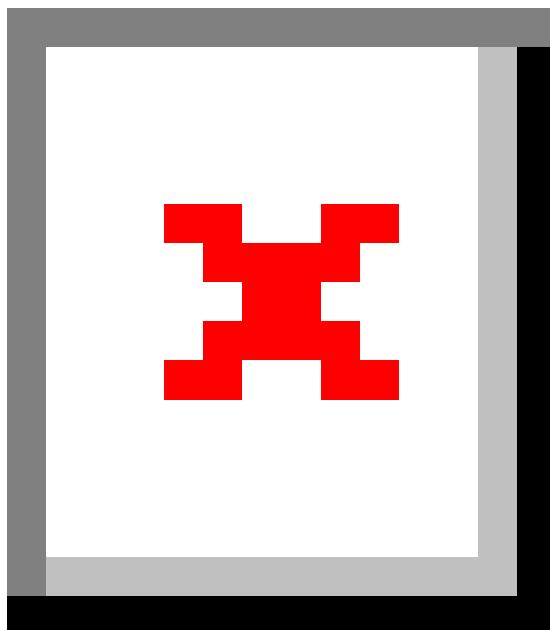
et kasgeldbeheer heeft betrekking op geldstromenbeheer en saldo- en liquiditeitenbeheer korter dan één jaar. Het betalingsverkeer wordt zoveel mogelijk via één bank, de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), uitgevoerd. Door gebruik te maken van de overeenkomst, financiële dienstverlening van deze bank, wordt een optimaal rendement bereikt. Teneinde de kosten van het geldstromenbeheer te beperken, wordt:

- Het liquiditeitsgebruik beperkt door de geldstromen op gemeenteniveau op elkaar en de liquiditeitsplanning af te stemmen. Hierbij wordt erop toegezien dat de liquiditeitspositie voldoende is om te garanderen dat de verplichtingen tijdig kunnen worden voldaan;
- Het betalingsverkeer zoveel mogelijk elektronisch uitgevoerd door één bank (BNG).

Renteschema

De rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening in de begroting is uiteengezet in onderstaand renteschema.

Taakveld Treasury

Alle rentelasten en -baten worden centraal begroot op het taakveld Treasury. Van daaruit wordt het rentesaldo toegerekend aan de verschillende taakvelden. Omdat de renteomslag op een half procent wordt afgerond, ontstaat er een renteresultaat op het taakveld Treasury.

Onderhoud Kapitaalgoederen

Inleiding

De paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen geeft een dwarsdoorsnede van de begroting. Lasten van onderhoud van kapitaalgoederen kunnen op diverse programma's voorkomen. Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een groot deel van de begroting gemoeid. Daarom zijn voor een helder en volledig overzicht het beleidskader en de hieruit voortvloeiende financiële consequenties van de belangrijkste kapitaalgoederen in deze paragraaf samengevat.

In de openbare ruimte wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Voor al die activiteiten zijn kapitaalgoederen nodig. Deze worden als volgt ingedeeld:

- Infrastructuur (wegen, straten, pleinen, rioleringen, kunstwerken, waterwegen en havens);
- Voorzieningen (openbaar groen, begraafplaatsen, sportfaciliteiten, verlichting);
- Gemeentelijk vastgoed (scholen, sportgebouwen, gemeentehuis, welzijn, cultuur etc.).

De gemeenteraad geeft de kaders aan voor de inrichting van het onderhoud en het beoogde onderhoudsniveau voor het openbaar groen, water, riolering, wegen, kunstwerken (bruggen) en gebouwen. Dat kan zij doen in nota's en beleidsplannen, maar in geval van kleinere wijzigingen ook in deze paragraaf.

Het beleid voor het onderhoud van de kapitaalgoederen is in diverse nota's verwoord:

- Bomenbeleidsplan;
- Instandhoudingsplan kunstwerken (bruggenonderhoud);
- Nota openbare verlichting;
- Nota openbare ruimte;
- Gemeentelijk verkeers- en vervoersplan;
- Nota onderhoud gemeentelijke gebouwen;
- Regionaal Waterplan;
- Afvalwaterplan/Verbreed gemeentelijk rioleringsplan 2021-2025.

Behalve deze nota's zijn er diverse beheerplannen voor specifieke onderdelen als wegen, verlichting, bruggen, waterlopen en groen. Dit zijn feitelijk de inventarisaties en uitvoeringsplannen van de verschillende beleidsnota's en worden door het college vastgesteld.

Bomenbeleidsplan

De gemeente heeft momenteel 69.000 bomen langs gemeentelijke wegen in het digitale beheerspakket geregistreerd. Daarnaast zijn er nog meer dan 20.000 bomen in parken, coulissen en bospercelen. Kaders voor de bescherming, het behoud en diversiteit van de bomen staan in dit beleidsplan opgenomen.

Instandhoudingsplan Kunstwerken

De raad heeft begin 2022 het instandhoudingsplan kunstwerken vastgesteld waarin het bruggenonderhoud is geregeld. Op basis van meldingen en bruginspecties wordt jaarlijks een selectie gemaakt van bruggen die voor onderhoud in aanmerking komen. De bruggen in slechte staat en bruggen op strategisch belangrijk plekken die onderhoud nodig hebben, krijgen de grootste prioriteit. De meeste bruggen bevinden zich in een matig tot redelijke staat van onderhoud. Binnen de beschikbaar gestelde budgetten willen we zo goed mogelijk uitvoering geven aan de maatregelen. Dit kan op onderdelen leiden tot herprioritering. In de begroting is geen rekening gehouden met vervanging van bruggen.

Nota openbare verlichting

In april 2019 is het beleidsplan openbare verlichting 2019-2023 door de raad vastgesteld. In het plan zijn de beleidskeuzes uitgewerkt naar een vijf jarig uitvoeringsplan. De hoofddoelstellingen betreffen: energiebesparing op stroomverbruik, vervanging verouderde

installaties en masten, toepassen dynamische verlichtingssystemen, reductie van lichtvervuiling en inzichtelijker maken van exploitatiekosten.

Nota openbare ruimte

De nota openbare ruimte (NOR) is in september 2020 door de raad vastgesteld. De NOR bevat de kaders van de verschillende disciplines (groen, wegen, bruggen, oevers, etc.) en is bedoeld om een integraal beeld te geven van de kaders voor het beheer- en onderhoud van de objecten in de openbare ruimte. Op basis van meldingen en wegininspecties wordt jaarlijks een selectie gemaakt van wegen, wandel- en fietspaden die voor onderhoud in aanmerking komen. Binnen de beschikbaar gestelde budgetten zullen we zo goed mogelijk uitvoering geven aan de maatregelen. Dit kan op onderdelen leiden tot herprioritering.

Gemeentelijk verkeers- en vervoersplan

In juni 2021 is het gemeentelijk verkeers- en vervoersplan (GVVP) door de raad vastgesteld. In het GVVP staan de kaders opgenomen hoe de gemeente met bepaalde keuzes omgaat zoals zonebeleid, bebording, belijning, etc. Een belangrijk onderdeel van het GVVP is het risico gestuurd aanpakken van gevaarlijke knelpunten in de openbare ruimte. In 2023 wordt de top 5 van gevaarlijke punten aangepakt.

Nota onderhoud gemeentelijke gebouwen

In de 'Nota Onderhoud Gemeentelijke Gebouwen Westerwolde' is al het groot- en planmatig onderhoud opgenomen voor alle gemeentelijke gebouwen. Ook wordt hierin de landelijke verduurzamingsopgave opgenomen dat van toepassing is op gemeentelijke gebouwen (minimaal label C in 2023 en minimaal label A in 2030). Alle gemeentelijke gebouwen worden daarmee opgenomen in een voorziening.

Regionaal Waterplan

In 2019 is samen met gemeenten in Groningen en Drenthe een nieuw bestuurlijk Waterakkoord gesloten. Afgeleid daarvan is in 2020 een regionaal waterplan opgesteld voor de gemeenten in Oost-Groningen samen met het Waterschap met een looptijd tot en met 2025. Daarvan afgeleid is in Westerwolde eind 2020 een eigen verbreed gemeentelijk rioleringsplan (vGRP) door de raad vastgesteld.

Verbreed gemeentelijk rioleringsplan 2021-2025

Het verbreed gemeentelijk rioleringsplan 2021-2025 is in december 2020 door de raad vastgesteld en heeft een looptijd tot en met 2025. De reiniging en inspecties die in 2023 zullen worden afgerond leiden tot een uitvoeringsplan van vijf jaar. De jaarschijf 2023 zal worden uitgevoerd. Met name het renoveren en eventueel vervangen van slechte delen van het vrijvervalriool staat op de planning. Het telemetrie systeem is vernieuwd en de gegevens die daarmee worden verzameld geven een goed beeld van de werking van ons rioolstelsel. Ook is er een netwerk van waterpeilbuizen aangelegd om het grondwater te meten om maatregelen in het kader van de klimaatverandering te kunnen nemen.

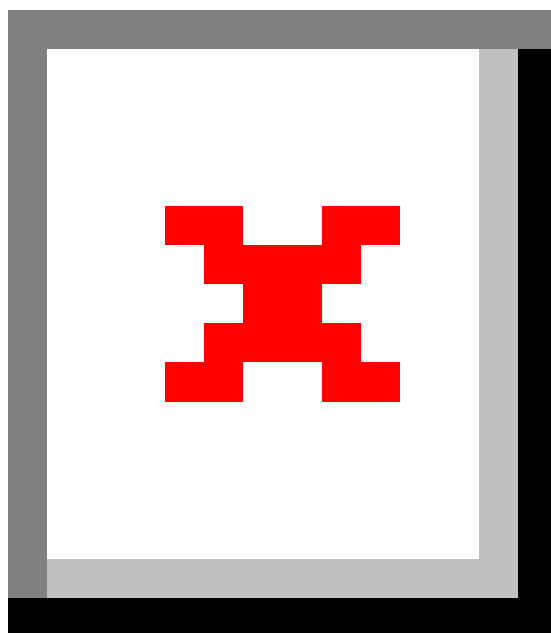
Vervangingsinvesteringen in tractiemiddelen

Team openbare werken beschikt over een hoeveelheid materieel (voertuigen, tractie, werkmaterieel en gereedschappen) wat wordt ingezet bij het uitvoeren van beheer- en onderhoudstaken in de openbare ruimte. Om ook in de toekomst het wagen- en machinepark voor de buitendienst adequaat op peil te houden en de bijbehorende kosten in beeld te brengen, is een meerjarig vervangingsplan opgesteld. De te verwachten noodzakelijke investeringen op basis van leeftijd, inzet en technische onderhoudstoestand van het materieel zijn hierin aangegeven. Alle tractiemiddelen bereiken op een gegeven moment een punt waarop ze vervangen moeten worden, omdat de reparaties en onderhoudskosten te

hoog worden, de dienstverlening niet meer kan worden gegarandeerd of bepaalde taken niet meer kunnen worden uitgevoerd.

Enkele belangrijke feiten uit het tractieplan zijn de volgende. Er zijn in Westerwolde 200 tractiemiddelen aanwezig met een totale waarde van € 3,8 miljoen. De gemiddelde waarde per actief bedraagt € 19.000. Alleen tractiemiddelen met een aanschafwaarde van groter dan € 20.000 worden als investering beschouwd en aldus afgeschreven gedurende de economische levensduur, met een restwaarde van 5%. Deze activeringsgrens is in lijn met de financiële verordening. Van de investeringen worden de kapitaallasten in de begroting opgenomen. Onderhoudslasten zijn in het plan gebaseerd op normeringen. Aanschaffingen van minder dan € 20.000 worden betaald uit de lopende exploitatiebegroting. Door deze laatste uitgaven goed te plannen, en door investeringen te dekken uit al gereserveerde vrijgevallen kapitaallasten, is er – behoudens inflatieaanpassingen – op dit moment voldoende dekking in de begroting en meerjarenraming aanwezig om de vervangingen en het onderhoud uit het tractieplan te kunnen dekken. Dat is goed nieuws! Desondanks is een belangrijk aandachtspunt dat we bij elke vervanging blijven nadenken over nut/noodzaak en altijd een zorgvuldige afweging maken tussen het zelf uitvoeren van werkzaamheden en uitbesteden.

In onderstaand overzicht zijn de tractiemiddelen opgenomen die de komende vier jaren volgens de planning moeten worden vervangen. Het tractieplan is opgesteld met het prijspeil 1 juli 2021. Om die reden hebben wij moeten concluderen dat de investeringsbedragen voor 2023 zoals deze zijn genoemd in het plan niet voldoende zijn. Het is echter op dit moment lastig om de juiste prijzen te bepalen. Vanwege de risico's en onzekerheden in de huidige markt geven veel leveranciers geen prijzen af. De prijzen die wél worden afgegeven zijn aan grote schommeling onderhevig. Daarom hebben wij vooralsnog rekening gehouden met een theoretische prijsstijging van 15% ten op zichte van het prijspeil 1 juli 2021. De bedragen voor het jaar 2023 zijn daarop aangepast en de bijbehorende lasten zijn in de begroting opgenomen. Voor de jaren na 2023 is vooralsnog uitgegaan van het prijspeil uit het tractieplan. Worden die kredieten in de komende jaren daadwerkelijk aangevraagd, dan moeten ook deze bedragen worden herzien naar actueel prijspeil.

Programma's	Lasten kapitaalgoederen			
	2024	2025	2026	2027
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	274.921	274.919	258.971	252.823
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	10.099	10.099	10.099	10.078
3 Mooi Wonen in Westerwolde	77.775	77.775	77.775	77.775
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	598.134	618.616	798.960	895.538
5 Groen en duurzaam Westerwolde	961.146	883.830	849.234	845.491
6 Asiel in Westerwolde	0	0	0	0
7 Onderwijs in Westerwolde	1.090.985	1.064.543	1.049.245	1.030.448
8 Organisatie & Bestuur	8.343	8.343	8.343	0

Programma's	Lasten kapitaalgoederen			
	2024	2025	2026	2027
Algemene dekkingsmiddelen	-206.087	-200.087	-194.087	-188.087
Overhead	27.973	23.531	12.636	11.048
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0
Onvoorzien	0	0	0	0
Activa indirecte producten	0	0	0	0
	2.843.291	2.761.570	2.871.177	2.935.115
Kapitaallasten Staat van activa	2.843.291	2.761.570	2.871.177	2.935.115
Waarvan gedekt door reserve	-265.052	-331.168	-353.408	-353.408
Totaal	2.578.239	2.430.402	2.517.769	2.581.707

Bedrijfsvoering Westerwolde

Bedrijfsvoering algemeen

Na de langdurige corona-periode is onze organisatie gewend geraakt aan het hybride werken. Dit betekent vanuit huis, op het gemeentehuis of op welke plek dan ook zullen collega's kunnen inloggen op het netwerk en zo aan het werk kunnen. Deze nieuwe manier van werken heeft invloed op de bedrijfsvoering. Naast het faciliteren van zaken, is het ook van belang om grip te houden op de manier van werken op afstand. Zaken als beveiliging en archivering zijn hierbij van belang. In 2024 zullen we verder gaan in het formaliseren en optimaliseren van deze zaken.

HRM

In 2024 gaan we het volgende doen:

Wij willen medewerkers aan ons binden.

Wij zijn een aantrekkelijke werkgever op de arbeidsmarkt. Wij kennen onze arbeidsmarktpositie en werken actief aan het versterken van ons werkgeversmerk. Wij bieden aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden zoals onze cao-mogelijkheden biedt tot lokale invulling te geven aan onderwerpen als reiskosten woon-werk en thuiswerk(vergoeding), maar ook (betaald) ouderschapsverlof en andere levensfase gerichte verlofmogelijkheden. Het werven en selecteren van de juiste medewerkers blijft één van de kritische factoren voor het succes van onze organisatie. Onze opgave is dan ook de juiste mensen binnen te halen, hen te binden en boeien en zich te laten ontwikkelen. De gemeente Westerwolde wil een aantrekkelijke werkgever zijn door een stimulerende, uitdagende werkomgeving te bieden waar de strategische opgaven, transities en ontwikkelkansen van Westerwolde succesvol tot uitvoering worden gebracht en waar volop ruimte is voor professionele ontwikkeling.

Verwachte resultaten voor 2024:

- Verdere uitwerking levensfase gerichte verlofmogelijkheden;
- Verdere samenwerking op gebied arbeidsmarkt buurgemeenten;
- Uitwerking van het vastgesteld van een werving en selectiebeleid.

Daarnaast vinden wij het belangrijk dat medewerkers hun werk zo goed en veilig mogelijk uitvoeren. Dat medewerkers de manier waarop gewerkt als prettig ervaren zodat dit bijdraagt aan kwalitatief goede maatschappelijke dienstverlening. Dit beleid beoogt bij te dragen aan preventie van arbeidsongevallen en uitval van medewerkers met als uiteindelijk doel het verhogen van de inzetbaarheid van alle medewerkers van de gemeente.

Verwachte resultaten 2024:

- Basis arbobeleidsdocument vast te stellen en een nadere uitwerking daarvan in 2024;

- Uitvoering van de risico-inventarisatie en –evaluatie (RI&E), periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek (PAGO) en preventief medisch onderzoek (PMO).

Nieuwe medewerkers krijgen een vliegende start in ons introductieprogramma.

Werken voor Westerwolde betekent persoonlijke groei, leren en ontwikkelen. Wij investeren in bekendheid bij MBO en HBO/Universiteiten van onze beeldmerk (o.a. gastcolleges geven en stageplekken aanbieden), maar ook door op regionale en lokale evenementen in beeld als werkgever te zijn (o.a. de jaarlijkse landbouwbeurs in Vlagtwedde).

Verwachte resultaten voor 2024:

- Gastcolleges verzorgen voor MBO en HBO/Universiteiten opzetten en waar mogelijk uitvoeren;
- Streven dat elk team/afdeling minimaal een stageplek aanbiedt, c.q. de mogelijkheid minimaal verkent.

Wij streven naar een stevige vaste personeelsbezetting en onderbouwen wanneer het werk vraagt om flexibele inzet van personeel door middel van externe inhuur.

Dashboards op de bedrijfsvoering met ken- en stuurinformatie en goed werkend formatie- en bezettingsbeleid zijn daarbij het uitgangspunt en sterk leidend in beslissingen omtrent hoe we werven en waar we dat doen.

Verwachte resultaten voor 2024:

- Er komen in 2024 dashboards HRM waarbij er een benchmark mogelijk is met de gegevens die vanuit het A&O Fonds Personeelsmonitor worden gepubliceerd. Deze getallen zijn dan gericht op andere Nederlandse gemeenten met een grootte van 20.000 tot 50.000 inwoners;
- Formatiebeleid verder ontwikkelen voor toekomstige (arbeidsmarkt)ontwikkelingen en ambities gemeente;
- De aanbesteding externe inhuur voor detachings-/uitzendkrachten zal plaatsvinden.

Wij willen medewerkers boeien en behouden en kansen bieden om binnen de organisatie te leren, ontwikkelen en bewegen.

Dat is een samenspel van werkgever en werknemer. Wij bouwen aan een toekomstbestendige organisatie door strategische personeelsplanning, waarbij de samenstelling en inrichting van de organisatie congruent zijn met bestuurlijke doelen en maatschappelijke opgaven. Wij zorgen dat de daarvoor benodigde inzichten op orde zijn. Medewerkers kunnen bewegen binnen de organisatie: wij hebben onze doorstroomkansen in beeld, kennen ons divers talent en weten beweging te realiseren. Wij investeren in de permanente ontwikkeling van onze medewerkers -in gelijk tempo met hun vakgebied- en stimuleren vitaliteit en duurzame inzetbaarheid. Wij ontwikkelen een visie op talentmanagement. Wij identificeren factoren die belemmerend zijn voor doorstroom en continuïteit.

Verwachte resultaten voor 2024:

- Eerste verkenning werken met individueel werkplan;
- Iedere medewerker aanzet persoonlijk ontwikkelingsplan;
- Eerste proef met benoemen resultaatgerichte samenwerking en werkzaamheden;
- Verder gaan met inzet DISCOVER talentanalyse voor medewerkers.

Wet Open Overheid

In 2023 is het project implementatie Wet open overheid (hierna: Woo) gestart, wat een 5 tot 8-jaren plan behelst. De Woo beoogt een transparantere overheid en daarom dien zoveel mogelijk overheidsinformatie openbaar gemaakt te worden, zodat iedere burger toegang heeft tot deze informatie. Het is de bedoeling dat uiteindelijk elf informatiecategorieën door de gemeente Westerwolde uit eigen beweging openbaar gemaakt worden op een online platform.

Het schema hieronder benoemt elf informatiecategorieën en de status binnen de gemeente Westerwolde. De status groen betekent dat de gemeente voldoet aan de vereisten uit de

Woo. Een oranje status betekent dat de organisatie gedeeltelijk voldoet. Rood betekent dat de desbetreffende categorie nog niet voldoet aan de vereisten uit de Woo. Op dit moment geldt de wettelijke verplichting om actief te openbaren alléén voor informatiecategorie 1. De eerstvolgende(n) waarmee we aan de slag gaan zijn: de Woo-verzoeken en –besluiten, organisatiegegevens en vergaderstukken.

Categorie	Status
1 Wet- en regelgeving	Groen
2 Organisatiegegevens	Oranje
3 Agenda- en besluitstukken	Groen
4 Vergaderstukken	Oranje
5 Adviezen	Rood
6 Convenanten	Rood
7 Jaarplannen en -verslagen	Oranje
8 Woo-verzoeken/-besluiten	Oranje
9 Onderzoeken	Rood
10 Beschikkingen	Rood
11 Klachten	Rood

Naast het actief openbaren van de informatiecategorieën gaan we de informatiehuishouding van de gemeente Westerwolde op orde brengen. De implementatie van de Woo loopt door tot waarschijnlijk eind 2028.

Informatievoorziening en automatisering

Informatiemanagementstrategie

Onze strategie voor informatiemanagement voor de komende jaren is tweeledig. Enerzijds dient de gemeente te voldoen aan wetgeving en uitvoering te geven aan gemeentelijk beleid. Anderzijds hebben we de ambitie om te groeien naar een volwassen informatie gestuurde organisatie.

Een goede start is dat we al een belangrijke stap hebben gezet in het volwassen maken van ons informatiemanagementteam. Dit team zal de organisatie in beweging brengen om stapsgewijs te groeien in eigenaarschap en volwassenheid. Het zal bijdragen aan een cultuurverandering die nodig is om informatie centraal te stellen in onze besluitvorming en dienstverlening.

In de steeds meer digitaliserende wereld is de gemeente Westerwolde op zoek naar manieren hoe zij hun ICT efficiënter en effectiever in kunnen zetten. Door middel van benchmarking krijgt de gemeente inzicht in de relatie tussen de ICT-kosten en de kwaliteit van de ICT in de organisatie. Op basis hiervan kan de gemeente verbeterpunten in kaart brengen.

Verder krijgt de planvorming vorm en inhoud aan de hand van vijf strategische thema's:

1. Bedrijfsvoering en contractmanagement

In het jaar 2024 is er een onmiskenbare verschuiving gaande binnen onze gemeente, waarin informatie en informatievoorziening een steeds prominentere rol spelen. Deze transformatie wordt gedreven door verschillende factoren die onze aandacht en investeringen vereisen. Hieronder bespreken we waarom informatie zo cruciaal is geworden en wat de specifieke uitdagingen en kansen zijn waar we als gemeente voor staan.

Om deze uitdagingen in goede banen te leiden, moeten we grip krijgen op onze leveranciers. We moeten effectieve contractbeheerpraktijken aannemen, service level agreements (SLA's) bewaken en nauwlettend toezicht houden op prestaties.

2. Applicatielandschap

Onze gemeente wordt geconfronteerd met actuele vraagstukken die de aandacht vragen van onze informatievoorziening. Eén van deze uitdagingen is de cloudmigratie van applicaties. Het migreren naar de cloud biedt flexibiliteit, schaalbaarheid en kostenefficiëntie, maar vereist ook een zorgvuldige planning en beveiligingsmaatregelen.

We zien een verschuiving van kosten van traditionele ICT naar modernere oplossingen zoals cloudservices en software-as-a-service (SaaS).

3. Infrastructuur en faciliteiten

Informatie is de levensader van onze moderne samenleving geworden. Het stelt ons in staat om efficiënter te werken, betere beslissingen te nemen en onze dienstverlening aan inwoners en bedrijven te verbeteren. Het biedt inzicht in trends, kansen en risico's en is een drijvende kracht achter innovatie en groei.

We zullen daarom blijven investeren in technologische en organisatorische maatregelen om onze digitale activa te beschermen en te voldoen aan de wettelijke vereisten met het oog op een veilige en betrouwbare dienstverlening aan onze inwoners. Een moderne, veilige digitale werkomgeving is hierin cruciaal.

4. Security

Bij de ontwikkelingen die op gemeenten afkomen moeten we blijven voldoen aan wet- en regelgeving, zoals de BIO 2.0 (Baseline Informatiebeveiliging Overheid), de Wpg (Wet politiegegevens), de Woo (Wet open overheid) en de DSO (Digitale Stelsel Omgevingswet). Deze wetten en regels hebben betrekking op gegevensbeheer, transparantie en de toegankelijkheid van informatie. Het is onze verantwoordelijkheid om te voldoen aan wetgeving en dit vereist investeringen in beveiligingsmaatregelen, gegevensbeheer en de openbaarheid van bestuur.

Met de komst van Europese wetgeving zoals de NIS2 (Netwerk- en Informatiesystemen Richtlijn 2) wordt het beleggen van eigenaarschap nog belangrijker. De NIS2 legt de nadruk op het waarborgen van de betrouwbaarheid en veiligheid van informatie- en communicatiesystemen en heeft directe gevolgen voor onze gemeentelijke operaties.

Risicomanagement

Binnen deze context is risicomanagement en informatiebeveiliging van het hoogste belang. Bestuurders en managers hebben een expliciete rol in het beheersen van risico's en het waarborgen van de informatiebeveiliging. Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor de informatiebeveiliging van de gemeente en het beschermen van de privacy van onze inwoners. Zij dragen de eindverantwoordelijkheid voor het vaststellen van beleid en maatregelen om deze doelen te bereiken. Het management heeft een cruciale rol bij het inrichten van processen en systemen en het beoordelen en accepteren van risico's. Het weloverwogen accepteren of mitigeren van risico's is een integraal onderdeel van deze verantwoordelijkheid.

5. Veranderorganisatie

Omdat we in een tijd leven waar digitale innovaties zich in een snel tempo opvolgen is het cruciaal dat de gemeentelijke organisatie met deze veranderingen meegroeit. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het meer datagedreven werken en het steeds meer toepassen van kunstmatige intelligentie (AI). Om dergelijke veranderingen planmatig te omarmen wordt gemeentebreed gewerkt volgens de methodiek Projectmatig Creëren.

Communicatie

De wereld verandert. De manier waarop mensen met elkaar omgaan verandert. En de gemeente Westerwolde verandert mee. We leven in een netwerkmaatschappij. Een wereld waarin mensen altijd in verbinding staan via (sociale) netwerken. En waarin verschillende veranderingen tegelijk gebeuren. Ook in de communicatie is er de afgelopen jaren veel gebeurd.

Belangrijke ontwikkelingen zijn:

- meer eigen verantwoordelijkheid;
- inwoners die meer met eigen ideeën en plannen komen;
- een overheid die mee doet in plaats van inwoners die meedoen in plannen van de overheid;
- meer verschillende nieuwsbronnen en communicatiekanalen waar mensen met elkaar praten;
- overheden en organisaties hebben steeds minder over mensen te zeggen;
- mensen willen steeds vaker weten wat de overheid allemaal doet en wat dit voor hen betekent.

Bij deze ontwikkelingen hoort een gemeente die weet wat er speelt bij de inwoners en zich aansluit bij acties van inwoners. Een gemeente die duidelijk maakt waar ze voor staat en die informatie uit zichzelf bekendmaakt. En een gemeente die luistert naar haar inwoners en het gesprek met hen aangaat. Online en offline.

De komende jaren gaan we daarom meer in gesprek. En niet alleen maar vertellen. We vinden het belangrijk dat onze inwoners, ondernemers, organisaties, verenigingen en anderen zich welkom, gehoord en belangrijk voelen. We vragen onze inwoners bij het begin van het maken van onze plannen al om mee te denken. Om zo te horen wat zij ervan vinden. Om hier als organisatie beter in te worden helpt team communicatie collega's met het betrekken van inwoners bij projecten. Ook helpt zij collega's met het schrijven van brieven en teksten die makkelijk te begrijpen zijn.

De medewerkers van team communicatie geven advies aan het gemeentebestuur, het management en de medewerkers. Het team let op nieuwe ontwikkelingen en bekijkt welke ontwikkelingen hen kunnen helpen om de doelen van de gemeente te bereiken. Daarnaast is team communicatie intensief betrokken bij de advisering over de situatie rond asielopvang in ter Apel.

Branding en Promotie

Westerwolde heeft veel te bieden. Denk aan toerisme, recreatie, cultuurgeschiedenis en natuur. We zijn altijd bezig het merk Westerwolde op de kaart te zetten. Om zo meer toeristen, inwoners en ondernemers naar onze gemeente te krijgen. Samen met onze inwoners, ondernemers, organisaties en verenigingen laten we zien wat Cittaslow Westerwolde zo aantrekkelijk maakt.

Doelstellingen

- Van "vertellen" naar "in gesprek gaan". We willen onze medewerkers communicatiever en omgevingsbewuster maken. Hiervoor gaat team communicatietrainingen faciliteren in omgevingsbewustzijn;
- We willen dat onze inwoners onze brieven en teksten begrijpen. Daarom zetten we onze schrijfcoaches in om onze medewerkers te ondersteunen om op B1 niveau te schrijven. We passen ook onze standaardbrieven aan naar dit taalniveau;
- Buiten naar binnen halen. Weten wat er buiten het gemeentehuis speelt zodat we hierop kunnen inspelen;
- Alert zijn op nieuwe ontwikkelingen en afweten welke van deze ontwikkelingen kunnen bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen van de gemeente. Door het constant toetsen van het strategisch communicatieplan kan er eenvoudig worden ingesprongen op veranderingen in de omgeving.

Dienstverlening

In het collegeprogramma 2022-2026 is het volgende over de dienstverlening door de organisatie opgenomen:

"Het college werkt met de organisatie aan een verbeterde integrale dienstverlening door:

1. *Doorontwikkeling van de organisatie mogelijk te maken en zo een impuls te geven aan de kwaliteit van het werk en de dienstverlening naar de inwoner, het college en de raad. Dit vertaalt zich in investeren in mensen en systemen;*
2. *Helder te communiceren naar de inwoner;*
3. *Transparant te zijn over hoe het met de (aan)vraag van de inwoner staat;*
4. *Service dicht bij de inwoner te organiseren met toegankelijke laagdrempelige diensten op de website en persoonlijk contact."*

Om bovenstaande te bereiken gaan we het volgende doen:

Ad 1: 'Een impuls geven aan de dienstverlening'

- Om de vragen van onze inwoners en ondernemers nog beter en sneller te kunnen beantwoorden, is het noodzakelijk te investeren in ons Klantcontactcentrum (KCC). Zowel qua bemensing maar ook qua opleiding. Op deze manier zal het percentage in 1e contact beantwoorde vragen toenemen.
- Ook is het noodzakelijk dat er draagvlak ontstaat binnen de organisatie om kennis die naar het KCC kan worden overgeheveld, ook daadwerkelijk naar het KCC wordt overgeheveld. Waar de 'knip' komt te liggen wordt in gezamenlijkheid bepaald (vak afdeling en KCC).
- M.b.t. de BRP- straat is het belangrijk dat er blijvend aandacht is voor het optimaliseren van de samenwerking tussen de verschillende ketenpartners in het proces van 1e inschrijving van statushouders en asielzoekers. Dit doen we met name door stevig de regie te pakken tijdens de bijeenkomsten van de Landelijke Commissie BRP-straten.
- Een impuls geven aan de dienstverlening wordt ook gerealiseerd door input op te halen bij onze inwoners door hen de vraag te stellen hoe zij onze dienstverlening graag zouden willen zien. Een klanttevredenheidsonderzoek is een instrument dat hiervoor ingezet kan worden.
- Ook zullen de klantreizen weer worden opgepakt.
- Dienstverlening is van ons allemaal en niet alleen van de afdeling Dienstverlening. Het is daarom belangrijk dat alle collega's onze visie op dienstverlening uitdragen. Met andere woorden, het is belangrijk dat alle medewerkers onze 4 leidende principes in houding en gedrag laten zien.

Ad 2: 'Helder communiceren naar de inwoner'

- Implementeren Wet digitale toegankelijkheid waardoor meer mensen van onze onlinedienstverlening gebruik kunnen maken.
- Het gebruik van B1 taal meer onder de aandacht brengen en ook daadwerkelijk toepassen.
- Introduceren en communiceren (richting inwoners) van servicenormen en kwaliteitshandvest.

Ad 3: 'Transparant zijn over hoe het met de (aan)vraag van de inwoner staat'

- Het is hierbij belangrijk dat het KCC de beschikking krijgt over meer informatie (en dus systemen). Te denken valt aan Join en Suite. Op dit moment is dit niet optimaal ingericht aangezien er vanuit de vakafdeling met enige regelmaat wordt aangegeven dat dit in het kader van de AVG niet mogelijk is. Er moet gezocht worden naar een manier waarop de statusvragen wel beantwoord kunnen worden (vergelijk b.v. de KCC-raadpleegpagina in Key2belastingen).

Ad 4: 'Service dicht bij de inwoner organiseren met toegankelijke laagdrempelige diensten op de website en persoonlijk contact'

- In 2022 zijn er E-diensten aangeschaft. Deze worden in 2023 geïmplementeerd. Wij verwachten in september 2023 live te gaan met de eerste E-diensten (doorgeven verhuizing, aanvragen uittreksel Burgerlijke Stand en aanvragen uittreksel BRP).
- M.b.t. de dienstverlening worden onze inwoners 'verleid' om gebruik te maken van de digitale mogelijkheden maar blijft ook het fysieke kanaal beschikbaar.
- Indien nodig gaan wij bij de inwoners op huisbezoek.

Juridische zaken

Juridische zaken heeft een aantal kerntaken: In het kader van de APV en bijzondere wetten schrijven zij verordeningen en beleid. Daarnaast voert de afdeling de werkzaamheden op het gebied van vergunningverlening, handhaving en bezwaar en beroep uit. Openbare Orde en Veiligheid valt ook onder de verantwoordelijkheid van het team JZ.

Daarnaast levert de afdeling voor de hele organisatie juridisch advies. De ene keer als sparringpartner voor een beleidsstuk, de andere keer in de eerste lijn in grote/ingewikkelde dossiers als zwembad De Barlage, de Burcht of overeenkomsten met COA/IND.

Tot slot doet JZ de klachtbehandeling. Daarin valt op dat een ruime hand vol individuen een zeer groot beslag legt op de tijd van de organisatie. Door hun grote hoeveelheid aan verzoeken, klachten, bezwaren en/of contactmomenten kunnen wij hen niet altijd bedienen volgens onze leidende principes. Soms zijn wij genoodzaakt om hun contacten te beperken om voldoende ruimte te houden om andere klanten binnen de termijnen te kunnen helpen.

Verbonden partijen

Een verbonden partij is een privaatrechtelijk of publiekrechtelijk rechtspersoon waarin wij als gemeenten een bestuurlijk en financieel belang hebben. Dat zijn vooral de Gemeenschappelijke Regelingen, Stichtingen en Naamloze Vennootschappen waar we deel vanuit maken.

Onze financiële risico's liggen dus niet alleen in onze eigen activiteiten maar ook in deze samenwerkingsverbanden.

Gemeenschappelijke regelingen

Een Gemeenschappelijke regeling (GR) is een publiekrechtelijke vorm van deelnemen. De betrokkenheid verschilt per regeling sterk, maar in elke regeling hebben we een vertegenwoordiger in het Algemeen Bestuur, deze leden zijn aangewezen door het college of de raad. In een groot aantal van deze regelingen hebben we ook zitting in het Dagelijks bestuur. We lopen in de GR'en een financieel risico. De tekorten in de GR'en worden in principe naar rato verdeeld over de deelnemende gemeenten.

De gemeente Westerwolde neemt deel aan de volgende gemeenschappelijke regelingen: (Bedragen x € 1.000, tenzij anders aangegeven)

Wedeka Bedrijven						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2024	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeuillehouder Programma
		Verwacht 01-01-2024	Verwacht 31-12-2024	Verwacht 01-01-2024	Verwacht 31-12-2024	
1.203	0	2.417	2.367	9.545	9.815	G. Luth 2.
Openbaar/publiek belang		Mensen met een arbeidshandicap een passende werkomgeving bieden en/of begeleiding bieden indien de werkomgeving bij een reguliere werkgever is. Dit gebeurt in het kader van de wet Sociale Werkvoorziening				
Bestuurlijk belang		Gemeente Westerwolde is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur				
Risico's		De deelnemende gemeenten dragen bij in het exploitatietekort. Indien dit toeneemt door stijgende lasten en achterblijvende omzetten leidt dit tot een hogere last voor de gemeentelijke begroting				

Afeer				
Financieel	Verwacht	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Portefeuille

Belang/ Bijdrage	resultaat boekjr.2024					Programma G. Luth
		Verwacht 01- 01-2024	Verwacht 31- 12-2024	Verwacht 01- 01-2024	Verwacht 31- 12-2024	
3.687	0	63	63	3.093	3.507	2.
Openbaar/publiek belang		Mensen met een arbeidshandicap een passende werkomgeving bieden en/of begeleiding bieden indien de werkomgeving bij een reguliere werkgever is. in het kader van de wet Sociale Werkvoorziening en de Participatiewet, zov om de re-integratietask en het nieuwe beschut werken.				
Bestuurlijk belang		Gemeente Westerwolde is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur				
Risico's		De deelnemende gemeenten dragen bij in het exploitatietekort. Indien dit t door stijgende lasten en achterblijvende omzetten leidt dit tot een hogere l gemeentelijke begroting				

Veiligheidsregio Groningen (VR Groningen)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2024	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefe Program J. Veler
		Verwacht 01- 01-2024	Verwacht 31- 12-2024	Verwacht 01- 01-2024	Verwacht 31- 12-2024	
1.996	0	5.250	7.670	19.876	23.918	1.
Openbaar/publiek belang		Een efficiënte en kwalitatieve organisatie van brandweezorg, geneeskund hulpverlening, crisismanagement en crisisbeheersing onder een regionale regie. Multidisciplinaire samenwerking om rampen en crisis te bestrijden.				
Bestuurlijk belang		De burgemeester is vertegenwoordigd in het algemeen bestuur dat gevorr de burgemeesters van de 12 Groninger gemeenten.				
Risico's		Het weerstandsvermogen van de Veiligheidsregio is niet toereikend om de op te vangen. Wij hebben daarom een reserve FLO gevormd om hier de FL verplichtingen uit te kunnen bekostigen. De bijdragen aan de GHOR, crisis de gemeentelijke kolom worden bepaald aan de hand van het aantal inwor bijdrage aan het programma brandweer is naar een verdeelsleutel op basis aandeel voor brandweezorg in het gemeentefonds.				

Publieke Gezondheid & Zorg (PG&Z)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2024	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeui Program W. Potze
		Verwacht 01- 01-2024	Verwacht 31- 12-2024	Verwacht 01- 01-2024	Verwacht 31- 12-2024	
984	154	1.100	2.082	6.052	6.052	1.
Openbaar/publiek belang		Een efficiënte en effectieve integrale uitvoering van de taken op het gebied publieke gezondheid met als doel bij te dragen aan een verlenging van de levensverwachting en een verkleining van gezondheidsverschillen. De GR P twee uitvoeringsorganisaties: de GGD en de Regionale Inkooporganisatie G Gemeenten (RIGG) voor de inkoop van de jeugdhulp.				
Bestuurlijk belang		Het algemeen bestuur wordt gevormd door één collegelid per deelnemende				
Risico's		In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenl				

	aanwezige schulden en lasten. Daarnaast blijft de gemeente verantwoordelijk voor de genomen taken op het gebied van publieke gezondheid en de jeugdzorg.
--	--

Eems Dollard Regio (EDR)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2024	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefolio Progn J. Ve
		Werkelijk 01-01-2023	Verwacht 31-12-2023	Werkelijk 01-01-2023	Verwacht 31-12-2023	
4	0	689	NB	3.012	NB	8.
Openbaar/publiek belang		Op allerlei terreinen contacten in de regio tussen mensen, overheden, en organisaties tot stand te brengen en te versterken.				
Bestuurlijk belang		In de E.D.R.-raad is de gemeente Westerwolde vertegenwoordigd met 1 lid				
Risico's		Geen				

Omgevingsdienst Groningen (ODG)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2024	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefolio Progn S. Eb
		Verwacht 01-01-2024	Verwacht 31-12-2024	Verwacht 01-01-2024	Verwacht 31-12-2024	
874	0	182	162	2.914	2.879	1.
Openbaar/publiek belang		De Omgevingsdienst Groningen borgt dat de VTH-taken op het gebied van milieu en wonen kwalitatief op een hoogwaardig niveau worden uitgevoerd. Zij de opdracht van 12 gemeenten in Groningen en de provincie Groningen				
Bestuurlijk belang		Alle colleges van de 12 Groninger gemeenten en de provincie Groningen zijn vertegenwoordigd met één lid in het Algemeen Bestuur. Een gedeputeerde van de provincie Groningen is voorzitter van het Algemeen Bestuur.				
Risico's		Tegenvallers worden betaald uit de algemene reserve. Als tegenvallers hoger zijn dan de beschikbare algemene reserve, dan moet de deelnemersbijdrage worden gebruikt om de tegenvaller te financieren.				

Publiek vervoer Groningen Drenthe						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2024	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		
		Verwacht 01-01-2024	Verwacht 31-12-2024	Verwacht 01-01-2024	Verwacht 31-12-2024	
24		352	263	45	45	
Openbaar/publiek belang		Het bewerkstelligen van een kwalitatief goede en doelmatige uitvoering van het vervoer in het kader van doorontwikkeling en contractmanagement van vervoer in het gebied door deelnemers.				
Bestuurlijk belang		Wij zijn vertegenwoordigd in het bestuur, één afgevaardigde per regio				
Risico's		De deelnemende gemeenten dragen bij in het exploitatietekort. Indien de tekort stijgende lasten en achterblijvende omzetten leidt dit tot een hogere lastenbegroting.				

Naamloze/Besloten Vennootschappen

NV Bank Nederlandse gemeenten (BNG)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Werkelijk resultaat boekjr.2022	Eigen vermogen			Vreemd vermogen	
		Werkelijk 01-01-2022	Werkelijk 31-12-2022		Verwacht 01-01-2024	Verwacht 31-12-2024
29.055 aandelen	300.000	4.200.000	4.600.000		NB	NB
Openbaar/publiek belang		Bankier ten dienste van overheden. De bank draagt duurzaam bij aan kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.				
Bestuurlijk belang		De NV BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank een taak. De gemeente heeft geen zetel in het bestuur van de BNG. De gemeente is aandeelhouder wel stemrecht in de algemene vergadering van aandelen				
Risico's		Geen				

Enexis Holding NV (voorheen NV Essent)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Werkelijk resultaat 2022	Eigen vermogen			Vreemd vermogen	
		Werkelijk 01-01-2022	Werkelijk 31-12-2022		Werkelijk 01-01-2022	Werkelijk 31-12-2022
222.642 aandelen	1.300.000	4.241.000	5.441.000		5.154.000	4.907.000
Openbaar/publiek belang		Het distribueren en transporteren van energie, zoals elektriciteit, gas, water en warmte.				
Bestuurlijk belang		De gemeente bezit 222.642 aandelen met een nominale waarde van € 222.642,-. Enexis heeft de Standard & Poor's (S&P) rating A+ (stable outlook).				
Risico's		Het risico voor de aandeelhouders is gering omdat Enexis opereert in een gereguleerde(energie)markt, onder toezicht van de Energiekamer.				

CSV Amsterdam BV (voorheen Claim Staat Vennootschap BV)							
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2024	Eigen vermogen			Vreemd vermogen		Portefolio Prognose H.J. Algemeen dekkend
		Verwacht 01-01-2024	Verwacht 31-12-2024		Verwacht 01-01-2024	Verwacht 31-12-2024	
Aandelen met boekwaarde € 24	-100	110	0		13	0	
Openbaar/publiek belang		Afhandeling van alle rechten en plichten die zijn voortgekomen uit de verkoop van de aandelen van Attero (namens de verkopende aandeelhouders van Essent en Attero)					
Bestuurlijk belang		Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).					
Risico's		Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is beperkt tot de hoogte van het gestort aandelenkapitaal en het resterend					

	deze vennootschap.
--	--------------------

N.V. Waterbedrijf Groningen	
Openbaar/publiek belang	Voorziening van het verzorgingsgebied met drinkwater en waterdoeleinden.
Bestuurlijk belang	Onze gemeente bezit 11 aandelen met een nominale waarde van (€ 500 per aandeel). Er wordt geen dividend uitgekeerd.
Risico's	Geen

Afvalsturing Friesland NV (Omrin)	
Openbaar/publiek belang	Verwerking van huishoudelijk afval van alle Friese gemeenten Groningen.
Bestuurlijk belang	Zeggenschap als aandeelhouder Tenminste 3 maal per jaar aandeelhoudersvergadering plaats.
Risico's	Geringe risico's

Grid NV	
Bestuurlijk belang	Het bestuur van de NV is opgedragen aan een directie onder toezicht van commissarissen bestaande uit vier leden. Onze gemeente bezit 1 aandeel (€ 9.000,-) van € 1,- nominaal.
Risico's	Onze bijdrage (volgens de begroting van Grid) voor het jaar 2020 is 1.632.400

Stichtingen en verenigingen

Stichtingen en verenigingen zijn ook vormen van privaatrechtelijke deelnemingen. In een aantal verenigingen en stichtingen heeft de gemeentebestuur deelname en ook een financiële verbondenheid.

Te weten in de:

- Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)
- Vereniging Groningse gemeenten (VGG)

Daarnaast zijn er ook een aantal stichtingen, waarin de gemeente deelneemt.

- Stichting Centrum voor de kunsten Zuid Groningen
- Stichting Bedrijvenpark Zuid-Groningen
- Stichting Openbaar Onderwijs Oost Groningen

Grondbeleid

Algemeen

De nota Grondbeleid 2020-2024 biedt een kader voor de (grond) positie die gemeente actief of passief wil gaan innemen om haar doelstelling van leefbare, vitale en duurzame omgeving te kunnen bewerkstelligen. Met de vaststelling van de Omgevingswet zal worden gekeken of de nota Grondbeleid tussentijds een aanvulling behoeft/moet worden geactualiseerd.

Beleidsharmonisatie

Voor de verdere uitvoering van de nota Grondbeleid, wordt gewerkt met/aan uniforme prijzen voor uitgifte en huur. De daaraan verbonden overeenkomsten zullen eveneens uniform zijn. Bestaande huur- en bruikleenovereenkomsten zullen zo mogelijk worden geharmoniseerd.

Financiële positie

Materiele Vaste Activa

Bij een onherroepelijk vastgesteld verzamel-bestemmingplan, worden 10 percelen (uit de MVA) als woningbouwkwavels ontwikkeld en uitgegeven. Enkele andere percelen worden nader onderzocht om te bekijken of deze kunnen bijdragen tot woningbouwontwikkeling al dan niet in samenwerking met andere partijen. Onder anderen:

- Oude Kampenweg Sellingen – 2 vrijstaande woningen
- - Barnflair West Ter Apel – 1 vrijstaande woning

Lopende grondexploitaties

We kennen vier lopende grondexploitaties:

Bedrijventerrein Zuid-Groningen

Ca.172.000 m2 is verkocht aan Tennet en Enexis voor de ontwikkeling van KV-stations voor de regio. Er kan 128.000 m2 worden uitgegeven aan ander bedrijven.

Bedrijventerrein Sellingen Dorp

Er kan 10.560 m2 worden uitgegeven. Er wordt rekening gehouden met stedenbouwkundig advies, waarbij aandacht besteed wordt aan landschapsinrichting grenzend aan het landelijk gebied (2940 m2).

Boermarke 2 (Vlagtwedde)

Bij de verdere ontwikkeling dient rekening gehouden te worden met de spuitzone van het naastgelegen landbouwgebied.

Schoollaan Blijham

Betreft een kavel voor een vrijstaande of 2-onder-1-kap woning(en). De kavel wordt naar verwachting in 2024 verkocht. Daarmee kan de grondexploitatie in 2024 worden afgerond.

Exploitatie	Einddatum	Resterende kosten	Resterende opbrengsten	Saldo	Resultaat op eindwaarde
Bedrijventerrein Zuid-Groningen	31-12-2030	-/- € 9.902.043	€ 14.653.742	€ 4.751.699	€ 2.889.197
Bedrijventerrein Sellingen Dorp	31-12-2024	-/- € 217.442	€ 422.400	€ 204.958	€ 156.412
Boermarke 2 (Vlagtwedde)	31-12-2024	-/- € 1.199.670	€ 1.023.550	-/- € 176.120	-/- € 357.000
Schoollaan Blijham	31-12-2024	-/- € 94.840	€ 103.000	€ 8.160	-/- € 72.877

Tussentijdse winstneming

Gelet op de huidige situatie met betrekking tot de grondexploitatie (er is geen activiteit) is van winstneming geen sprake.

Bestemmingsreserve grondzaken

De bestemmingsreserve grondzaken is ingesteld om negatieve exploitatieresultaten en risico's zoals waardevermindering van gronden op te vangen. Daarnaast is het de bedoeling de reserve aan te wenden voor het adequaat inspelen op ontwikkelingen op het gebied van de ruimtelijke ordening.

De stand van de reserve Grondzaken bedraagt per 1 januari 2024	€ 870.000
Toevoeging 2023	€ 0

rente 2023	€	0
Geprognoseerde stand per 31 december 2024	€	870.000

Overige kavels en gronden

De gemeente bezit een aantal percelen grond verspreid over de gemeente. Er zal een heroverweging plaatsvinden over wat met deze percelen grond gedaan moet worden.

Bijlagen